

MAGYAR MUSEUM.

HARMADIK NEGVED.

PESTEN,
TRATTNER MÁTYÁS' BETÜIVEL

I 7 8 9.

M A G Y A R
M U S E U M.

1. kötet 3. rész

I.

E G G Y H A J Ó R A.

Horátius' XIV. Ódája szerint.

Ú J fergeg kél ellened, ó Hajó!
'S készűl az álnok síkra tásztani;
Jaj, mit mivelsz? Térj, kérlek, ismét
Hajdani hív (ki- kötőd') keblébe!

Nem látod é mint ingadoz a' kevély
Árbotz, 's az el-törtt kar-fa miként retseg?
Nem ill'nek illy kétséges úthoz
Bomladozó kötelékid. — Ímé

Nints ép vitorlád, nintsenek Istenid,
Kikhez segédért bízva kiálts megint!
Ámbár, az erdőknek jelesbbik
Gyermeke, nagyra vonúltt Fenyő-fa!

Hirdesd kevélyen esmeretes neved'
'S fő származásod'. A' remegű Hajós

Nem bízik abbann. Állj ; egyéb - ként
Tsúfja lefzel dühös Ellenidnek.

Tsüggedve sírtam annyiszor a' kiért,
De a' kit épen láttam agyarkodó
Örvényiből mindég ki- kelni,
Ah! mikor érsz ki- kötődbe vissza!

KAZINCZY FERENTZ.

II.

A Z I F J Ú S A G. Á N Y Ó S N A K V E R S E I.

REMÉNYSÉG, reménység! be hamar meg- tsalál,
Vas- matskával festve be heába valál!
Szomorú bús szívem bé- borítottá halál,
'S valamerre szemem' vetem, mindenütt gyáflzt talál.

Szép termet, rózsá- színt mutató ábrázat,
Bébor, bársony, felyem, aranyos ruházat,
Meg- rontott fok Ifjat, nem kettőt, sem fázat;
El- pufztított fok szép Várat, és fok Nemes Házat.

Kis ajak, gyenge kéz, hányat szédíthetnek?
Szűkő pillantások miként hevíthetnek?
Hogy- ha ki- fedve szép mellyek pihegetnek,
Melly szívnek van olly bástyája, kit meg nem győz-
hetnek?

Életem' tavaszfűzén én - is rabjok lettem,
 Midőn szép Klórisom' karjainn nyöghettem;
 'S ha tsak egy tsókját - is' ki - hízelkedhettem,
 Paraditsom' örömről majd el - felejtkeztem!

Múlattam Hívennecel kertek' árnyékában,
 Tsendes magánosság' édes homályában,
 'S áldozatot vivén Venus' templomában,
 Fel - metfzettük szerelmünket a' hárş - fák' héjjában.

Tántzoló paloták, ti, kedves helyeim!
 Hany titkot láttak ott tsintalan szemeim?
 Hány szívre repdefték érzékenységeim,
 'S hány ezer titkos szorittást éreztek kézeim! —

El - múltak mind ezek, el - múlt vídámságom;
 Szomorú gonddá vált régi nyájasságom.
 Jelenti képemen tsüggedtt pirosságom,
 Hogy már végére hanyatlik — ifjú bolondságom.

III.

A' RÓZSAHOZ.

OWERBECK' ENEKE UTÁNN.

FAKADJ, piros rózsá,
 Fakadj tsendesesen;
 Kellemes illatod'
 Hintsed kedvesen;
 Mert arra tartalak,
 Hogy másnak adjalak,

De — tudod-e kinek? —

A' szép Czentzinek! —

Czentzi, kedves gyermek,

Szívemnek fele!

Őt ha el-veszteném

Meg-halnék bele.

Ha más mást kedvellett,

Nékem Czentzi kellett;

Czenczit úgy szeretem;

Mint az életem'.

Teremj, kis fa! teremj

Sokat 's szépeket:

A' szép Czentzi nagyon

Szeret titeket.

Czentzi azt szereti,

Ha az öltözeti

Tele van rózsával,

'S rózsá' szagával.

PROF. SZABÓ LÁSZLÓ.

IV.

OSKÁR' HALÁLA.

Próbára fordítottatott darab,

OSZSZIÁNBÓL.

KÉRVÉN Álpínnak, egy nevezetes Bárdusnak Fija, Ofzsiánt, hogy Oskárnak, Kárúth' fijának, esetét beszéllye-elő, tulajdon gyermekének, Oskárnak, halálára emlékezik Ofzsián. El-keferedik a' fájdalmas atya e' szomorú emlékezetre, 's panaszolkodni kezd. Le-írja ofzrán rövideden fijának nagy vitézségét, 's miként esett halálát; azután pedig amannak gyászos történetét kezdi elő-beszélleni, ki az ő legjobb, leg-hivebb barátját, Dermídet, kéntelenségből kertes viadalban meg-ölte.

Álpínnak Magzattya! sebem' m'ért szaggatod újra? —
Íme, megínt bánatba hozál, Oskárnak halálát
Kérdezvén töllem! — Már könyveim' árja szememnek
Látását el-vette ugyan, de az hajdan' időknék
Képe világítt elmémben. Oh Bárde! mi módon
Adgyam elődbe azon Bajnoknak gyászos el-estét? —
Oskár! — — ah szomorú nevezet, mit juttat eszembe! —

Gyermekem, oh Oskár! Fejedelmek' Vére! Vitézink'
Fénnye! tehát ez - utánn soha sem láthatlak - e többé? —

Szinte miként az homályba - borúlt Hóld el - tűnik
Égről:

Mint a' Nap, pallyája' felénn, el - enyészik előllünk,
'S Ardannid' izikláji fetét felhőkbe merülnek:
Úgy el - esett! — Magam itt el - senyvedek ime, miként a'
Morvának Ligetenn el - vénúlt tölgy - fa. Le - verte
Ágaim' a' zivatar; rettentnek az Éjzaki Szélnek
Szárnyai! Oh Oskár! Fejedelmek' vére! Vitézink'
Fénnye! tehát ez - utánn soha sem láthatlak - e többé? —

Oh Álpin' Magzattya! nem olly torlatlan halállal
Múlt - ki az én deli Oskárom, mint a' le - metóltt fű
Morvának mezejénn. Az Erőfiek vére piroslott
Kardgyúról; azokat feregenként vágta halomba,
És valamerre repült, az halál vert útát előtte. —
Tégedet, oh Oskár, Kárúth' Fija! tégedet illy vég
Nem nemesített. Nem az ellenség veretett - le karodtól;
Gyilkos dárdádat Társodnak vérébe, a' te
Leg - szeretőbb 's hívebb Társod' vérébe keverted!

Dermíd, és Oskár (Kárúth' Fija:) lelki barátok
Vóltanak. Ők együtt verekedve, rakásra kaszálták
Ellenségeiket. Próbáltt hívségük erőfő vólt
Egymáshoz, mint - szinte kemény pallofsok. Halál ment
A' tata' vér - mezején köztök; 's olly módra rohantak
Ellenségüknek roppantt seregére, miként az
Ardna' bértzéről le - szakadt kót fizikla. Hatalmas
Szabljájok veresedni szokott a' bajnoki vértől,
És fok büfzke Vitéz, hallván, rettegni nevökre.
Mert, ki hasonlított az erőfő Oskárhoz, hanem - ha
Dermíd? és, ki víszont ő - hozzá, hogy - ha nem Oskár?
's a' t.

Eppen el-tökéllettem volt magamban, hogy a' Magyar Hang - mérséklésről - valo gondolataimat 's éizre - vételeimet rövideden egybe - foglalva lezen *Negyedben* közre botsálsam: a' midőn értésemre elért, hogy ugyan e' dologban nevezetesebb Tudófsaink közül kerten - is foglalatoskodnak. Tanátsosbnak tartottam tehát, szándékomat változtatni, és az említett két tudós Hazafinak rövid nap alatt ki - nyilatkoztatandó értelmét bevárni. Az Eggyiknek ebbéli munkátskája majd *Múzeumunknak* valamelyik *Negyedében* fog megjelenni; 's akkor alkalmatofságom lézen nekem - is, okaimat, ha néhol ellenkező értelemmel lennénk, ugyan - ott elő - adnom. Az - alatt tsak azt jelentem, hogy én a' *h* betűre nézve azokkal tartok, kik azt másfal - hangzónak veszik. SZABÓ Társunk, és RÁJNIS Úr után, a' kétes - hangzatú szó - ragot (a' mint e' jelen - lévő egy - néhány versből - is láthatni) a' *h* előtt én - is meg - rövidítettem; de jobban meg - vizsgálván annak természetét, 's igaz hangzását, azt tapasztaltam, 's tellyefséggel meg - is vagyok iránta győszettetve, hogy ez a' betű a' Magyar - Nyelvben korántsem olly könnyű lehellést jelent, mint a' Deákban, 's más Nemzetekében, hanem valóságos *másfal - hangzó*. Azonban, kinek mint tetszik úgy éllyen vele. Nem szükség, hogy azért egymásra nehezteljük.

A' mi ezt a' kis fordítrást illeti: én azt magam sem tartom tökéletesnek. Tsak próbálni akartam, 's látni, miként illenék Ofszizián költeményeihez a' Magyar *Hexameter*. — Talán legjobb volna, az egész Ofsziziánt (valamint DENIS rselekedett vólt) illy-nemű Versben fordíttani. Itt tetfzenék - ki leg - inkább a' mi Nyelvünknek méltósága, 's hafonlíthatatlan szépsége. De erre nékem nints időm, ha talán tehetségem lenne-is.

BATSÁNYI.

V.

ALEXISHOZ AZ Ő JEGYESSE.

RÓMAI Szűzeknek vóltam fő tsillaga, dísze,
 Vóltam fok szívnek tséllya, reménnye, febe.
 Most bánat fonnyaszt, most félelem' ofstroma rettent,
 A' mikoron Hymen lopva ragadgya tüzét.
 Szívemnek részét el - vefztém! hol vagy Alexis?
 Ah! jöjj vízfza. Veled halni, maradni fogok.
 El - rejtett helyedet tudnám, rebdesve sietnék;
 Ofszlana fájdalmam, járna szerentse velem.
 Vagy szomorú sorfom' levelekkel sírva jelentném,
 Meg - lágyúlna talán szíved, apadna bajom.
 Írással folynának idők, vígadva követném
 Tárgyát szívemnek. Jaj! hova? merre megyek?

Adna gyakran szárnyat szerelem lábamnak az útra,
Földemet el-hagyván, bús helyed adna hazát.
El-megyek, útnak adom magamat, példádat Alexi
Üzni fogom, bátor gyenge Leányka vagyok.
Engem' az út rettent? kár, baj, vagy pufzta vidékség?
Sőt azt mondandgyák: Árva Leányka ne féllly!
Ámbár Kolkisnak fene vadgya morogva tekintne,
Fenne fogat Tigris, Medve rohanna reám.
Nem-de szelíd Dávid számos fene vadnak okádott
Mérget meg-győzé; vágta, tapodta fejét?
És gőgös Goliátnak agyát a' földre ki-szórá?
Fegyvere csak kő vőlt, páltza, parittyá, 's keze.
Isteni, nagy hatalom kezeimnek nyújtna kegyelmet;
Ez biztatna, paist adna, 's tagomnak erőt.
Tiszta Judith bátran ment ellenségnek elejbe;
Sőt Holofernesnek vére nevelte Nevét.
Mit féllyek? szívem terhes veszedelmet el-üzni
Régtől fogva tanúlt, nékie semmi nem árt.
Látsam bár tenger' vizeit dombokra dagadni;
El nem ijeszt még-is, lábam utánnad ered.
Érjen holmi veszély, szerelem fog nyújtani tanácsot,
Gyenge kezem habokat hajtani, rontani fog,
Mért gátolnátok-meg, Egek! hív útamat ebben?
'S mért zár nád, búsúlt tenger! öledbe fejem?
Nem-de kegyes lángot lobbantnak tsillagok éjjel?
Neptún-is gyakran víg szerelemre fakad.
Nem hervasztja hitem' fel-gyúladtt mérge szeleknek,
Inkább adnának szárnyat az útra, tudom.
Vízbe meríttesem; légy, oh hal' gyomra! koporsóm;
Légy, csak vész-ki megínt kedves Alexis előtt.
Tzet-hal adott szállást Jónásnak, vitte vizek közt,
'S harmadnap' kelvén, tengeri partra veté.
Oh szerelem! vérem, szívem leszfz áldozat érted,
Nagy hitem' a' tenger fogja tsudálni veled,

És hirdetni Nevem': ki-veszett egy ritka virág itt,
Római Szűzeknek bús koronája, feje.

Pufzta reménség ez; jaj! merre ragadnak az álmak!
Játszódik velem a' mostoha mátká Neve.

Könyveimet nevetik fák, pufzták, tengeri partok,
Nints ki fel-öldözná terhemet, úzne halált.

Ah! egyedül szót vált, rajtam sírankozik Ekcó,
Hogy ha nyögök, nyög, sőt tölt zokogással időt.

Tudnám, melly kő-szirt', melly hegy' kebelébe regettél;
Lenne, szökött Tárfam! hegy' kebelébe' hazám.

Hogy ha pedig Téged' titkon mord India táplál,
Földemet el-hagyván, India lenne helyem.

Ah szívem rebdeks! Meny, fűs oda, tartsd-meg Alexist,
Kikbenn egy szív vólt, egy ladikotska vigye.

SZUHÁNYI FERENTZ.

VI.

T. JÓZSA GERGELY ÚRHOZ.

N. V Á R A D I

P R O F E S S O R H O Z.

JÓZSA, Barátim közt leg-kedvesb Emberem, örvendgy:

A' kegyesebb Múzsák' székeit újra birod.

Ah, birjad, valamíg győződ; fájdalmas Hazánknek

Árva Nevendékit képes hafzonra neveld:

Öntözzed tudományokkal; jóságra vezérel;

Óltsd szívökbe Magyar szíved'-is, hogy-ha lehet,

Téged' az Ég é tiszttel akart terhelni; vagy inkább
 Meg-tisztelni: 's miért? vólt oka, mások előtt.
 Mások előtt: hogy más idegen vágtafon elődbe,
 Nem szenvedte; 's talán meg sem-is haggya soha.
 A' mikor e' rengő Zivatar' szele zúgva fülünkben,
 Vérünk hülne, szemünk könybe merülne minap:
 A' Körös-is (magad hallottad) jaj-szókra fakadván,
 Remúltt öbleiben, hányt, vetette magát;
 S árkából kezdett vala már futamodni, hogy új síp'
 Más' kettőt-le-nyomó hangja ne sértse fülét.
 Szállj árkodba, Körös! ballagj pompával, örömmel;
 A' rekegő síp-szó nem keferítte füléd'
 Józsádnak fogsz lantjával mulatni tovább-is;
 Fák' héjjára fogod verseit írni megint.
 Verseit: oh gyönyörű Versek! kettős Hazá, vígadgy!
 Vígadgy méz-ajakán Róma, 's Királyi Buda! —
 Élly, Józsám! 's élíz, nem kétlem, mind-úntalan', a' míg
 Kisdéd Verseibenn élni fog a' Te Szabód.

VII.

SZÜLETÉSI VERS.

Kassán, Sz. György' Hav. 8dik Napj. 1789.

VÉTSEINEK Fija lett. — Kit, 's mit várhatni be-
 lölle? —
 Nézd Attyát, 's Öseit: Vétseit, Ortziakat!

Két ilyen vérből származva, mi lenne, hanem-ha
 Népünk', 's Nyelvünknek gyámola, nagy Hazafi?

BATSÁNYI.

VIII.

W I E L A N D'

AGATHONNYÁNAK UTÓLSÓ KÖNYVÉBŐL

30dik Decemb. 1778.

EL-VÁLT tehát Agathon Karikleától; Pŕzikhétől, és Arkitástól, kedves baráttyától! 's feltett szándéka ŕzerint, egy tudós Orvos' 's egy Kép-író' társaságában által bújdosá. az akkori Világban hírefebb Országokat, melyekben a' Görög nyelv beŕzélterett. A' Természetnek titkai, és, a' mi a' Természetben leg-tsudálatosabb, az Emberi Szívnek esmérete vala tzéllyá útazásának.

Kevés elő-ítéletet víve magával, midönn elindúla; és ezekböl-is, midönn vízfŕza-érkeze, fokat el-hagya. Mivel pedig egész bújdosásában tsupán tsak nézője vala a' Világ' piartzán játszott játékoknak, tehát egyenesebben ítélhetett mind azokról, a' mik játszottak, mind pedig a' ŕzeméllyekről, kik játszottak.

A' melly tudományra bõlts Árkitás' tárfalkodásából jutott, a' faját tapasztalásnak húzomos

figyelmerettségét hozzá függesztvén, napról napra világosabban kezde itélni az emberről: fok mélyebb gondolkodási után meg - állapodott azon, hogy az igazság, lelki erő (virtus) Hippiás és Plató (Syftémája) között: de közelebb e'hez, mint ama'hoz, állana.

Általában tapasztalá, hogy az Emberek nem olly jók volnának, mint lehetnének, ha okosabbak volnának; de tapasztalá azt - is, hogy mind addig jobbak nem lehetnének, míglen böltsőbbekké nem tétetnének; és hogy böltsőbbekké nem tétetthetnének mind addig, míglen az ő Attyok, Annyok, Dajkájok, Mesterjek, Papjok, 's a' többi Elöl-járók minden hivatalok' garáditsán fel, a' Kis-Bírótól kezdvén szinte a' Királyig, ki-ki a' maga' tisztje szerént olly bölts nem lenne, mint az egész Tárfaságnak javára rendelt kötelefség kívánnya.

Látá azt Agathon, hogy az Emberek (úgy a' vadabbak, mint a' pallérozott Görögök) a' jó erköltsöket betsüllik; és meg - esméré, hogy legkisebb Tárfaság meg nem állhat, ha azokat bizonyos mértékben nem bírja, nem gyakorollya.

Minden helyben, Országban, tartományban, nemzetben, hol meg - fordúlt, annyival boldogabbaknak találta az Embereket, mennyivel la-

kofsai több jó erköltsékekkel birtanak; és ott leg-több romlást tapasztalt, hol leg-nagyobb ízgénység, és leg-nagyobb bövség uralkodott.

Valamelly Néphez jutott: annak hiti vallását mindenütt a' hitetés' fátyolával fedezve találta, és a' Köz Társaságnak nagy kárára úgy tapasztalta, hogy a' különös hafzon' kívánása, kevélység, hívság, túnyaság, fennhéjázás, meg-általkodás: annak fénnit meg-homályosította!

Látá: hogy egyes emberek, sőt egész népek, hit-vallást erkölts nélkül birhatnának ugyan, de látá azt-is, hogy el-vetemedvén a' roszfízra, hit-vallásai, szelíd oktatással, és nem más móddal vitethetnének jobb erköltsök' gyakorlására.

A' Törvény-adás' hatalmát, Népek és Népek között kötött szövetségeket, Társaságok' rendelkezéit, minden Birodalomban tele hibákkal tapasztalta! De látá azt-is, hogy az Emberek törvény, rend-tartás, kötések, 's jobbítások nélkül még hibásabbak volnának!

Látá, hogy a' szép Mesterségek a' *luxust*, a' *luxus* a' meg-romlott erköltsöt, a' romlott erköltsök az Országok' dölését szülik; de látá azt-is, hogy ugyan a' szép mesterségek, találmányok, ha azok okos mértékekkel közöltetnek, az
Ember'

Ember' életét meg-édesíttik, szépíttik, meg-gyalolják és nemesíttik: sőt, hogy, a' mesterségekben való elő-menetel nélkül, az Ember igen nyomorúlt az állatok között!

Látá az emberi tselekedeteknek egész kerületiben, hogy az Igaznak és Hamisnak, a' Jónak és Rosszsznak, a' Tiltottnak és Tiltatlannak, kistsikék határozási, és majd egybe folynak! és mennél inkább vizsgálta ezt, annál szükségesebbnek találta, hogy, az Emberek' kormányozására, írott állandó Törvények rendeltessenek, mellyek a' Polgári Tárfaságot arra vezessék, hogy inkább hidgyen a' törvény-hagyásoknak, mint önnön hajlandóságának.

Meg-esmérte azt-is Agathon, hogy az Ember egy felől a' mezei barmokhoz, más részről valamelly nemesebb alkormányhoz szorosabb szövetségben állván, színte olly tehetetlen tsupán bölts lélekhez illő tselekedetekre, mint az okralan állatok' követésére: de hogy még-is csak akkor közelítt természeti eredetéhez, midőnn a' földről fellyebb emelkedik, és le-felé húzó, földhöz ragadott, alaton vágyódáfit le-rázhartya. Tapasztalta magáról, hogy mennél fellyebb emelkedett böltsétségben és erköltsben, boldogságát annál bizonyosabbá tette; és azt-is: hogy a' böltsétség és erkölts minden időben a'

közös és különös boldogságnak tsalhatatlan mér-
téke vala; és ugyan ezen tapasztalásnak ereje
arra birta, hogy Hippiásnak *Systemáját* (melly
az Embert tsupán testi múltó alkotmányának hibás
vélekedéssel állíttya) elméjében fenekkel fel-
fordíttaná; ellenben bölts Pithagorás' Követői-
nek Tudományát (melly az Emberben vala-
melly igen nemes maradandó 's örökös vagyont,
mellyet léleknek nevezünk, állat) mozdúhatat-
lanúl tartaná.

Mind ezek között még-is az ember és em-
beri szív, kit annyit vizgált, ugyan tsak titkos
el-rejtett mese marada előtte.

Hofzszas gyakor elmélkedése bizonytalan ha-
bozásba ejtette, ha vallyon azt hidgye-e, hogy
az Ember egyedül azért él a' földön, hogy ter-
mészeti gyengeségiből híjános tselekedetit, vál-
tozó (most rossz, most jó) forsbann, hibákról
hibákra menyén, el-rendeltt kerületét szomorú
karikában végezze? vagy pedig vagyon az Em-
bernek olly belső ereje, hogy magától bizonyos
és fő tökéletességre lafsan-lafsán lépdegelve fel-
juthat?

Meg-szomorodván, egész erejét öfzve vé-
vén, meg-tekénté a' Természetnek feneketlen
nagy méltóságát, nagyságos tzéllját, tündöklő

eggyűgységet, el-rejtett erejének meg-eggyezésér: mi-képpenn a' látszatos ütközetekből, végetlen kifsebb és nagyobb alkotmányok végre egy tzelban meg-állván, minden ellenkezés, haborodás nélkül, eggyetlen egy tsudálatos Egészben öfzve kaptsolódva vannak, szünet nélkül mozognak, jönnek, mennek, haladnak, el-tünnek, 's ismét elő-jönnek, mellyeknek rendes folyamtyát egy láthatatlan jól-tévő örökös Böltesség tartya, forgattya és rendeli, 's igazgattya!

Illyes tekintete az *Univerfumnak* bé-tölté Agathonnak belső részeit felette-édes képzelődéssel; ki-mondhatatlan öröme indította, meg-esmértetvén vélle: egy mindenütt jelen-lévő mozgató első erőt; egy mindeneket élterő, lelkesítő, és rendelő fő lelket! és ugyan ezen üdvösféges érzés minden kétségit el-nyelte, minden ellen-veréseknek súllyát el-hárította, reménységét meg-erősítette; a' távúl lévő jövőndöknek homállyát immár olly igen világosan esmérni kezdte, hogy némelly fzempillantásbann, az eddig függöben-tartott kéteskedéfit le-tévén, azon eggy öröktől-való, első alkotó, gondviselő Istenséget hinné, és imádná.

Ezen világozság mellett, már sem a' Termézet, sem az Ember, nem vala öldhatatlan mese előtte; ki-fejtödzött homállyából.

Az ideig-tartó élet, már csak olly eszköznek látszatott, melly által az ember magát azon fő tökéletességre készítti, mellyre el rendeltetett, eredetétől-fogva!

Ezen élet, melly noha némelly tekintetbenn igen gyarlónak látszik, szükségeihez képpest hiányos, és alaton; gyermekes játékira nézve nevetséges; furtsa történetire nézve balgatag; már nem szemfényvesztő játék, árnyék, vagy álm-képzelés, vala előtte: hanem a' többi alkotásokra nézve, a' következő el-múlásnak öszve-vételével, az iftenségnek nagy és fő tzellyára szükséges eszköz! Valami van az Emberben: képzelés, vágyódás, gondolat, tselekedet, hajlandóság, fel-tétel, 's ezeknek változó formája, vége, kötése: már nem tetfzett semmiségnek; még az akaratnak és fzándéknak - is kérdésbe kellett jönni, ha vallyon mindenek valódi tzellyára vannak-e intézve?

Böltsefségre és nemes erköltsökre való vágyódás, melly a' tapasztalás' vezérlése alatt az Igazságnak esméretire vezette Agathont, és Isteni Világosság' fénnnyivel meg-környékeztetvén, öszve-fzedé bújdosásának gyümöltseit, örömmel vízfza-tére Tarentomba; hol mind magánofságában, mind kedves barátnak: Árkitásnak, Pszikhének, és Karikleának társaságabann, a' fel-

találtt igazságokról gyakrann elmélkedvén, gyönyörködve nyugtatta elméjét, és ezeket tartotta kitsiny, de betses kintsinek, mellyet fok esztendeig tartó bújdosásábann öszve - szerezhett, 's Tarentomi lakásaba viázta vihetett; hol-is, noha a' Néptől 's Községtől betsültetvén megérdemlé azon fzerentsét 's tiszteletet, hogy a' békefégnak és szabadságnak ölébenn a' főbb Polgárok, számába bé-vétettvén, a' Fő Polgár-Mesterséget-is el-nyerherné: de, mivel tapasztalta, hogy a' nagy hivatalokbann ugyan inkább tündökleni, de a' kissebbekben több jót tenni lehetne, szántt-fzándékkal, nagy örömmel és hívséggel, hátra-lévő napjait, tsak mint közönséges Polgár, a' Köz-Jónak elő-mozdítottására fordíttá, 's míg ugyan ő és Kritolaus éltenek, észre fémvevék a' Tarentomiak, hogy Arkitás jobb Világba töllök el-költözött.

B. O. L.

IX.

G R Ó F F

Z R Í N Y I M I K L Ó S

*Szigetb Vára' veszedelmének köttettlen beszédre-
való fordittása.*

ELŐL-JÁRÓ VERSEK.

EN! ki játszodozám. iffjantann a' szerelemnek
Édes verseivel; 's könyörületlen Violámnak *)
Szíve' keménységét ostromlám énekeimben:
Fegyvert énekelek már most hangosb hadi verssel;
'S olly maga-szántta Vitézt, ki az ellene gyűltt Törököknek
Roppant táborait bé mérte vární Szigéthez;
Sőt noha már magais Szulimán oda érkeze haddal,
Még sem rettene meg nagy szíve ama' Szulimántól,
A' kinek Európa rémültt hírére, ha hallá.

Éneked így kezdéd, Zrínyi! mellyben nagy Ősödnek **)
Nagy emlékezetét örökös versekbe le-fektéd:

*) A' maga verseiben Zrínyi Miklós, Violának nevezi
a' szerejűjét; ezt azért vólt szükség meg jegyezni,
mert az ő ki-nyomatott munkája kevés ember ke-
zénél van.

**) Azon hires Zrínyi Miklós, a' kinek Szigeti törté-
neteit a' Vers-szerző Zrínyi le-írja, Őse vólt néki
vagy-is Nagy Attya.

Hajdani nagy Bajnok! ne neheztelly érte, ha mostan
 Mérézflem rythmufaitúl meg-fosztani munkád', *)
 Sőt inkább; ha talám szép gondolatid ki-fejezni
 Annak keilletéként nem tudnám, engedelemmel
 Légy hozzám, kérlek; 's nézd el - könyörülve hibáim'.

Óh Te Theresfa; **) kinek nem övedzi köz erdei laurus
 Homlokodat; mert az hervadni szokott; hanem a' Te
 Fogytig zöld koszorúd van kötve nagy Érdemeidből:
 Nagy Thréfa! Te legyél kezdett munkámban vezérlöm,
 'S azt jól alkotnom Te segítt; 's ha szunnyadoz elmém
 Éleszd-fel aluvó tüzetemet nagy Tetteid által
 'S addigis énekeim meg halgatni Te ne fajnáld.

EL S Ő É N E K.

A' MINT a' Nagy Mindenható a' földre tekin-
 te, annak minden Lakofsait egy szem fordulásban
 el-néze; de leg-inkább a' Magyarokon állapod-
 tak meg szemei; 's azt jedzé meg irántok; hogy
 nem járnának azon az uton, a' mellyet az ő szent
 Fia eleikbe adott: kiváltképpen pedig látá az ő

*) Én elsőben Iffjabb koromban az egész Zrínyi Mun-
 káját Hexameterekre szándékoztam fordíttani; akkor
 így voltak itt formálva a' versek: — — — —
 — — — — — Ne neheztely érte, ha munkád'
 Mérézflem mértékre - szabott versekbe ki-tenni.

**) Ezen fordíttásomat még a' Nagy Mária Therésia ide-
 jében kezdettem, kinek-is nevét most már változtatni
 véteknek tartottam volna; noha életében munkaimat,
 akadályaim miatt el-nem végezhettem.

nagy álhatatlanságokat, hogy meg- vetvén az Istent, ki - ki magának maga hajlandóságai-
búl emelne bálványt, és az tartáná közöttök ma-
gát másoknál külömbnek, a' ki mentül szabadab-
ban botsátaná maga tulajdon kénye és szája íze-
rint a' zabólat, és a' ki mentül inkább meg- töl-
hetné telhetetlen torkát: Látá azt is, hogy az ő
szent Nevének nintsen semmi tiszteleti; sem ártat-
lan Fia vérenek betsületi; sem pedig a' Virtusnak
keleti; sőt az öreg emberekre sem volna nállok
illendő tekintet: hanem mindenütt uralkodna a'
feslett erkölts; az irtóztató káromkodás, az irigy-
ség, a' gyűlölség, az egyedül maga hasznát tekín-
tő hamis tanátslás; a' fertelmes fajtalanzkodás, a'
mindenütt már szokásban ment rágalmazás, a'
lopás; a' gyilkosság; és az éjjeli 's nappali örö-
kös tobzódás.

Mindezekben fel-gerjedvén haragja, magá-
hoz szólittya Mihály Archangyalt, és az mint az,
ő szentsége előtt ál vala; kemény, de igen méltó
meg-indulásából, ilyen parantsolatot ada nékie:

Nézd! ama' kemény nyakú, és kevély Scy-
ták, melly igen el-fajzottak a' régi jó Magya-
roktúl; és mint nyomták lábok alá a' szép ke-
refztény hitet, 's melly nagyon el-hatalmazott
közöttök az vallásrúl való szabadabb gondolkozás.
Maga, nézd-el az egész Keresztény világot, ta-
lalálíz-é valamelly nemzetet, a' mellyel több jót

rettem volna, mint a' Magyarokkal: Im! amaz fivatag Scythiából ki-hozám őket, és az én szent lelkemet-is reájok szállítám: Scythiából mondom ki-hozám őket, valamint az Izrael népet Egyiptomból; hatalmas karommal meg-verém előttök, minden úttököket hátrálló Nemzettségeket, sőt mindenütt rontám, 's vesztém ellenségeiket; végtére pedig le-telepítem őket, ama' mézzel 's tej-jel folyó szép Pannoniába; ott meg-áldám őket minden állapotjaikban, 's ha szükségek történt, mindenkor meg-halgtám és meg-fegítém őket: De vitéz szívvelis meg-ajándékozám, úgy hogy egy jó Magyar tizet-mást el-kergethetett, sőt felfelfem találkozhattak olly erős ellenségre, a' ki előttök mint a' por a' szél előtt el-nem kerenghet volna: 'S a' mi leg-főbb, szentséges lelkemet-is reájok öntöttem, 's őket Fiam által a' keresztény hitre által hoztam; szent és kegyes Királyokkal meg-áldottam; békeséget tisztességet nékiük adtam.

De ők ennyi fok vélek közlött jókért: ah! melly nehéz róla emlékezni? Ah! háláadatlanok! el-mertenek engemet hagyni, 's nem szégyenlők jó Isteneket el-árúlni, 's ellenemre mindendenféle gonofságokban bé-merülni: Bánom, valóba bánom, hogy ő vélek annyi-fok jót tettem: 's vallyon akkor nem viperákat neveltem kebelembe? de már most el-jött annak az ideje,

hogy magamat vélek én - is meg - esmértefsem ;
hogy én vagyok ama' nagy boszszú-álló erős Isten.

Eredgy azért Archangyal, szállj - le mind-
gyárt pokolba, 's ott a' leg-haragosabb Furiák
közül válassz edgyet, 's küldgyed azt ama' Szul-
tán Szuliman egyebként-is könnyen fel ingerel-
hető szívében, hadd lobbantsa - fel haragját, ezen
tőlem el - pártolt Magyarok ellen: Én pedig adok
a' Töröknek olyan hatalmat, hogy el - töröllye
's el - veszfzefse, ezt az törsökétől már el - fajzott
roszsz Magyarságot ; 's mind addig fogja törni
az iga kemény nyakokat, míg azt meg nem es-
méri, hogy az ő jó Urokat háládatlanúl nem atál-
lodták el-hagyni: fognak ugyan ök hozzám kiálta-
ni, de én meg nem halgatom őket, hanem csak
nevetni fogom nehéz ügyöket ; az ő panaszszai-
ra még csak meg sem hajtom fületem, és az ő
nyavalyályoknak nézésérül - is el - rejtem az én
szemeimet: És ez, egész addig mind úgy léfzen,
míg méltó boszszumat rajtok nem állom ; harmad
és negyed iziglen fog rajtok tartani ez a' ször-
nyű büntetés ; és ha jó idején eszre nem vészik
magokat, örök átkom, örök haragom marad raj-
tok: De ha hozzám meg - térnek 's meg - bányák
bűneiket, ismét a' halálból ki rántván életre hozom
őket. Jaj akkor tenéked Török ! haragom' vesz-
fzejének: Te vagy az most ; de azonnal el - tör-
lek, mihent ök hozzám igazán meg - térnek.

Ezeket végig így halgatván, kezdte Mihály Archangyal könyörögni, és a' Magyarok között, még kevés számban meg- maradt igazakért az Isten előtt esedezni: Uram az jámborokat fogod-é a' hamisak bűnéért meg- rontani? vallyon azokat fogod-é a' vétkefekért meg- verni?

De az élő Isten kész lőn nékie meg- felelni: Te akarod-é az én tanácsaimat tudni? vagy az én el- rejtett titkaimat szabadon vizsgálni, a' melyeket tenéked tudni még most nem engedtetett: En ugyan most azt magamtól meg nem tiltottam, hogy ostorom az én hív szolgáimra- is ne szálljon, de azoknak nem kell semmit- is az halálon törödni; ugyanis az én irántok való akaratom ez; hogy nékiek az inkább könnyebségekre vallyon, és lelkeiknek idvétségére forduljon.

Nem felele többet az Archangyal az Istennek, hanem az égnek eresztvén sugar szárnyait, mind addig repüle, és nem nyugovék meg, valamig Alectót pokolban fel- nem találá: Az ott, száz lántzokkal volt le- körözve; száz bilints volt mind a' két kezein; 's a' haja merő azon kigyokból állott, kik a' fején öszve 's meg öszve fonták magokat; mind a' két szemeiből véres mér- ges tajték tsurgott alá; rút gégéből pedig dü- hos kénkö párázat jöve ki.

Ezen Furiát az Archangyal lántzaitúl fel-szabadítván, Isten hatalmával illy formán szólla hozzája: Alectó! nékem az Isten azt parantsolá, hogy tégedet Török - Országban küldgyelek, olly végre, hogy ottan amaz híres Szulimánnak szívét meg-szálljad, 's az által az ő haragját 's mérget a' Magyarok ellen mind inkább 's inkább felingerelyled; hadd fordítsa 's vigye rájok az ő rettenetes fegyverét, 's rontsa meg azzal az ő képzelt uraságokat, 's törüllye - el, minden még meg-maradott kevés erejeket - is.

Örül ezen a' Furia, 's nem-is kékik semmit pokolba, hanem repülését tartja igenessen Nagy Török - Ország felé, 's hogy jobban el-ámíthassa Szulimánt, magára nagy Selimnek képét vette fel: vólt ez a' Selim, Szulimánnak Attya mig éle: Te Fiam alufzol, (beszédét így kezdé) 's nem veszed eszedben az Istennek hozzád való különös nagy irgalmát, a' ki tenéked adott erőt, adott vitézséget, adott jó eszt, 's tanátsot meg-fontolni tudó nagy elmét: Te pedig mostan - is csak alufzol, 's nem nézel elődbe, melly nagy felyhöt kerenget Károly Országaid ellen, bizony ha jó idején magadat fel nem eszmélled, itt fogsz aluvó helyeden meg - nyomtatni: Hidd - el, hidd - el, azt az én meg öszült fejemnek, hogy ha ő nékiek időt engedsz, elfognak téged mind Országostól veszteni, amaz

hitetlen ebek a' Kaurok; mert ha edgyessék volna, még mostis volna nékiek erejek: és leszsz-is, mert máris alkufznak egymás között: De Te ne késsél, hanem reménytelenül üss rajtok, 's ne engedgy nékiek időt a' meg-alkuvásra: Így rontatának meg tőlem a' Mamelukok, így törém én meg Campfont; 's így romlának-el általam a' Syrusok. Kelly fel azért, 's kösd fel éles kardodat oldaladra, 's indúly mentül hamarabb, a' tévelygő Magyarok ellen roppant hadaddal: én mindenütt melletted lézlek, és minden dolgaidra, 's minden hadban meg-eshető bajaidra nagy hűséggel vigyázok: Bolondtság most néked a' Kazulokra járnod, 's az ő ellenek való hadban, fok jó vitézeidet szükségtelenül oda vesztened: Nem hadgya, 's nem engedi most azt a' mi fátumunk, hogy azok általad meg-rontassanak, és ugyan ez által akar bennünket az Isten arra taníttani, mit kívánnyon most tőlünk: Halhattad, minémű boszszúkat szerzett nekem hajdan Ismael, de csak ugyan mind végig sem volt nekem módom abban, hogy ötet egészen megtörhettem volna: Hát néked melly nagy rövidséget téve Tamma, ki ravaszágával hadadnak nagy rézét meg-is törte: De az Magyarokon, még eddig többire mindég nyerrünk: Járul ehez az, hogy ellenek nemis kell nekünk, sem olyan meszszire fegyverkezniük, sem annyit költenünk, sem annyit a' mieink közül vesztenünk, sem pe-

dig győzedelmünk iránt annyira kételkednünk: Ne tarts azomban attól, hogy valaki a' Magyarokat segítse, mert jól esmérem már én a' bolond Kaurokat, kik valameddig tulajdon magok házokat égni nem láttyák, egész addig fenkiis a' szomszéd házát nem segíti óltani. Ne féll: mert a' mint már elébb - is mondtam, én szüntelen melletted leszek, de a' szent Mahumedis fogja vezérleni kezedet: Ofztán édes Fiam, a' Vitéz Embernek kell valamit engedni a' szerentsének-is.

Igy szólla Szúltán Szulimánhoz Alekto, és a' melly mérges kigyót pokolból magával hozott, aztat Sulimán ágyában szabadon ereszté: a' kigyó mind addig meg nem nyugovék ottan, valameddig testéhez nem férkezhetett, és vállairúl mellyére, mellyérül a' szíve irányában nem mászott, valamerre pedig csak tsuszhatott, mindenütt gerjesztő mérgét-is ottan marasztá, mellyel fel-gyulasztván Szulimán' kemény szívét, azt a' nagyságra vágyódó gögös gondolatok kinzáfai között lobogó haragban hentergeni kegyetlenül hagyá. Nagy vígan azután Alekto el-rünék, mert látá hogy már Szulimánt csak nem meg-dühödésre gerjesztette. Az pedig az ágyban álmából fel-ébredvén, 's egyszerre fel-ugorván, szörű hanggal így kezde kiáltozni: Fegyvert! Fegyvert! mert már szintén esze-veszett Alekto' mérge miatt. Így szólla azután: Oh! Te, ki engemet bátorságra,

's ilyen nagy dolgokra indíttasz, nagyobb vagy bizony embernél, noha ember modra láttalak téged', és hallottalak szólani: sört hasznos tanács-lásokat - is adni. Imé! készízen nagyon Szulimán, és az hová nékie meg - hagyta, hogy mennyen, nem leszfz annak el - mulatója. Kaurokot fogok én rakni halomban, 's még a' lovamat - is keresz-tény vértóban festem meg; az ő roppant váro-saik, 's váraik tűzben és hamúban fognak el - temmetetni általam: Fel - kelvén azután végképpen ágyából, mindgyárt meg - parantsolá, hogy minden Vezér, és valaki csak Békséget visel, vagy Timárt tart, mezőben szálljon válogatott népével, ki - ki a' szerint, mint az ő hatalma ki - terjedése fogja engedni, és hogy még Május fogytán mind az egész már ki - állított hadak egy táborban gyűl-nének, minden hátramaradás nélkül egygyűvé. Futnak a' Csauzok fejeér patyolattyokban, és a' parantsolt hadat, vett rendelésekhez képest, a' Tsászárnak minden tartományaiban ki - is hír-deték.

Azomban Szulimán jó lovára fel - üle, és a' Vezéreket Divántartás kedvéért, a' kertektől nem meszfze egy széles halomra öszve gyűtvén, ottan ellöttek ilyen formán szólla.

Vezérek és Basfák! ti okos Vitézek! kiknek eszek után én már - is fok meg - bírt népet nézhe-

tek, ti vagytok az én erősségemnek meg-tartói, ti a' pogány Keresztényeknek hatalmas meg-hódítóit: Im láttátok, miben legyen most a' mi állapotunk; bizony a' mi erős bírodalmunk nem fenyvedhet semmi henyélést: mert, a' mit karddal nyertünk, nem tarthattya azt meg a' Diván; a' bírodalmoknak meg-erősítésére fegyver 's erős vitéz kívánnatik: Vallyon nem ez által győztük-e mi meg a' keresztény világot? a' melly inkább harátsot kíván fizetni, mint sem reánk vitéz módon kardot rántani merjen; 's vallyon nem ez betsületti-é vélek egyedül a' Múselmanokat? De tsak ugyan vagynak közöttök, noha nem fokban, a' kik ellenünk mernek még mostis járni, és fogokat-is merik reánk mutatni: Bolondok! nem tudgyák ők, hogy jobb volna meg-vallani a' magok erőtlenségét, hogy sem mint magokat szánt-szánt-dékkal kárban ejteni. A' Magyarok ezek, a' kik most fő nélkül vagynak, és mint a' megtörött hajó a' szélről, úgy hanyattatnak. Igaz, nem tagadhatom, hogy ha közöttök edgyefség volna, bizony nekünk nagy gondokat adhatna ez a' kevés számból álló Magyarság, és jó formán meg-tsorbithatná fényes Koronánkat, sőt talám azt egészen-is meg-ronthatná: De az Isten ostroma szállott most reájok, 's nagyon uralkodik köztök, mind a' fösvenység, mind a' gyűlölség: nints semmi szerezet nállok, sem okos tanács-adó, mellyért-is esőben vagyon régenten
 szépen.

szépen ragyogó coronájok : Most azért szentlátomást láthatryuk az Istennek hozzánk való különös kegyelmét, mert minden jelekből az tetszik ki, hogy a' Magyarok birodalmát minékünk szánta: Ezutánis meg talállyuk mi Tammát; most a' Magyarart rontsuk el, 's pusztítsuk el annak minden tartományait. Esküszöm én előttetek a' nagy élő Istenre, a' mi fényes holdúnkra, és a' magam éles fegyverére, hogy ezéjjel Mahumer maga, az édes Atyám képében, mind ezeket énnékem, a' mellyeket most szóllottam, színrén így okosfan meg-beszéllé. De Arslán Vezéris Budáról hasonlót üzene, hogy ne légyen semmi kétségem is a' rajtok bizonyosfan leendő győzedelmem iránt: Im', a' leveléris, mellyet nékem az iránt küldött, előtökben adom: Olvasd el hangosfan Deák, hadd vehessék azon hír-adást jói elméjekre: Itt egy Török Deák így olvasá el a' levelet.

Győzhetetlen nagy Császárs, én a' te rabod Arslán, és a' te kegyelmed után Budai fő-Vezér, néked alázatosfan fejet hajtok, 's akarom ezeket tudtadra adni: Ha a' Keresztények dolgát tudni kívánod, azok éppen veszni hagyták a' magok állapottryát; Károly magát gyűlésekről gyűlésekre hordatrya, 's nagyon forgatrya a' közöttök fenforgó hit-dolgát: nints nékie seholis kész hada, de nemis gondolkozik felőle mint bolond,

minha az néki soha sem kellene : Maximiliánis gondviseletlenül lakik a' Magyarok között, és ott csak eszik és iszik. A' Magyarok pedig leg-henyélőbb népek e' világon, egy mást úgy gyűlölik mint az ebek: nints közöttök csak egy hadtudóis; de ha vólnais, ők a' magok Tisztviseelőjének soha sem engedelmeskednek: Uram! ha valaha volt módod néked a' jó reménységű szerezsés hadba, bizonytal mondhatom hogy nintsen mostanában kevesebb, ha ezen általam leírt állapotokat jól meg-gondolod: 's úgy tett-fzik nekem, mintha máris látnék vér patakokat folyni Magyar-Országba, és fok Kaurt halmokba el-temeterve.

A' Vezérek meg-értvén Arslán tanátslását, de főbbképpen Császárajoknak az iránt egészen el-szánt akarattyát, senkiis ötet fel-tett tzeljában tartoztatni nem meré, hanem minden Vezér, különösen helyben-hagyá 's javallá hasznos szándékát.

Nem fok idő múlt-el azután, hogy a' tengeren túl Ásiából rettentő fok hadak érkezének által; de ezeken kívül számtalan fok Tatárságis a' Meotisi tótól, a' kik az oda való Tatár Chántól küldettenek segítségére Sulimánnak.

Deliman (még iffyu) volt ezeknek Vezérek, a' nagy Chamnak 's nagy Fejedelemnek

fia: Hufzon ött ezerbül állott ez a' népség: mind könnyü had, és igen bátor, 's mozdulásibanis olyan gyors, valamint az árvíz szokott lenni; 's úgyis tettszik mintha mindenike kezébe bizonyos halált vinne; ugyanis jó lova hátán nem egyében, hanem egyedül tsak jó fegyverében bízik: ő néki sem a' tűz sem pedig a' febes víz nem tartalékja. Mondgyák, hogy midőn Delimán látás kedvéért országotat 's híres városokat járt volna bé, meg-látá azon alkalmatossággal Galátában a' szép Cumillát, ama' híres Cumillát a' szépet, Szulimánnak leg-szebb Leányát: mindgyárt akkor Cumilla' szép haja meg-kötöze szívét az ifju Delimánnak, és minden kedvét 's minden erejét tsak egy tekintete el-véve; úgy hogy nálla nélkül már nemis kívánható életét: Azon uttal haza méne ugyan ő, de most már másodszor szép haddal ismét visszfa térvén, azon töröde magában, miként nyerhetné meg, azt az meg-szerette szép Leányzot: De véletlenül meg-tsalatkozott szegény reménységében, mert Cumillát az alatt, Rustán Bég vette el feleségül: Már most azolta nyughatatlan bánattal tellyes szíve, 's akár állyon akár ülljön, mind úntalan szegénynek a' szeme, a' fok forró könyvezéstül tsak hogy meg nem fül, melly miatt még a' szíveis, valamint a' hideg jég, úgy el-hül, sőt el-hal benne. Rustán Vezér! jól őrizd ettül magadar, mert, mint a' meg-dühödött Farkas, halálodat úgy lefi, és

bizony a' Vitéz Deliman, (minthogy ezen való buját éppen már el-nem tűrheti) boszszújátis fogja tölteni rajtad, mihelyt annak jó módgyát látandgya.

Az Tatárság után ött roppant feregek érkezének Drinápolyban; de a' kikirül azt vélnéd távolyrúl, hogy mind annyi meg-annyi sivó ördögök: amaz fok hartzokon forgott vitéz Szeretsenek vóltanak ezek: minden Sereg hat-hat ezer emberből állott, kik közül mindenike megmér hárommalis verekedni; a' lóvok olyan valamint egy madár, magok pedig tündérhez hasonlók, 's olly könnyű a' fordulások, mint az estvéli denevérnek szokott lenni. Ezek jártak már ez előttis próbákra amaz Vitéz Kazulok ellen Sulimánnal, ezek verték által Lajos Királyt csidákkal; vitézek mind edgyik, és a' kik nem fegyver derékkal, és nemis paiffal fedik-bé magokat, sem pedig sűrű pántzéllal. Vezérli ezeket amaz Vitéz Amirafsen, ő magais fekete, de az lovais szeretsen; az ő kedves lova Karabul mellyet ő kevélyen és kényefsen jártata ferege előtt: mondgyák, hogy Karabul Arábiában Szél-től fogantatott volna egy igen híres kantzába; hihetőis, mert nintsen sem a' szélbe, sem a' lángba, olyan vidámság 's gyorsaság, mint vagonon ő benne. Amirefsen után jöttek a' több fő Kapitányok: edgyik az Olindus, ki okofsága

után mindig nagyobb nagyobb tisztségekre emelkedett, végre lett ezen szeretsény had negyedik részének Fő Kapitánnya. Még a' Syriai Király is az okos Menethám ; (ki is a' Szeretsének közül Syriában telepedett vala le) el - küldötte ezen hadnak második részével a' maga Fiát, a' szép Hamvivánt.

De vala még azon Szeretsény had harmadik részének Fő Kapitánnya ama' kegyetlen Demirhám: Demirhám amaz erős, mellynél erősebb nem volt seholis, valamerre Sultán Suliman parantsolt, mert ő nagy tölgyfa fiatalokaris ki - ránt - hatott gyökereftül; sött egyszer agyon - vert csak öklével egy jó nagy elefántot. Az ötödik Seregnek ezen hadban volt gondviselője Alderán, Demirhamnak Bátyja: Ez minden álmoknak megmagyarázója volt, és ki - fejtője a' Mahumet leg - homályosabb írásainak is.

Ezek után jöttek a' vitéz Mamelukok ; de szerentsérlenek, mert most már nintsen ő nékiek mint az előtt különös magános Urok, 's még csak nem régiben lettek Sulimán alá hódulók. Ezeknek lakások vagyon a' nagy és bőv Egyipton Országába. Kayer Bég jó most vélek, kit Junus Mehmet Bafának szégyenére tett Sulimán Tsászár Fő Vezérökké: ugyanis féle amattúl, azért is ötött illy nagy - tisztre fel - venni nem meré: Ezek

hufz ezer jó lovasbúl állottak, és vitézséget Tommenbejtül tanúltak; 's ámbár külömb-külobbféle Nemzetekbül voltak ők öfzve keverve, de még is okos Vezér alatt edgyefsek maradtak.

Nem meszsze a' Mamelukok' szomszédtságátul állottak az Circaffusok; ezek lehettek, mintegy ötven két ezeren, mert Zintsiák, Géták és Barstok voltak öfzve zavarva vélek; Magok választának ezek magoknak Kapitányt, kit közönséges nevezettel hívtanak hadd-verő Aigas Bafának, és bizony nemis hijában nevezték azt annak, mert ő már fokszor vólt oka, számos nemzetek' meg-rontatásának.

Aigas Bafsa után jövének a' Zagatárok, kik az leg-belsőbb Scythiában lakó Tatároknak tartanak; ők hiszik ugyan az Alkoránt, de zöld patyolatryok meg-esmérteti őket, kik legyenek közülök Törökök, kik pedig Tatárok. Úgy elepték ezek a' földet valamint a' hangyák, vagy pedig a' szélefsen ki-terjedett mezőben a' kalyangyák szokták azt el-lepni: mindenfelé tsak a' nyílák és szablyák villámlanak, 's nagy rémülést okoznak mindenütt, a' számtalan lopogos kopják; még ezek, sohais olyan helyre nem fordúltanak, a' mellyet fegyverrel meg nem hódoltattanak, vagyis talám inkább azt mondhatom el-nem pusztítottanak volna, valamerre tsak e'

világon jártanak: sőt mikor ezek az előbbeni időkbe egyízer a' Törökre támadtanak, tsak nem tellyeséggel el - rontották azokat; de az Isten a' mi büneinkért nem engedé őket egészen el - rő - rülni, hanem még ostorúl továbbis a' nyakun - kon hagyatá. . Nám! nem tudgyuke? hogy ama' Scytha Timurkán *) nem tsak meg veré a' Mu - fulmánokat, hanem elevenen elis fogá Bajazetet, ama' nagy Császárt. Láthatta akkor ki - ki az Is - tennek tsuda hatalmát, hogy ő az embernek min - den dolgaikat tsak merő azon játéku'l tartya. Még eddig a' Scythákat fenki meg nem verte soha, és az ő veszedelmeket soha nem érte. Mí - tridates háborgatni merte ugyan őket; de mond meg énnékem mit vihetett ellenek végbe? a' Ró - maiaknak tsak nagy hatalmát hallották ők, de magokon soha - sem látták mégis bírodalmát: Nagy Sándoris meg - esméré a' Scythák' bátorsá - gát, midőn nehezen vehete meg tsak egy köszik - láti s tölök. Ezek négy táborokra osztva igen szép rendekbe lovaglának; mindenikében hufz hufz ezer ember vala tegezzel fel - ékesítve. Edgyik feregnek ezek közül, ama' fekete fzeretsen Idriz parantsol, a' hármának pedig Uldair, Lehel, és Turantsen.

A' ki meg - ízámlálhattya a' tenger örvényei - ben lévő fővenyet, vagy a' Herciniai erdőnek

*) Az igaz neve Tamerlannak Timur - kán.

számítalán fok fa - leveleit, az' számlálhatná megtalálom Sulimánnak töméntelen népét, 's az irhatná le vóltaképpen az ő roppant feregeit: Mert valaki csak az ő nagy bírodalmában meg - hallá, hogy haddal készül menni a' Keresztényekre, és hogy ötet máris fok Mufulmanság követi, mindenike fiete, hadával magát a' Tsászárral öízve - tsatlani, mindenike gyönyörködve kíváná a' Kaurok meg-romlását nézni. Mert Indus vizéntúl már Török nem lakik, sem pedig azon tartomány a' Török Császárnak adót még sohais nem fizetett, mégis oda jöve onnan, Király Atapalikis, és Őis akará látni miképpen romlik - el Sulimán fegyvere által a' Kereszténység' ereje.

Jaj! hová fog ez a' nagy felyhő le - omlani melly világ' szegelerére fog az le. szakadni: Nagy haragját fogja bizony tapasztalni az Istennek az, a' ki azt magára rohanni fogja látni. Mint az felyhő az eget, úgy el - fogá ottan ez a' nagy fokaság a' földnek egész színét; még pedig a' közelebb való Ásiai népet meg se számlálók, sem az Europai hadakozó Seregeket.

B. ID. RÁDAY GEDEON.

*Vége az első Éneknek *).*

*) Ezen Kötetnek utolsó Negyedében a' Zrinyi harmadik Éneke fog ki - nyomtatódni: mert nem szándé-

X.

(P. SIMAI KRIST. VÁRATLAN VENDÉGE.)

MÁSODIK FELVONÁS.

I. JELENÉS.

Ravaszí (egyedül.)

MÁR mi most egy lábíg oda vagyunk mindnyájan! se reménységünk, se bizodalmunk, melly tsak bátorítsón - is bennünket! minden szerentsétlenség eggyszerre körül - vett bennünket. — — Mí-rajtunk már a' jó szerentse sem segíthetne, ha akarna - is; mert mí tellyességgel el - vészünk! — — Minden keferves bánatunknak elérkezett a' súllya: Oda vagyunk! meg-jött az öreg Lambert! — — — No szegény Pafarlai! meg-adod te ma víg napjaidnak az árrát; tsak készítsd - el előre, mert ma meg-döngetik a' hátodat. — — De még a' Ravaszinak - is jut ám a' kurya - portzióból. Tsak igazán mondgyák azt,

köm, hogy az egész Munkát a' Museumban iktassam; hanem ha még ne talám ezentúlis két, vagy leg fellyebb három Ének belé mégyen, azután az egész Munka különöffen fog ki jöni.

hogy a' ki ebül él, ebül veszi hasznát. — — Mit tsinállyak már én most nó? Jaj nékem, ha meg-tudgya tselekedetimet az Öreg Úr! — Oh! bár tsak most szánná-meg valaki sorfomat, és költsön-adná egy darab időre a' Hátát; mert, tudom, az Öreg, ha kilentz bőröm volna-is, mind le-vonnya ma róllam. — — De van-e nékem efzem, hogy én itt hasztalan töltöm az időt? ei-megyek, és meg-mondom az Úrfiamnak, hogy meg-érkezett az Attya. Lássa ő, 's tsinállyon, a' mit akar, nem bánom. Tudom, torkig úszik a' borban; de vége leszíz most mind-gyárt a' traktának. — — Ki-szóllítottom. — — Pasallai! — — Pasallai Úr-fi! jöjjön-ki eggy szóra szaporán! — —

II. JELENÉS.

*Pasallai, Korlát, Lodmér, Köppents,
Ravaszzi.*

Pasallai.

MI dolog Ravaszzi? *Ravaszzi.* Mind a' ketten, Úr-fi! — — *Pasallai.* Mit mind a' ketten? *Ravaszzi.* Oda vagyunk! *Pasallai.* Hogy hogy' lehet az? *Ravaszzi.* Tsak úgy, hogy az Úr-finak meg-érkezett az Ura Attya. *Pasallai.* Mit hallok tőled? *Ravaszzi.* Meg-érkezett ugyan az, bár hidgyen szavaninak az Úr-fi. *Pasallai.* Hol van hát

az Istenért? *Ravaszí.* Itt nem mészíze leszí sz már valahol. *Pasallai.* Ki mondá azt néked? vagy ki látta őtet? *Ravaszí.* En magam láttam a' piatzon, hogy a' Musikuskókért jártam. *Pasallai.* Oda vagyok, ha igazat tart beszéded! *Ravaszí.* Ugyan mi hasznom volna, ha hazudnék? *Pasallai.* Talám, csak tréfa, a' mit mondasz Ravaszí? *Ravaszí.* Tréfa ugyan, de darab fa leszí sz most mindjárt belőle. *Pasallai.* Oda vagyok! jaj! mi tévő legyek, foha sem tudom! *Ravaszí.* Biz' én sem tudom Úr-fi! de elég az, hogy eből van a' dolgunk mind a' kettőnknek. *Pasallai.* Oh! te vagy ám ennek gonosz Mester az Oka ni! *Ravaszí.* Én az oka, az Úr-fi meg a' foka. De ha csak mást nem gondol az Úr-fi, ezzel nem mészíze megyünk ám. *Pasallai.* Mit gondollyak hát? Ó! a' nagy félelem, és rettegetés miatt sem erő, se lélek már bennem. — — Oh! Istenek! juttassatok most egy józan tanátsot eszembe. Ime, majd ki-nyilatkoznak már mindenek, akkor pedig oh jaj! — — — El-bújdosom, el-megyek a' hová a' két szemem fog-vezetni. — — *Ravaszí.* Ohó! latsabban egy kevéfésé? Nálunk nem úgy járnak ám az Oláh tántzot! *Pasallai.* De mit tegyek hát egyebet, ha nem jut semmi tanáts eszembe? *Ravaszí.* Ne búsúlljon az Úr-fi, csak mennyen -bé a' szobába, és rakasson helyre mindenekeket. — — — (A' Köppents részegen jönki, és tántorodva el-esik a' Játék helyen.) Hát

ennek mi baja érkezett? *Pasallai.* Jaj! nem tudom. Talám a' bor érte utól ötet. *Ravaszí.* Verjük-fel innét szaporán. *Korlát.* Köppents! — — hal-lod-e Köppents! ne aluggy, kérlek, kelly-fel szaporán. *Köppents.* Hadgyatok békét, nem alu-szom. *Korlát.* Kelly-fel, kelly, ha mondom. *Köppents.* Adgyatok eggy pohár bort innom. — *Lodmér.* Ne bolondozz, kérlek, a' Pasallainak meg-érkezett az Attya, kelly-fel hamar. *Köp-pents.* Mitsoda? *Lodmér.* A' Pasallainak meg-ér-kezett az Attya, kelly-fel hamar, mert ezentől itt ér bennünket. *Köppents.* Mit keres itt most az az izetlen Vénség? Mondgyátok-meg néki, hogy ne jöjön ide. *Pasallai.* Hová legyek? oh! majd itt lep részegen bennünket az Atyám! *Kor-lát.* Im' megint le-tette a' fejét. — — Ne had-gyuk aludni. *Pasallai.* Kelly-fel, Barátom! ne légy olyan alufékony Fráter; látod, melly nagy veszedelemben forgunk. *Köppents.* Ne fél-lyetek semmit, itt vagyok én (Le-teszi a' fejét) *Pasallai.* Oh! mit tegyek már véle? a' fejét sem birhattya inniár! *Ravaszí.* Fogjuk-meg kezét, lábát, 's vigyük-bé innét (El-emelik) *Pasallai.* Az eszemet sem birhatom ijedtemben: egészfzen el-vesztem! *Ravaszí.* Ne búsúllyon az Úr-fi, de hogy veszett, csak reám bizza a' dolgot; ha aka-rom, a' házunkra sem néz az Öreg. *Pasallai.* Oh! bár tehetségedben állana Ravaszí! Ha valaha, most vedd-elő az eszedet, kérlek. *Ravaszí.* Ké-

fzen van. — — De meg-álhattya-e az Úr-fi, hogy tsendeselmével légyen, és azt tselekedgye, a' mit mondok? *Pasallai.* Meg ugyan én. *Ravaszzi.* Most mennyenek-bé az Urak (*Korlátot, és Lodmért szólította*) *Korlát.* Mind a' ketten szavadat fogadgyuk. *Ravaszzi.* Az Úr-fi pedig azt tselekedgye, hogy, minekutánna bé-ment, mindjárt zárassa-bé az ajtót, 's ne engedgye, hogy tsak motfzannyon-is ott-benn valaki. *Pasallai.* Meg-lészen. *Ravaszzi.* Mint ha eggy lélek fem volna a' háznál, olly tsendefségben legyenek. *Pasallai.* Jól vagyon. *Ravaszzi.* Ha zörgetni-fog az Öreg, senki se felellyen néki. A' tselédnek jól szájába kell rágni, hogy zárva tartsa az ajtót. *Pasallai.* Leszsz gondom arra-is. Van-e még több hátra? *Ravaszzi.* Nints. Tsak mennyen-bé az Ur-fi. *Pasallai.* Tsak arra kérlek Ravaszzi, valamikép' el-ne vessejts bennünket. *Ravaszzi.* Ne féllyen az Úr-fi, tsak magára vigyázzon, (*Pasallai bé-mégyen*) én meg-felelek magamért. — — El-mentek. — — Most én ide rejtem magamat, meg-látom, mire mehetek az Öreggel. — Keservébe telik ennek ma haza jövetele. — — De ime, itt érkezik.

III. JELENÉS.

Lambert, Ravaszi.

Lambert.

MELLY nagy háládatossággal tartozom ti-né-
 rek, Örök Istenek! hogy olly veszedelmes fok
 utazásim után szerentséfen haza-vezérlettetek! *Ra-
 vafzi.* Bár inkább ott vesztettek volna valahol!
Lambert. Ime, harmadik éltendeje múlik már,
 miolta a' külső Országokat járom, és édes hazá-
 mat nem láttam. Tudom: kedves vendégül fo-
 gad a' Fiam, ha meg-láttya szerentsés érkező-
 semet! *Ravafzi.* Ej! ha tudnád, melly kedves
 vendége légy néki. *Lambert.* Most egyenesen
 haza megyek, 's meg-látom, mint gazdálkodott
 a' Fiam. (*Bé-akar menni*) De mi dolog ez? nap-
 pal-is bé-van itt az ajtó zárva. — — (*Zörget*)
 Ki van ott-benn héj! Nyissátok - ki az ajtót. —
 Alusztok - e, vagy mit tsináltok. — — Pasallai!
 — — Ravafzi! Jósa! — — Nyissátok - ki sza-
 porán. — — *Ravafzi.* Mitsoda vakmerő ember
 ez, a' ki az ajtót meri meg-zörgetni? ki vagy,
 mit akarsz? *Lambert.* Ez a' mint látom, az én
 szolgám. — — No! mint vagy Ravafzi? már
 régen nem láttalak. *Ravafzi.* A' mint lát az Úr!
 — — Örvendek szerentsés meg-érkezésén az Úr-
 nak. *Lambert.* Hogy' van a' Ravafzi? talám,
 el - ment az eszetek? *Ravafzi.* Mi okra nézve?

Lambert. Hogy itt - kinn járkálotok , ott - benn pedig senki fints , a' ki meg - nyitná az ajtót ; tsak nem öfzve rörtém már - a' nagy zörgetéssel.

Ravaszí. Mitsodát? jaj! talán hozzá ért az Úr az ajtóhoz? *Lambert.* Hogy' ne értem volna? de meg - is zörgettem.

Ravaszí. Meg - zörgette?

Lambert. Meg ugyan , tsak nem farkából ki - vettem.

Ravaszí. Oda vagyok! jaj! mit tselekedett az Úr , kérem! *Lambert.* Meg - ürközöm ennek minden szavain! mi bajod érkezett Ravaszí.

Ravaszí. Ah édes Uram! nékem semmi bajom fints , de az Urat - nagy vefzély követi.

Lambert. O'! Iftentelen gaz lator! minő álnoksággal kerülget ez engem! miért köverne engem' vefzély , te álnok ravasz róka?

Ravaszí. Semmi ravasztságot nem tudok Uram: Igazat tart , a' mit mondok.

Lambert. Mi lehet hát az , mond - ki szaporán.

Ravaszí. Jaj! szörnyűség tsak gondolni - is , meg - mondom mindazonáltal. — — — De nints - e itt körül valaki?

Lambert. Senki fints , bátran beszélhetfz.

Ravaszí. Nézzük - meg tsak.

Lambert. Nints , nints no , tsak mond - ki , ha mit akarfsz.

Ravaszí. Már kilentz holnapja , Uram! miolta bé sem léptünk e' házunkba.

Lambert. Mit beszélfsz , kérlek?

Ravaszí. A' mint van a' dolog. — — De nem halgatódzik - e itt valaki utánunk?

Lambert. Bátorság minden fel 1 (*Körül néz*)

Ravaszí. Mert az ingemnek sem hízek már többet. — — (*Körül néz szórgalommal*)

nézzük - meg tsak jobban.

— — *Lambert.* Egy lelket sem látok, biztód-
ban beszélhetíz. *Ravaszí.* Minden gonofz', gyil-
kosságnak barlangja ez Uram! — — — Lehetet-
len már az ember fiának - is itt lakni. *Lambert.*
Mit? gonofz', gyilkosságnak barlangja? 's ki
merte gyilkossággal meg-fertőztetni az én házo-
mat? *Ravaszí.* Az, gondolom, a' kitől hajdan
ez a' ház vétődött, egy idegen gazdag Vendé-
get öltt - meg benne. *Lambert.* Az én házomban?
Ravaszí. Úgy vagyon: a' pénzét - is mind el - vet-
te, és a' belső szobának szegletében ásta - bé.
Lambert. Ah! szörnyűség! Ah! roízba kapott go-
nofz lator! de hogy tudtátok - meg ezt? *Rava-
szí.* Rendel el - beszéllem, hallya az Ur: Ott-
kinn valánk egykor vatsorán, honnét midőn
víg kedvvel vízfíza - jöttünk volna, éjszakára kel-
vén az idő, mindnyájan le - feküdtünk, 's egye-
temben el - is aluttrunk, — — Hát egyszer csak fel-
kiálta: Pasallai! Pasallai! úgymond, lódúllý in-
nét e' fertőzött helyről! *Lambert.* Ó! ki irtozta-
tó esetet említefz! — — 's mit erre az én Fiam?
Ravaszí. Tsak nem fel - ütötte a' nyavalya, úgy
meg - ijedt szegény. — — De hallya tsak a' töb-
bit - is az Ur. Én vagyok (*Hangos szóval*) úgy-
mond, ama' tengerentúl - való Vendég, a' ki mi-
vel itt fosztattam - meg mind pénzem', mind pe-
dig életemtől, és mivel itt - is ásattam - el; itt
leszsz ez után maradásom. Azért távozz innét,
itt nints maradandó helyed. — — Ezt halván
Pasallai,

Pafallai, nyakra, före a' külső majorba költözött, 's az-olta ott-is vagyon lakása. *Lambert* Oh! szörnyű eset! *Ravaszzi*. Ah! ha látná *Lambert* Uram, melly képtelen dolgok, és rettentő ijesztések látszatnak itt napról napra, egybe félig meg-halna az Úr. — — De vallyá-meg, kérem, hozzá-ért-e az Úr az ajtóhoz? *Lambert*. Ah! melly rettentő borzadás fogá-el minden inaimat, ízeimet! *Ravaszzi*. Hallya, hallya az Ur! (*Köppents' lármája hallatik*) mikép' sívalkodnak ott-benn a' késértő Lelkek! *Lambert*. Oda vagyok! jaj! ne haggy-el édes Ravaszim; mert vesznem kell. — — *Ravaszzi*. (*Magában*) Ezek még ma fel-forgattyák ott-benn minden mesterkedésimet. *Lambert*. Mit mondál magadban, mit? *Ravaszzi*. Hogy távozzék e' küszöbötől, és fogadgya szavamat, ha veszni nem akar az Úr. *Lambert*. Jaj! mit tselekedgyem hát, kérlek? *Ravaszzi*. Ide közelítsen hozzám az Ur, hajtson térdet szaporán, és kérje az Isteneket. — — (*Az Öreget térdepelésre erőlteti*) *Lambert*. Jaj! mit mondgyak hát kérlek? *Ravaszzi*. (*Nagy szorgalommal*) Tsak szaporán mondgya uránnam háromszor: Abrakadábba *), Ábrakadábba, Ábrakadábba! *Lambert*. Mire való ez Ravaszzi? *Ravaszzi*. Ne kérdezze azt most az Ur, tsak mondgya uránnam; ez által menekedhetik-meg a' ké-

*) Varfásló szó, mellyel a' Basilidiánusok gyógyítottak.

sértetektől. — — — Ni, ni, ni, ni, ni! hogy ingattyák a' ház' oldalait! — — *Lambert.* Ábrakadára, Ábrakadára, Ábrakadára! *Ravaszí.* Látrya, hogy le - tsendefednek immár! *Lambert.* Jaj! a' lélek - is alig piheg - már bennem. *Ravaszí.* Most kellyen - fel fietséggel az Úr, és távozzon a' küszöbről, míg veszély nem éri a' fejét. *Lambert.* Ah! de hová mennyek hát illy hamarsággal? a' nagy rémülés miatt sem erő, sem lélek már bennem. *Ravaszí.* Tsak mennyen az Úr mennél hamarább, 's a' hová a' két fzenne vezeti, oda szaladgyon; mert ezentől vesznie kell. *Lambert.* Oh! szaladgy hát te - is, édes Ravaszim! *Ravaszí.* A' nevemet se említse az Úr, tsak szaladgyon, és vízfíza se nézzen többet. (*Lambert nagy félelem között el - szalad.*)

IV. JELENÉS.

Ravaszí. (Egyedül.)

HA ha ha! soha bizony tsak látni - is illy oktondi vén embert, mint ez! Azt véli a' bohó, hogy teli késértetekkel a' háza, pedig mióta elment tőlünk, tán egy nap sem múlt - el, hogy Vendégek nem lettek volna benne. — — Szegény Öreg! tsak nem hátúl kelt a' farka, úgy el - szaladt ijedtében. — — Magam - is szánom már a' nyavalyást. — — De mit - is tehettem

egyebet, hogy meg-menekedhessünk tőle? Mert ő most, a' minémű hörsökös természettel bir, ha bé-mehetett volna, bé; ugyan meg-köszöntötte volna majd Vendég Uraimékat. De még nekem-is jutott volna ám a' köszöntő bor' végéből. — — Tsak jó a' jó ravasz elme, a' ki bírhat vele. Már én most, ha eszemmel nem éltem volna, azt sem tudnám, mellyik szeglerben szedném fel magamat. — — — De mi dolog ez, az Öreget látom! mi patvar hordozza ezt itt megint? hallott nyilván fül-heggyel valamit, azért siet vízfőz. — — Mi-tévő legyek, soha sem tudom! — — Majd ide vonom magamat, ha újra el-ámíthatnám őtét. — — (*Zokogva kezd firni.*)

V. JELENÉS.

L a m b e r t, R a v a s z i.

Lambert.

MI bajod érkezett, szegény Ravaszi? mit sírs? *Ravaszi.* Ah! hogy ne sírnék, ha illy szörnyű veszedelmét látom az Úrnak, és az Ur' házának! — — — (*mint előbb*) *Lambert.* Szünnýél-meg sírásodról, szegény! ezzel nekem semmit sem használhatsz. *Ravaszi.* Engedgye az Úr, hadd sírjam ki magamat, talán sűrű könnyhúllatásimmal megengesztelhetem! (*mint előbb*) *Lambert.* Most lá-

R 2

tom én, melly igaz jó szolgám van én-nékem! Ne sírj, Ravaszi! légy inkább jó kedvvel. *Ravaszi.* Ah! hogy lehernék jó kedvvel, ha minden felől veszély követi fejünket. *Lambert.* Légy jó reménységgel, — — kelly-fel, 's töröld-ki szemeidet. Élnek még a' jó Istenek, kik jóra fordíthatják e' veszedelmes állapotunkat. *Ravaszi.* Ah Uram! tsak a' házunkat — — — *Lambert.* Azt-is meg-szabadíthatjuk valami módon. — — *Ravaszi.* Ehol-e! ezt-is most hozza ide a' Tár! — — —

VI. JELENÉS.

Salamon Zsidó, és a' Vólttak.

Salamon.

AKÁR hová menek én kérni az én pénzfemet, mék se tudják fizetni-mek; tsak azt mondják: nints nékhem, nints nékhem, — mászor jó, mászor jó! hogy a' khútya nem tudják el-finni aszok a' rotz Emberek. *Ravaszi. (Magában)* Most valóban oda vagyok! Tudom, a' pénzéért jött. Bár tsak most ne kéré; mert ezentől elforgattya minden mesterkedésimet. — — Megelőzöm. *Lambert.* Hová szaladsz tőlem, hallod-e? *Ravaszi.* Ezentől vízfőz-jövök, Uram! Ez a' Zsidó, látom, el-tévesztette az úttját, majd eligazítottam innét. *Salamon.* Jáj! már most látom én

az a' Rabaszi! — — Isten győ - nap khenek! *Ravaszi*. Fogadgy Isten, Salamon; mi hír nálatok? *Salamon*. Mikor fizetik - mek az enyim pénzet már? *Ravaszi*. Soha nem érkeztl alkalmasabb időben, mint most! — — — *Salamon*. Miér? *Ravaszi*. (Félre húzza) Jöszte tsak ide velem, jöszte, majd valami újságot mondok. *Salamon*. Nem lehet Üram, nem lehet; tsak adjí ked inkább az én pénfzet - mek. *Ravaszi*. Ne kiálts, kérlek, olly nagyon, úgy - is tudom hogy jó szavad van. *Salamon*. De bizöm, nagyob' - is kiabálom én, ha nem ád ked nékem az én öt szászhalléröm. *Ravaszi*. Fogadd szavamat, kérlek. *Salamon*. De hodi mek - halgatöm én kennek. *Ravaszi*. Menny haza, kérlek, jöjj - el inkább estve felé. *Salamon*. Hát meg - fizetik kentek nékhem? *Ravaszi*. Meg - fizetünk meg, tsak menny haza rsendességgel. *Salamon*. De mit fárösztöm én anyit az én láböt? inkább itt váröm én addik. *Ravaszi*. Menny - el inkább, ha mondom, jobb leszsz. *Salamon*. Inkáb' adikhe' nékem minjár, és ne kitekti kötiket anyit én vélem; biz' én vagyök kütye kennek. *Ravaszi*. Be helyes szava van ennek a' Zsidónak! ugyan jó vólna Bakternek! — — Hová való vagy, Salamon? be hangoz a' torkod. *Salamon*. Híjába khajbálsz te vélem. Mek - fizetik - e khen, vagy nem, mert minjár az az Öreg itt mek - hívöm. *Ravaszi*. Tsak rajta gyorsasággal, kiálts, mennél jobban leher,

majd bóldogúlsz ám velem. *Salamon.* Mért nem hababálom én az én pénzér? *Ravaszfi.* Ne alkalmatlankodgy, kérlek, annyit, ne, — — fogd az interessét, 's takarodgy innét. *Salomon.* Inkáb' fiz - mek nékem mind az én adóságot. *Ravaszfi.* Zsidó! fogjad, ha kell; mert ezentől más-kép' beszéllek. — — — Ne, nem tartozik senki többel. *Salamon.* Hát nem tartozik khent az enyim adóságömet? *Ravaszfi.* Nem tartozik, nem, tsak takarodgy. Talám azt akarnád, hogy koldúlni mennénk te miattad? *Salamon.* Most mek-kell gondolni az emberek ezek a' felma emberek. *Lambert.* Te Ravaszfi! mit kötekedsz ott annyit véle? jöizte ide. *Ravaszfi.* Ezentől ott termek Uram. — — — (*Magában*) Ugyan mit tegyek vele, soha nem tudom. (*Fent szóval*) Eredgy, kérlek, haza, 's jöjj máskor, hidd-el, mind egy fillérig meg - fizettyük a' pénzedet. — — Nesze a' parolám! *Salamon.* Eridj ebet te mind parolád; mert majd én mek - mondom néked valami, kit magam - is mek - bánom. Én kérem az én pénfzet. *Ravaszfi.* Pénzet ide, pénzet amoda! ez nem tud mást emlegetni, tsak a' pénzt. Azt gondollya, hogy míszemetem szedgyük a' pénzt. *Lambert.* Mitsoda pénzt emleget ez a' Zsidó? *Ravaszfi.* Mind úntalan alkalmatlankodik a' nyakunkon. — — Egy kevéssel tartozik néki a' Pafallai. *Lambert.* A' Pafallai? 's mennyivel? *Ravaszfi.* Nem sokkal, tsak öt száz tallérral. *Lam*

bert. Oda vagyok! a' hajam' szálai-is borzadoznak, ezt tsak hallván-is. — — — Jaj, mennyi pénzemet el-fetsélték az átkozottak! *Ravaszí.* Ne fokallya az Úr, kérem, tsak fizessen-meg néki; meg-van mind egygy fillérig a' pénz. *Lambert.* Fizessétek-meg hát, ha meg-vagyon. *Ravaszí.* Oh! tsak ne víratná az Úr-is annyit a' dolgot. Házat vett rajta a' Pafallai. *Lambert.* Házat? *Ravaszí.* Azt ugyan, annak-is pedig a' szépét. *Lambert.* 'S ezt az én Pafallai Fiam? vallyon, ki szállíttá ennek szívébe, hogy így gazdálkodnék az Attyának? *Salamon.* Mikor leszik hát már nékem mek-fizetik az én pénzet? mert nem lehetem már nékem itt fokat az a' várom. *Ravaszí.* Vesse szeme közé, kérem, azt a' hitván öt száz tallért, hadd takarodgyék előlem; mert a' gyomrom-is emelkedik már szavaira. *Lambert.* Mennyivel tartozik néked a' Fiam? *Salamon.* Tsak már tudja az Úr, hogy öt száz német thallér. *Lambert.* Jöj holnap Salamon, mind, még az érdekset-is meg-fizetem. *Salamon.* Jól leszíz, Tekhéntetes Úr! tsak már én fokat meg-várom. Szeretem én, ha holnap meg-fizetik a' Tekhéntetes Úr. *Ravaszí.* Meg-fizettyük meg, tsak hord-el a' vi-seltt fejedet, mert még ma ki-tépem a' szakállodat. (*El-megy a' Zsidó*) Hogy a' Jantsárok előbb el-nem tudták innét vinni a' szajha Zsidóját. Már minden vezeték szándékomból ki-ütött (*Ezeket magában*) *Lambert.* Való tehát, hogy

a' Fiam házat vett? *Ravaszí.* Való, való nó! tsak hidgyen már egyfízer szavaimnak az Úr. *Lambert.* 'S mi végre vette ő azt a' házat? *Ravaszí.* Ugyan ez-is kérdés ám! Talám, azt akarná az Ur, hogy Ördöggel, Pokossal lakjunk egy házban? *Lambert.* Most értem már a' dolgot! de mitsoda ház az? kitől vettétek? *Ravaszí (magában)* Nó most, tzo tovább, ha tudíz Ravaszí! — — *Lambert.* Nem hallod, a' mit kérdek? *Ravaszí.* Igen-is hallom, Uram! de nem jut hirtelen eszembe gazdájának a' neve. *(Magában)* Most már soha sem tudom, mit felellyek néki. *Lambert.* Mondd-ki már egyfízer nó. *Ravaszí. (Magában)* Ugyan mit füllentsek hirtelen néki? majd azt hazudom, hogy a' szomszéd' házat vette - meg. *Lambert.* Még sem jutott eszedbe? *Ravaszí.* Hogy a' patvar el-nem viszi a' nevét! nem tudgya az Úr, hogy' híják a' szomszédunkat? *Lambert.* Talám, a' Mátyus Gazdát akarod? *Ravaszí.* Azt, azt, azt! ugyan régen keresem már a' nevét. *Lambert.* Kivül ugyan elég szép tekintete van, hát belől van-e jó alkalmatossága? *Ravaszí.* Tsak el-hízem azt; mert Bétsben sem talállyuk párját! *Lambert.* Ugyan kívánva akarnám látni! mennyünk oda Ravaszí! — — *Ravaszí. (Magában)* Ne neked megint Ravaszí; — — — alig rázom-le egyyiket, 's íme már másik száll a' fejemre. — — El nem kerülöm már a' keleptzét. *Lambert.* Jöszte, vezefs

oda hát, mert alig várom, hogy láthassam. *Ravaszí.* Szívesen, Uram! de nem igen bátorságos ám ott járni az isméretlen embernek. *Lambert.* Miért nem volna? *Ravaszí.* Mert igen harapós ebek laknak ott: félek, hogy idegen létére meg ne szaggassák az Ur' ruháját. *Lambert.* Be jó gondos szolgám van én-nékem! — — Eredgy, mennyi oda hát, és lássad, hogy bátorságosan bémehessek. Én azonban a'hoz az emberhez megyek, a' kitől ezt a' házat vettem. *Ravaszí.* Ugyan meg-mondgya ám az Úr néki magyarosan, hogy ranúlyon betsületet a' gaz-ember, és mászor az emberséges embernek olly Ördög-félszket ne adgyon - el, hanem tartsa magának. *Lambert.* Tsak reám bizd; meg-mosom a' fejét szappan nélkül, hogy a' máfik Apjának-is hírt vihet felele. *Ravaszí.* Ugy úgy, Uram! úgy.

VII. JELENÉS.

R a v a s z í, M á t y u s.

Ravaszí (egyedül.)

MÉG eddig jó rendben fekszik a' fzenám, tsak ez-után fel ne forgassák. — — — Ez az Öreg most ahhoz az emberhez ment, a' kitől a' házat vette, pedig patvar tudgya, hol nyallya eddig a' lába' talpát; tán életben fints immár. — — — Ott, tudom, ki nem üt farkamból, tsak itt ben-

ne ne törjék a' bitsakom; mert ez a' vén ember,
a' kihez most követséggel megyek, meg-tudgya-
ám a' róka-bőrt tsáválni. De érte leszek, hogy
azt-is meg keríthessem. — — — 'S íme, itt
jön szereztsémre! — — Jó napot Mátyus Uram-
nak! *Mátyus.* Mi jó hír Ravaszi? hol az Úr-fiad?
ugyan vígan élitek ti most napjaitokat. *Ravaszi.*
Vígan ugyan, mint a' kinek a' háza ég. *Mátyus.*
Vallyon, mire nézitek a' napot, hogy tsak a'
nagy dombérozásban töltitek az időt? *Ravaszi.*
Ne-is szóllyunk most erről! más dolog van itt
most a' latban. *Mátyus.* Mi lehet? hadd, tud-
gyam. *Ravaszi.* Oda vagyok egészlen! *Mátyus.*
Mi dolog történt? *Ravaszi.* Meg-érkezett az Uram
Lambert. *Mátyus.* Az Urad, Lambert? — Nő
szegények, meg-eszitek ti ma a' szurkot! *Rava-*
szi. Ah! kérem, tsak az Öregünknek ne szóllyon
valamit az Úr; mert a' bőrünkben sem maradunk
majd meg. *Mátyus.* De hogy szóllok. Ne fél-
lyetek, tőlem semmit sem fog meg-tudni. *Ra-*
vaszi. Most új életre kapok! szolgája vagyok hol-
tig az Úrnak. *Mátyus.* Nő bizony! meg-esne
nékem, ha illy szolgára kellene szorúlnom. *Ra-*
vaszi. Tegyük ezt most félre. Szóllyunk inkább
arról, a' miért engem' az Öregünk ide küldött az
Úrhoz. *Mátyus.* Sőt azt mond-meg előbb: tud-
gya-e már dolgotokat az Öreg? *Ravaszi.* Eggy
szikrát sem tud benne. *Mátyus.* Nem pirongatta
meg a' Pafallait? *Ravaszi.* Tsak eggy szóval sem:

Olly tsendes, mint az alutt-téj. — — — Ez most általam szolgálattyát ajánlja az Úrnak, 's egylyzer'smind engedelmet kér, hogy ide jöhes-sen; a' házát akarná meg - tekénteni az Úrnak. *Mátyus.* A' házomat? az én házom nem el-adó. *Ravaszzi.* Jól tudom, jól: nem-is azért kíván ő ide jönni, hanem egyedül tsak formáját akarja venni, bogv hasonlót építhessen a' Fiának. *Mátyus.* A' Fiának? - talám, az úton álmodta ezt az Urad? *Ravaszzi.* Értse - meg az Úr a' dolgot: a' Fiát meg - akarja házasítani, 's a' végre más valami módos házat akar építtetni neki. Mert nem tőm, kitől hallotta, hogy az Úrnak igen helyes alkalmatossága volna, azt kívánná meg - tekénteni. *Mátyus.* Bizvást, szállítsd ide: meg - teként-heti, valamint a' magáét, ha tetszésére lehetne valami benne. — — Én nékem most szorgos dolgaim vannak, a' piatzra 'kell mennem. — — Köszönts az Uradat Ravaszzi, én nem fokára, ha lehet, viszfza - térek. *Ravaszzi.* Meg - tselek-szem. Járjon szerentsével az Úr.

VIII. JELENÉS.

R a v a s z z i, L a m b e r t.

Ravaszzi. (Magában)

HÁLÁ a' szerentsének, itt-is jó ágyat vetetem magamnak. Tsak jönne bár az Öreg; mert

alig várnám, hogy vége szakadna már a' dolognak. Eddig csak gyermek játék volt az egész állapot; de ez-után leszsz ám még a' hadd-el, hadd! Már én most, ha csak friss valami hazugságot nem gondolok, 's azzal meg nem kerülöm az Öreget, soha bizony meg nem menekedem a' veszélytől; mert lehetetlen, hogy utól ne érjen az Öreg. Ja! még vihetem, vífzem, ha nem, hát ill a' berek, nád a' kert. — — Az Ur - fiam lássa, mint felellyen magáért. De íme itt jön az Öreg, — meg - szóllítottam: Nó, mi jó hír Uram? mit mond az az ember? *Lambert.* Haszontalan minden fáradságom! híre fints már néki. Azt mondgyák, hogy a' Városból-is ki - költözött. *Ravasz.* El - hiszem, félt a' rossz ember, hogy vízfíza ne vegyük a' ház' árrát, azért el - eblábolt innét. De ezt Uram el ne hallgassuk ám azért, hanem ezentől írjunk utánna, és törvényre idézzük ötet. *Lambert.* Haggy békét, kérlek, hol keresed ötet, ha hírét sem tudgyák mondani. Voltál-e inkább a' Mátyus Gazdánál? *Ravasz.* Voltam ugyan, véghez - is vittem mindeneket. Mátyus kész szolgálattya ajánlya, és ha tetszik az Urnak, szabadon, mint a' magáét, meg - nézheri a' házát. *Lambert.* 'S mit szóllott egyebet? *Ravasz.* Oh! vajmi nagyon meg - szomorodott, hogy meg - értette az Urnak haza - jöveletét! a' háztól-is el - ment nagy bújában, hogy ne - is lássa az Urat. Sőt a' mi több, reménkedve kére: Édes kedves Ravaszim! vajmi jó borra - valót adok,

csak szólld-le az Uradat a' házomnak meg-vételéről. — — De ne búsúlj! gondolám magamban: csak akkor legyen házad! — — De kérem az Urat, valamikép' meg ne haggya magát szédíteni; mert vajmi nagy mester ám ez az ember. *Mátyus.* Tsak reám bíz, jóra kapott. — Mennyünk oda Ravaszi. *Ravaszi.* Örömmel Uram! Tsak az alkut bár elől ne hozná az Úr néki, mert félek tőle, ne hogy le-üssön valamiképpen lábomról. *Lambert.* Ne törődgy érte, tsak hagyd reám. (*Bé-mennek.*)

IX. JELENÉS.

K o r l á t, L o d m é r.

Lodmér. (*Titkon a' Lambert' házából ki-jönnek.*)

NINTS-E itt valaki? *Korlát.* Senkit sem látok, — — — (*Környül-néz*) bátran el-mehetünk. *Lodmér.* Mert nem akarnám, hogy itt érjen bennünket az Öreg, és el-rontsuk mesterségét a' Ravaszinak. — — Be örömeft tudnám, mint legyen ennek dolga az Öreggel. Tsak ezt el-ne hagyná most egyszer a' szerezte, mert, nem tudom, majd hogy' járna a' szegény Pafallai. *Korlát.* Ne féltsd te Ravaszit: helyen van annak az esze. *Lodmér.* Oh! Barátom! nints olly ébrent-vigyázó elme, melly valaha meg-ne fogatkozna. A' lónak négy lába van, még-is

néha botlik. A' Ravaszinak, Barátom! tzigány-
üllön költ minden praktikája, 's azért nagyon fély-
tem, hogy fenn ne akadgyon, és nyakát ne szeg-
je az Urának; mert az ilyen ravasz szolgák ha-
mar meg-fordítyák a' rudat, és ki - tsapnak a'
szélvész előtt. *Korlát.* Bátor mi követné ötet,
nem vélném Ravaszról, hogy ki - térne az útból;
mert ismérem hitét, és Urához - való jó szívét.
Lodmér. Oh! Barátom! sokszor, még az esküdt
hűség-is némelly próbákon meg-esik. Gyakor-
ta láttam én már — — — *Korlát.* Lassan, las-
san! — — Nem a' Ravaszi az, a' ki ámott jön?
Lodmér. Valóban az, pedig az Öreggel fiet ide.
— — Mennyünk, Barátom! ne talántán meg-
sajdítottson bennünket az Öreg, és gyanúba vegye
itt - létünket. (*El-mennek.*)

X. JELENÉS.

L a m b e r t, R a v a s z i.

Ravaszi.

Nó, mint tetszik az Úrnak a' vett ház? nem-
de könnyen jutottunk hozzá? *Lambert.* Meg-
vallom, kedvem szerént vagyon. Annyiba tar-
tom, mint-ha ingyen jutottam volna hozzá. *Ra-
vaszi.* Tsak el-híszem azt! — — *Lambert.* De
te, vallyon ki súgta-meg azt az én Fiamnak,
hogy így gazdálkodnék az Attyának? *Ravaszi.* Mi-

re nem vífzi a' fiúi fzeretet az embert? Mindazon-
által, ha én nem fáradtam volna utánna, és a'
Zsidótól pénzt nem kértem volna, most ennyi
— — házunk sem volna, ni! *Lambert.* Igyekezem
meg-jutalmazni fáradságodat. — — 'S mennyi-
vel vagytok hát még adósak? *Ravaszí.* Uram! a'
mint ott-benn-is mondtam: már öt száz tal-
lértadtunk néki, még két ezer forinttal tarto-
zunk néki. *Lambert.* Mert mind ezt, mind a'
Zsidót még ma ki-akarnám fizetni. Most hoz-
tam két ezer aranyat magammal, abból ki-telik.
Ravaszí. Tudgya az Úr mit? bízza reám a' dolgot,
és ne hogy valamellyiknek ki-fogása lehessen;
olvassa kezembe az Úr a' pénzt, én mind a' ket-
tőnek híven meg-vífzem. *Lambert.* Ezt én ta-
lán csak nem tselekízem, ne hogy reá fzedgyem
valami-kép' magamat, ha kezedbe adom a' pénzt.
Ravaszí. Ugyan, hogy merném azt csak gondol-
ni-is, hogy én meg-tsallyam az Urat? *Lambert.*
Ugyan, hogy merném azt csak gondolni-is, hogy
én ne őrizkedgyem tőled? *Ravaszí.* Híszem, én
az Urat soha sem tsaltam még meg, mióta itt
szolgállok. *Lambert.* El-híszem azt, mert én jól
vígyáztam mindenkor magamra. Azért most-is
csak azt tartom, hogy tanácsosabb leszísz, ha ma-
gam adom mind-eggyiknek kezébe a' pénzt. *Ra-
vaszí.* Ugy, de nem illik, hogy illy Öreg létére
maga fáradgyon az Úr eggy Zsidó után. *Lam-
bert.* Nem a' te gondod az, hallod-e. Nálunk

nem szokták az ebre bízni a' hájat. Menny te most inkább a' majorba, és hídd haza a' Fiamat, Én azon közben az embereimhez megyek, és elhozom a' pénzemet. *Ravaszí.* Inkább én - is elmegyek az Urral, és el-segétem hozni a' pénzt. *Lambert.* Tsak te menny, a' hová parantsoltam, és járj fietséggel. (*El-mégyen*)

XI. JELENÉS.

Ravaszí. (Egyedül.)

U G Y A N, még ezt - is eb-téjen nevelték ám fel valahol! tsak reá nem vehettem, hogy kezem-re bízna a' pénzét. — — De módot kerefek benne, hogy markomba keríthessem. Ő most a' pénzét hozza ide. Két ezer arany szép, egyy tsomóban! vallyon hogy' ejthetnénk mí ennek módgyát Ravaszí? — — — (*Elmélkedik magában*) Nem úgy. — — — Jól vagyon! helyesen vettem - fel a' dolgot! — — — Én most azt gondoltam, hogy valami szurkos késértő ruhába öltözködöm, 's ha vízfőz - tér az Öreg, majd addig ijesztem ötet, még ide nem adgya minden pénzét. — — Helyes a' gondolat! (*Örömében öszve - üti a' kezét*) — — Most ő engem' a' majorba küldött a' Fijáért, pedig itt - honn, 's talám most - is a' teli poharak között vagyon. Szegény Öreg! azt gondollya, hogy szentül van a' dolga:

dolga; véli, hogy a' Fija ott-kinn gazdálkodik a' majorban, holott tán hét holnapja-is van, hogy színet sem látta a' majornak. De hálá a' szerentsének, hogy így történtek mindenek! Én most az Úr-fiamhoz megyek, és meg-mondom néki, hogy eggy kevés ideig távozzon-el a' háztól, hogy annál könnyebben meg-fejhessem az Öreget.

Vége a' Ildik Fel-vondásnak.

A' harmadik Fel-vondás az utolsó Negyedben fog következni.

XI.

P O R T I A.

A' MESSZIADE VIIdik KÖNYVÉBOL.

v. 264. — 496.

AZ-ALATT a' leg-kedvesebb gyermek' Anyja, álmatlanúl ki-vontt magános éjjele után ért-bé a' víradtának szürkülésével Jérusálembe; nem lelte ő meg a' Templomban, a' hol kereste, nem találta ő fel az isteni Fiút! Aggódó álmélkodások-

S

ba süllyedve valamelly közelgető kopogást hallott a' Rómaiak' palotáji körül. Feléje ment a' kopogásnak, 's nem gondolkodott azon, hogy honnan jöhet az. Ekkor közzé - egyveledik a' Népnek, melly Jérusálemnek minden úttzáin az ítélő - szék felé tolakodott. Aggódtan, de a' zendülés' oka miatt még nem - töprönködvé, közelít ő az ítélő - székhez. Itt meg - látja Lebbéust. Alig látja - meg Lebbéus az Anyát, 's fut. Ah! 's mégyen? kerül engemet? Ezt gondolá Mária. A' Végezés ezzel a' gondolattal rántja - fel ellene a' kardot, mellyet ízive' keresztrül - döfésére rendelt vala el. Mária fel - emelkedett, 's meg - látta Jézust. Angyala, midőn halotti el - sárgulását, a' mellyel el - halaványodott, midőn meg - merevedett szemeit meg - látta, el - fordította arczúlatját. De Mária, midőn szemeiről a' homály, füléről a' fikettség el - esett, elébb - ment, 's közelébb tántorgott az ítélő - székhez, 's még egyszer látta a' Fiút, 's a' hatalmas vádolókat körül - lötte, 's a' bíráló Rómaid! hallotta a' Nép' szavát, melly dühössen kiáltozta a' halált. Mit tsinálna? mitsoda irgalomhoz folyamodjon? Körül - nézte magát, de nem láta Irgalmat! fel - tekinté az Egre; ez - is meg - némúlt az Anyának. Ekkor könyörgött vérző ízive: Ó, a' ki ötet nékem Angyal által jövendőlte - meg, a' ki nékem ötet a' Bethlehem' völgyében adá, hogy néki Anyai örvendezéssel örvendezzek, a' millyennel az Anyák -

nak egyyike sem örvendezett, olly örvendezéssel a' mellyeknek mindenikét a' születését idvezlő Angyalok sem éneklették! Te, a' ki a' Sámuel Anyját meg-hallgatád, midőn az Oltár mellett állott, sírt, 's könyörgött; hallgasd-meg, Irgalmazó! az én Lelkem' keferüségét, értsd-meg aggodásomat, melly inkább rongál a' szülők' aggodásainál. A' leg-anyaibb szívet adtad te nékem és a' leg-jobbik fiat, a' leg-jobb fiat minden földön-születtek között. Óh! ne hagyd őtet meghalni, ha külömben kiáltásom isteni akaratoddal nem ellenkezik; te, a' ki az Egeket teremted, 's a' könynek parantsolád, hogy irgalomért hozzád kiáltson-fel.

Itten el-némúlt szíve. A' közelgető foka-ság' árja őtet félre toltá, 's el-fogta eiölle a' Fiú' tekintetét. El-fzakadt a' tolongástól, meg-állott, ment, kereste, de nem lelte-meg a' Tanítványokat. Bé-fedte magát, 's szóttalanúl sírt. Midőn azután szemeit fel-emelé, a' Római Ur' oldal-palotája mellett látta magát. O talám emberek laknak itt, monda; talám hogy a' tobzódók' palotáiban is szült egyy Anya, a' ki nem tartja kirsínynek az Anyaiságot érzeni. O! ha igaz talál-na az lenni, a' mit az Anyák, ó Portia! felölled beszéllenek, hogy szíved érzékeny; ó Angyalok! a' kik születése' jászola mellett énekelte-
rek, ha az igaz volna! Ezt gondolá. Már fel-

fedezve megyen fel-felé a' márvány folyosókon,
's már a' tsendes palotákba ér. De még nem
hatott méljen bé, 's egyg távolý bółtozat alól,
szomfzédtségában az ítélő-palotának, egyg Római
Affzony jő-ki, 's meg-látja Mariát. Az ifjú
sáppadt Rómainé, úgy a' mint fel-bontott haja
's könnyű leplei reszkető tetemein le-folytak,
álmélkodva állott-meg. Mert a' Nemteremtett-
nek Anyja, ámbár most a' fájdalom el-lepte,
olly magasságot mutat artzúlatjában; a' mellyet
még az Angyalok is, minthogy azt ezek leg in-
kább értették, tsudáltanak. El-borítva a' fájdá-
lomtól, leg-méljebbre süljed-le az emberek ál-
tal tsudáltathatni. Végre meg-szóllalt Portia.
Szóllj, mőndd-meg, ki vagy te? De akár ki
légy, még ezt a' tekintet' méltóságát, ezt az is-
teni fájdalmat soha sem láttam. Itt félben szakasz-
ta María: Ha azt a' szánakozást, a' melly tekin-
teteidben van, szívedben is vífeled; jőjj, kér-
lek, Római Nemes Affzony! 's vezefs engem'
Portiához! Még inkább el-réműlve felel néki
lassú lágy szózáttal a' Rómainé: Én vagyok Por-
tia. — Te magad vagy é Portia? Egy titkos,
enyhító lassú kívánság festette előttem így Por-
tiát, midőn meg-láttalak. 'S te magad vagy hát
Portia? Egyg Anya' győtreimét ugyan te nem
esméréd egészen, a' ki abból a' népből való,
mellyet tí útáltok; de magok az Ísraelitánék is
azt beszélik felőled, hogy a' te szíved szánako

zö és érzékeny! Az a' Férjfi, a' kit Pilárus ítél!
a' kit a' kevélyek vádolnak! nem teve gonofzt!
Én annak Anyja vagyok. El-végzé mondását
María. — Portia meg-állott előtte; 's tsendes
bámúlással, víg gyönyörködéssel nézte őtet. Mert
a' szánakozás' aggodásait fellyebb-múlta a' ne-
mesebb szemlélés. Most tsak tsudállani tudott.
Végre így szólla: 'S ő a' te fiad? Bóldog Affzony,
's Anyja vagy é ennek az Isteni Embernek? Te
vagy María? Ekkor el-fordúl tőlle, 's az Égre
függeszti meredő szemeit. Ez az ő Anyja, Is-
tennek! Titeket szóllítalak-meg, tí fenntebb, jobb
Istenek, a' kik magatokat komoly álmomban
ki-nyilatkoztattatok előttem.. Nem hívnak títe-
ket Jupiternek, nem hívnak Phœbus - Appolló-
nak. De akár mi-képpen hívjanak, tí vagytok,
a' kik az Anyját a' leg-nagyobb embernek, ha
külömbén ő ember, hozzám küldöttétek. — 'S
engemet kér ő? engemet? Nem! ne kérj enge-
met! O vezefs, inkább hozzá, a' te nagy Fiad-
hoz, hogy homályaimból, kétségeimből ragad-
jon - ki! tsak messziről tekintsen reám, 's az Is-
tenség' tudományját előttem fedezgesse — Por-
tia ismét el-fordúlt. Kedvellő szemmel kereste
María szemeit a' Rómainénak; fel-lelte, 's így
szólla: O mint olvadoz a' te szíved! Ugy van!
szeret, érzem, Portia! O Portia én egykor a'
bóldog Anyáknak leg-bóldogabbika voltam. Még
úgy Anya nem szeretett, mint én szeretek! De

kérlek szánakozó jó szívedre, Nemes Affzony! ne hívd segedelmül Isteneidet! Segíts magad; azok nem segíthetnek. Sőt te sem segíthetsz, ha az Isteni Végezés, hogy meg-haljon, akarja. De ha lelkér az ártatlan' vére bé nem fogja motskolni, bátrabban áll majd meg Pilátus ez Istenek' Istene' ítéletti előtt. — Portia r'á tekint, 's lassú hanggal ekként szólta: Ó mit mondjak először? mit utóljára? milyen teli van szívem! Most csak az légyen enyhítésedre, ha külömben enyhíthet, hogy én segíteni akarok te rajtad, te kedves! Mert tudd-meg, én azokat az Isteneket, a' kiket említél, nem hívtam segedelmül. Az a' szent álom, mellyből most ferkenek-fel, jobb Istenekre tanított; azokhoz kiáltottam - fel; — egy rettentő szent álom, a' milyen még soha sem lebegett lelkem körül. Segítenék rajtad, Mária, ha nem folyamodtál volna is hozzám. Az az álom, a' mellyet láttam, hathatós kéremléssel szóllott erántad. De rettenetesen tünt-el; 's vége felé nem értettem. Akkor fel-ébredék alvásomból, 's hideg verejtékben letem magamat. Siettem azonnal azt az' ártatlan foglyot látni; 's ímé az Istenek az Anyját küldik hozzám. — Itt el-hallgata, 's intett egy rab-leányzónak, a' ki tőlle távol, a' folyosó' végében állott. Mert midőn háló-szobáiból ki-jött, azt parantsolá, hogy távol, késérje, csak egy szolgálója. Ez most közelébb jöve, 's ezt a' parantsolatot ve-

vé: Menj Pilátushoz 's mondjad néki: Igaz, ártatlan, isteni, nagy ember az, a' kit ítélsz! ne kárhoztasd ötet! álmomban eggy jelenést láttam. Enyhítsd tehát, kedves Anya, gyötrelmeidet, 's jer, hogy a' virágok közzé vezesselek, monda, a' reggeli nap fényre, hogy a' zsinatot ne halljuk, 's el-befzéllhessem, mire tanított ez a' komoly éjjeli óra.

Igy mondá ezt Portia; 's le-menének. A' nemes lelkü Pogány komoly tekintettel néz-le. Még álmélkodik a' látott álm felett, 's újabb gondolatokba süllyedez. Angyala öntötte azt lelkébe, 's leg-kedvesebb elmélkedéseiből, melyeken leg-hevesebben gondolkozott, újabb gondolatokat támogatott, szívének leg-gyengébb húrjait annál bizonyosabban érdeklenni, 's el-lágyítani. Ekkor ki-fejti magát elmélkedéseiből, 's így szól: — Socrates - - - te ugyan ötet nem esmered, de én meg-borzadok örömben, ha nevét mondom, - - - a' leg-nemesebb életert, a' melly valaha élődött, olly halállal koronáztába, melly még ezt az életert-is fellyebb emelte. — Socrates - - - mindég tsudáltam én ezt a' Böltsét; szüntelen' szemléltem képét, - - - ötet láttam álmomban. Ki-mondotta halhatatlan nevét; Én Socrates, a' kit te tsudállasz a' síron-túlról jövők hozzád. Tanulgafs-le, engem' tsudálni! Az Istenség nem az, a' minek mí állítottuk, én a'

fzeros bõltesség' árnyékában, tí az óltárokon.
 Azt elõtted egészen fel-fedezni nékem nem pa-
 rantsóltatott. Én csak az első lépésig vezetlek té-
 gedet Templomának pitvárába. Talám e' napjai-
 ban a' tsudáknak, midõn a' földnek leg-felsége-
 sebb tette tellyesedik, valamelly jobb, magas-
 sabb Lélek beljebb vezet a' szentségbe. Ennyit
 mondhatok, 's ezt néked jó szíved érdemlé. So-
 crates már nem fzenved a' gonoszoktól. Ely-
 sium nintsen, sem az éjjeli folyamot' Bírái nintse-
 nek. Ezek csak gyáva tévelygések' festegetései
 voltak. Ott más Bíró ítél, más napok világíta-
 nak, nem az Elysium völgyei. Szám, mérték és
 ferpenyõ fontol, mér, és ízámlál minden tettet.
 Mint forvadnak akkoron a' Virtusnak leg-na-
 gyobbjai kitsinnyé! dagályos nagyságok mint lo-
 had-el egészen! Némellyike jutalmat, a' leg-tõb-
 bek botsánatot nyernek! Egyenes szívem botsá-
 natot kapott. O túl, Portia! túl a' halottak'
 medentzéin be fokkal másként van minden, mint
 a' hogy' gondoltuk. A' teretteness Rómád egy-
 hemsego hangya-domb: a' szánakozás' tsorgó
 köny-tsepje pedig olyan nyomos, mint egy-
 egész föld-gomoly. Érdemeljed sírásának ta-
 nulását! A' mit ez a' szent Serege a' Lelkeknek
 mindenek elõtt innepel mostan, a' mi még né-
 kem sem fedeztetett-fel, 's a' mit én-is csak
 meszszirõl tsudálok, ez: A' leg-nagyobbika az
 embereknek, ha õ különben ember, fzenved,

többet fzenved, mint valaha fzenvedett Halandó, leg-méljebben engedelmeskedik az Istenségnek, 's ez által a' Virtusnak leg-nagyobikát teljesíti, 's mind ez az emberek miatt, és most, esik! — Nézd, ötet láták fzemeid! Pilátus ítéli ezeknek a' tetteknek Tévojét, 's ha vére folyni fog, még hangosabban nem kiáltott foha-is az ártatlanság' vére. Itt el-hallgata a' Jelenés. De még meg-fzollíta, midőn tünt, a' messzeségből: Nézz! — Néztem; 's ímé körülöttem meg-rendült sírok vóltanak, 's az egekről a' sírokig nehézfelhők függöttek, 's szinté a' felső végig szakadtak-meg, 's egyg vérrel tsorgó ember lépett-bé a' felhőkbe, a' hol azok meg-nyíltak. Számlálhatatlan emberek' fokasága gyült-öfzve a' sírokon, 's ki-terjesztett kívánczó karokkal néztek utánna annak a' Véresnek, a' ki a' felhőkön fel-felé ment. Közölök-is fokan vérzettek. A' tág környékek itták véreiket, 's rengettek. Kínlódni láttam a' kínlódókat: de ökméltósággal fzenvedtek, 's jobb emberek vóltak, mint ezek itt körülöttünk. Ekkor egyg fergeteg jött. Rettenetesen közelgetett elébb, 's éjbe borította a' mezöket. Ekkoron fel-ébredék. — Itt el-hallgata. Így tsökken-meg az utolsó gondolat, midőn a' Végezés' mélysége előtt hirtelen íjed-el. Így akada-meg Portia. — Maríaz égre fordítá fokat gondoló artzúlatját. Mit mondjak, Portia? A' mire tégedet ál-

mod taníta, azt ugyan én magam sem értem egészen: de reád nézek, 's tisztellek. Magassabb Lelkek szállanak majd elő, 's bé-vezérlenek a' Szentségbe. Ezt mindazáltal mondanom, ámbár akkor, mikoron ők szállanak, örömet meg-némulok, szabad: Az, a' ki ezeket a' forgó Egeket olly könnyen teremté, mint ama' tsemetét, melly most sarjadzik; a' ki az embernek fáradtságos életet, febes örömmel, és febes bánattal tellyes életet adott, hogy a' nemesebb Lélek' méltóságáról el ne felejtkezzen, 's érezze, hogy a' síron túl halhatatlanság lakozik; Az, Az tsak Egy! az Ő Neve Jehova! Teremtője 's Bírāja a' Világnak! az első embernek Ádámnak Istene! és Abrahámnak, a' mi Atyánknak. De az a' mód, a' mellyel Néki szolgálunk, akármi-képpen fuvalkodjanak-fel a' kevélyek, még kegyeseinknek-is homályos. Elég az, hogy azt Ő parantsolta. Ő maga érti azt, 's fel-fogja fedezni, sőt már-is fedezi. Jézus, a' nagy Prophéta, a' Tsuda-tévő, az Isten' szó-szóllója! nevezetlen örömmel, borzadással, bámúlással és tisztelettel nevezem én őtet fiamnak! jöve azt fel-fedezni. Én szüljem őtet! Jézus legyen a' neve! ő váltsameg a' Világot! ezt jelentette-meg nékem egy Halhatatlan. Mí ezeket Angyaloknak hívjuk; de ők szint-úgy Teremtettek mint mí. De a' Görögök' és a' Róma' rettenetes Istenei, ha Istenek vólnának, ezekhez képest közönséges Halandók

vólnának. Midőn én Jézust, a' tsuda-tévő gyermekeket, a' jászolban szültem, ezeknek a' halhatatlanoknak ferege énekle néki. — Portia le-bukott mellette; ki-nyitott karjait az ég felé terjesztette, el-rémült; imádkozni akart; lassú hanggal akarta a' Jehova nevet mondani: de érzette-hogy a' leg-nagyobbikáta' neveknek még nem szabad nékie mondani. Fel-költ, 's el-lágyúlással az Anyára tekintett, 's monda: Nem fog meghalni. — *Mária.* Meg fog bizonyosan! O rég-olta emészti már életemet ez a' gond, mert maga mondá azt, ó Portia! 's a' mi nékem, és azoknak a' kegyeseknek, a' kik őtet követik, minden titkok között a' leg-titkosabb, által-láthatatlanabb, ő maga végzé-el, hogy meg-hal. Ah most újobban fel-tépi ez lelkemnek febeit. A' te beszédid az Istenről gyengédeden enyhítették azt, 's ímé fel-van újra tépve, 's vérzik a' mély seb. Áldjon-meg az Isten, az Abrahám Istene! De fordítsd-el ezt a' síró szemedet róllam! hijába vígasztal az engemet! mert el-végzette, hogy meg fog halni, 's meg-hal. Itt el-hagyta a' szózat Sokáig állottak egymás mellett, félre fordított artzúlattal. Végre, mint mikor a' haldokló fordul még egyszer Barátja felé, Portia úgy szóllott: Ó te, te leg-kedvesebbike az Anyáknak! Anya! el-megyek, 's véled eggyütt sírok a' Meg-hóltí' sírjánál.

XII.

HORATIUS' IX^{dik} ÓDAJA

A'

III. d. K Ö N Y V B Ö L. *)

H O R A T I U S.

A' míg kedves voltam előtted,
 'S míg nem tsatlá más idegen kar
 Szép nyakadat. Soha semmi Királlyal
 Nem kívántam volna tserélni.

L Y D I A.

Míg szived lobogott értem tsak,
 'S nem vólt Lydia még Chloe tsúfja:
 A' nagy hírü Lydia, fokkal
 Mint amaz Ilia nevezetesb vólt.

H O R A T I U S.

Már szívetem most a' gyönyörü Chloe,
 Ő kotát ért, ő cithérát vér:
 Csak Chloem éllyen; szép éltéért
 Nem ifzonyodnék menni halálra.

*) Ezen verseknek mértéki, amaz esmeretes vershez
 vagynak szabva: *Jam moesta quiesce querela.* Eggy

L Y D I A.

Mink pedig égünk fáklya gyanánt majd;
Én 's a' szép Calais köz lánggal:
Kész vagyok érte dupla halálrais,
Tsak menthessem életét azzal.

H O R A T I U S.

Hát ha mi Lydia meg békélnénk,
'S viszfa jöhetne régi szerelmünk,
'S fel hagyván Chloen: ismét a' szép
Lydia birná szívem' egészlen.

L Y D I A.

Ö noha mint a' tsillagok olly szép,
Te pedig, ámbár héjnél könnyebb,
'S a' tengernél vagy haragossabb;
De véled élnék 's halnék mégis.

A. J.

szóval minden vers a' Hexameternek végzéséhez hasonló; mindazonáltal az úgy nevezett Spondaicus versek' végei sem zárattak innen - ki.

XIII.

UGYAN AZON

ÓDÁJA HORÁTIUSNAK,

szorosan az ő vers mértékéhez köelve.

H O R Á T I U S.

MIG kedvedbe Horátius
 Bent vólt, 's új szeretőd' karjai nem fogák
 Tsüggően nyakadat körül,
 Hozzám nem teheté semmi Király magát.

L Y D I A.

Míg tsak Lydia vólt tüzed,
 'S nem hágott neki még eleiben Chloe:
 Akkor Lydia nagy neve,
 Olly híré vala majd, mint amaz Ília.

H O R Á T I U S.

Most már a' Citherát verő,
 És kotákba tudós szép Chloe lántza farta
 Éllyen tsak Chloe, kéz lészek,
 Éltéért örömet véremis ontani.

L Y D I A.

Én szintúgy, 's Calais velem
 Köz lánggal lobogunk a' szerelem' tüzén:

'S éllyen tsak Calais, bizony
Képz érette fejem dupla halálrais.

H O R Á T I U S.

Kérdlek: hát ha mi, Lydia,
Még vólnánk valahogy üszve szerezhetők?
'S fel hagyván Chloen; újra te
Birnád gerjedező tiszta szerelmemet.

L Y D I A.

Ollyan szép Calais noha,
Mint a' tsillagi fény! te lebegős' eszű
'S habnális haragosb: Veled
Kívánnék tsak ugyan élniis, halniis.

A. J.

(NB. Ezen versekben a' végső Daſylus helyett,
fok helyen Creticusok fordulnak elő: de ezen
szabadságot Horátius magais fen tartotta magá-
nak, mint azt ugyan ezen Odában, avagy tsak
ezen versének végezteis bizonyította: & cytharæ
ſciens.)

XIV.

XV. 'SOLTAR' SZOKOTTNÓTÁJÁRA.

1. **U**RAM! ki léfzen lakosa,
Felséged ditső sátorának?
'S a'hoz ki bizhat valaha,
Hogy nyugtot fog találnia?
Szent hegyed' oldalán magának?
2. Az a' ki tökélettel jár;
Tselekfizik mindég igazságot,
Igazságot szól, 's azért bár
Gyülöltessék; de még fe zár
Szívébe titkoltt álnokságot:
3. A' ki nem üz rágalmazást,
Ember- társához nints gonoszfizal,
Nem sért meg nyelvességgel mást;
Mert gyűlöli e' rút szokást,
és nem fizet a' roszfizért roszfizal:
4. Az Isten - félöt tiszteli,
Az Isten - káromlót útállya,
Sött éppen nemis nézheti:
'S ha egyfzer hitét le tefzi,
Kárt vallyon bár, de azt meg állya.
5. Ád költsön, szükülttel jól tefz,
'S nem vágy azért ő usorára,
Bért ártatlan ellen nem vesz:
Az ilyen — oh! be bóldog lesz!
Bóldog sorsának nints határa.

B. ID. RÁDAY GEDEON.

TÓLD.

TÓLDALÉK

A'

M A G Y A R

M U S E U M'

III-dik NEGYEDÉHEZ.

T

*Tu, quum timenda voce complesti nemus,
Proiectum odoraris cibum.
Cave, cave.*

HORATIVS.

T.

RÁJNIS JÓZSEFNEK,

A VIRGYILIUS FORDÍTÓJÁNAK,

VISZONTAG

EGÉSZSÉGES HOSZSZÚ ÉLETET KIVÁN

BATSÁNYI JÁNOS.

MÉG a' múltt esztendőben, Sz. András' havának utolsó napján, írta volt hozzám RÉVAI Miklós Barátunk, hogy, vévén a' Múzséum' I-ső Negyedéből számodra küldetett nyomtatványt, rövid nap alatt magad - is fogsz írni, és meg-küldöd egyenes ítéletedet - is Társaságunk iránt. Megvallom, hogy ez a' tudósítás nem kevés kívánságot gerjesztett bennem, nyelvünk' elő-vitelére tárgyazó igyekezetünknek közre-botsátott első gyümölcstéről észre-vételeidet olvasni; olly el-rökéltett szándékkal, hogy, a' mennyire azok engemet illetni, 's jók, helyesek lenni fognának, hasznomra fordíttandom. Várva vártam azért Leveledet, mind addig, míg el-végre hallván *Virgyilius'* általad fordíttatott Pásztori Költreménnyeknek nem sokára léendő ki-adattatását, gyana-

T 2

kodni kezdettem, hogy talán azon alkalmatossággal nyomtatásban fogod velünk közleni megígértt ítélet-tételeket. Nem tsalatkoztam-meg vélekedésemben; és, a' mit jövendöltem, megtörtént. Mert ez-előtt egy-néhány héttel Kassára érkezvén *Landerer Mihály* Könyv-nyomtató, elhozá magával a' *MAGYAR VIRGYILIUS' I-ő Darabját*, a' mellyhez tartozó úgy-nevezett *sisakos paizsos kardos MENTŐ-ÍRÁSOD* után egy *TÓLDALÉKOT*-is függesztettél, mellyben a' *Magyar Múzséumról*, jelesbben pedig *az abban foglaltatott Fordítás' Mesterségének Reguláiról-való ítéletedet ki-nyilatkoztatod. 1)*

EZEN Tóldalékodban egygy-eleintén ditséred erőltetés-nélkül-való, természetes, tiszta magyarságunkat; de az-után nagy furtsaságot, sőt egy vétket-is látsz, úgy mondod, írásunkban: olyan vétket, melly a' *Magyarokban a' jó ízt, 's az igaz ítéletet meg-vesztegethetné.*

Furtsaságunknak tulajdonított, tudni illik, hogy olyan társsal, a' kinek inai szükséges erő nélkül szükkölködnék; a' ki, a' Te Mentő-írásod fzerént, olyan Magyar Poéta, kit Poéta Poétának, Magyar Magyarinak nem tarthat 2); és a'

1) Magyar Virgyilius. Első Darab. 's a' t. Fordította Köszegi Rájnás József. Pozsónyban, 1789.

2) Azt akarja RAJNÁS József Baróti SZABÓ Dávidról a' Magyar Világgal el-hitetni, hogy ő sem nem Poéta, sem nem Magyar!

ki abban-is, a' mit maga ír, tellyességgel semmit sem ért; a' ki Tégedet, mint Fedrusnál amaz állatok a' haldokló Orofzlányt, súlyos nyavalyában írásával meg-támadni méréfzlett: hogy mi 3) mondom, egy *ollyan társsal kezdetünk pályafutásunkat*. Ötet, mondod, előre-botsátottuk a' végre, hogy a' mi *nagy gyorsaságunk* (hogy már!) *e' társunk' lassúságához-képest nagyobb-nak láttassék*. Ezt tulajdonítottod tehát furtsaságunknak, fzinthe mint azt-is, hogy mi magunk ugyan gyönyörködtető Poétai munkáknak fordításában foglalatoskodván, *Klopstokkot, Gesznert, Ofzsziant* öltöztettük magyar ruhába, *Miltonnak el-vesztett Paraditsomát* pediglen e' társunkra bíztuk, vagy leg-alább e' *szereentsetlen* munkának világra-botsáttását jóvá hagytuk. — Ez a' Te vádolásodnak egyik része, Barátom! a' másik pedig, melyly szorossabban, sőt egyenesen 4) engemet illet, az: hogy a' jó *ízt* meg-

3) KAZINTZY Úr, és én.

4) RÁJNIS azért vádollya KAZINTZY Urát, hogy az én *regulámhoz alkalmaztatván fordítását, azon regulát jóvá hagyta*. Már: KAZINTZY Úrnak az *I-ső Negyedben* lévő fordítása (leg-alább az *Éjtszaka*) koránt-sem alább-való *Geszner' Idylliuminál*, melyeket ő a' fordítás-béli számos hibáktól kitiisztogatva rövid idő alatt újra ki akar nyomtattatni. Lám pedig azokat az említett Úr (a' mint azt M. B. Idősb Ráday Gedeon Úrhoz intézett Elöl-

vesztegettyük, és az igaz ítéletnek törvényt meg-
szegjük, olyan regulát szabván a' Fordítóknak,
*melly szerént a' leg-jobb fordítások-is hibások
vólnának.*

I G Y nyilatkoztatod-ki a' Magyar Múzeum-
ról való ítéletedet, mellyet osztán bővebb szóval
igyekezel erősíteni, 's meg-mutarni. — Által,
meg' által-olvastam Tóldalékkodat; figyelme-
sen, 's elegendő-képpen meg-vizsgáltam min-
den okaidat; de hová tovább, mind inkább meg-
erősödtem azon első vélekedésemben, hogy ez a'
Te úgy-nevezett *egyenes* ítélet-tételed többnyire
nem egyéb, hanem csak Társunk ellen töreke-
dő nehéz szívednek, és a' ditsősségre kellettinel
felettébb vágyakodó elmédnek hirtelenkedve-ho-
zott gyümöltse. Ezen állításomnak igazsága
önként ki-tetszik majd e' feleletemből, mellyben
ítélet-tételednek helytelenségét fogom meg-mu-
tatni. Többnyire Tennen szavaiddal hozám azt
elő; valamint-szintén hogy ellenkező állításaidat-

járó beszédéből láthatni) már 1785dik esztendőben
a' sajtó alá el-készítette; olly időben tudni illik,
a' midőn még Kazintzy Úr sem személyemet köze-
lebről, sem pedig reguláimat nem 'ismerte, an-
nyival inkább fordítását azokhoz nem alkalmaztat-
hatta. Ha tehát az említett *Éjtszaka* valójában hi-
bás fordítás, az nem az én reguláimnak helyte-
lenségét bizonyította.

is, a' mennyire lehetséges, 's szükséges léfzen, saját szavaiddal úgy fogom elő-hozni, hogy Múzséumunknak Olvasóji, mind magának a' kérdésben forgó dolognak miségét, mind pedig a' mí arról-való különböző értelmünket, annak mi-volta szerént által-láthassák, 's meg-ítélhessék.

Előre el-látom ugyan, hogy Te az én legvilágosabb-értelmű szavaimban-is homályt 's gántsot fogsz keresni. Sőt talán, mivel én vagyok legelső, a' ki nem tartván halállal *rettegtető két-élű fegyveredtől*, veled a' vívó piatzra bátran ki-szállani, vagy-is inkább (mivel-hogy verekedni nem szándékom) a' ki tölled különböző-képpen érezni, itélni, 's feddő Leveledre felelni merek; talán, mondom, éppen én leszek az, a' ki ellen *halálos tsapásokat* fogsz intézni. Mert Te, Barátom, keményen fenyegetődzöl; sőt meg-is-*esküdtél Skáligyernek éles pallossára, hogy majd sértő-írásidat-is világra botsáttod* 5); hogy *sisakos, pajszos, kardos mentő-írássoddal, két-élű fegyvereddal, az ellenséget rettegtetvén, halálos sebekeket még csak az egyszer nem osztogat*sz 6); hogy betegségedből fel-gyógyulván, jól-lehet erőtlen a' tested, de erős a' lelked; hogy elégséges erőd van, a' Tudósokat gyönyörködtetni, a' tudatlanokat oktatni, a' büszke tudóskákat pedig példá-

5) Lásd az *Elöl-járó Beszédének* utóllját.

6) Lásd a' *Mentő-írást*, a' 24-dik oldalon.

son meg-alázni. Utólszor inted azért SZABÓ-
NAK követőit, hogy ójják magokat, mert a' mi-
némű Te vagy azon sisakoddal, paizsoddal, és
két-élű fegyvereddel, több olyanok, 's náladnál
erősebb és irgalmatlanabb írások 7) készen vár-
ják a' Te parantsolatodat; hogy jaj annak, a' ki
Tégedet meg-bánt! mert kiáltva jelented, hogy
majd sír, majd büdös híre egész Országgra ki-ter-
jed! — Ezek a' szörnyű fenyegetődzések bizon-

7) Náladnál erősebb és irgalmatlanabb írások, roszszúl
van mondva. Mert náladnál az Író magát jelenti,
nem pedig munkáját; 's azért-is az Író vagyon má-
sok' írásaival össze-hasonlítva. Így kell vala te-
hát mondani: Náladnál erősebb és irgalmatlanabb Írók;
vagy pedig: (ha tsak-ugyan másoknak írásai érte-
tődnek) imígy: Mert a' minémű ez az én sisakos, pai-
zsos, és két-élű-fegyveres Mentő-írásom, több olyanak 's
annál erősebb és irgalmatlanabb írások 's a' t. (Lásd
HOMÉRT a' Kritikának fundamentomiban, a' XVIII-dik
Fejezet. II-dik Tzikk., hol a' szóknak és gondola-
toknak illy hibás össze-rakásáról bővebben szól).
— Ezt a' szót: írások, nyomtatás-béli hibának sem
tarthatni, mert ott vagyon ez a' mellyék szó-is:
erősebb; már pedig, olvasván a' M. Helikonra vezérlő
Kalaúzhhoz tartozó Mag-szerzést, és ama' sisakos, pai-
zsos, kardos Mentő-írást, ki hitetheti-el magával
azt, hogy RÁJNIS JÓZSEF valakit magánál erős-
sebb Írónak, hatalmasabb baj-társnak lenni ismér-
jen? — Annyival hihetetlenebb dolog volna az,
hogy az erősebb Írók a' Köszegi Poétának parantsolat-
tyától függenek.

nyára nem csak a' *Múzsádnak egyyét-mássát tes-
téhez szorító gyenge galandotskájiban ákadozó
tudóskákat a' hijába-való tsevegéstől*, hanem az
igazán tudós Írókat-is el-ijefzthetné az ellent-
mondástól. Mert ki ne tartson egyy olyan em-
berrel ki-kötni, a' ki a' leg-ártatlanabb ellenke-
zést-is *kötődésnek, garázdaságnak* 8), az övé-
től különböző értelmet *oktalanságnak* 9) neve-
zi, és tartya? a' ki az ő vetekedő társának egyy
egész Országra бүдös hírét terjeszti? — De én,
bízván ügyemnek igazságában, mind ezen fenye-
getődzéseidre keyeset hajtok. Sokkal szabadabb
a' Tudósoknak Társasága, hogy-sem az illy Dik-
tatori hatalmaskodást el-fzenvedhetné. De kü-
lömben sem kell én-nékem azoktól tartanom.
Mert egyy az, hogy engemet azért, ha SZABÓ
Dávid Úrnak Poétaiérdemeihez és édes anyai nyelv-
vünk' gyarapíttásában tett szerentsés fáradozásai-
hoz, hibájinak meg-ismérése mellett-is, illendő
tisztelettel,'s hazafiúi hál'-adatossággal viseltem,
az ő követőji közzé nem számlálhatsz; más az,
hogy, magamat védelmezvén, ellened-való ki-
kelésemet *meg-bántás* gyanánt nem veheted. Te
támadtál-meg engemet; ennen védelmemre pe-
dig a' Természert' törvénnyel nyújt fegyvert a' ke-
zembe. Ha mind-azon-által e' tselekedetemért

8) Lásd a' *Meg-szerzést* az utolsó oldalon.

9) Lásd a' *Mentő-írást* a' 20dik oldalon.

reám neheztelni, nevemet Hazánk előtt motskolni, 's bűzbe keverni kívánod: ám! Te lássad. De arról előre bizonyossá teszek, hogy én a' drága időt hafzontalan vetekedésre vesztegetni, vagy az illetlenséget illetlenséggel visszontagolni, soha sem fogom. Tudom én azt, hogy a' mások' hírében nevében kereíztül járni igyekező Író, vastag eretével többnyire csak magát szokta lefesteni, 's a' Publikumnál útalatba ejteni. Mindenkor izemem előtt fogom azt viselni, melly tisztelettel és mértékletességgel kellessék azon Itélő - szék előtt meg - jelennünk; a' mellynél most ügyünket folytatni akarjuk.

E' - képpen értvén tehát gondolkodásomnak módgyát és szándékomat, jövel már, Barátom! vizsgályuk - meg tsendes vérrel, ha lehet-e helyt adnunk említett vádolásaidnak.

ELSŐBEN - is SZABÓ *Dávid* Társunk irántvaló *furtsaságunkra* nézve. — Miért botsátottuk légyen ötöt előre; az az, SZABÓNAK Társaságunkról írtt Verseit miért nyomtattattuk mindgyárt a' *Bé-vezetés* után, ennek az oka maga mutatja magát. Nints, tudni illik, abban az egész *I-ső Negyedben*, akár folyó, akár kötött beszédben, olyan darab, melly a' tárgyra nézve azt a' helyet alkalmasabban, illendőbben foglalhatta volna, mint - sem éppen az a' Vers, mellyben a' Poéta Társaságunk' fel - állását, és ugyan-azon

Gyűjteménynek eredetét, énekli; — mivel-hogy a' daraboknak el-rendelésében inkább a' dolgoknak miségökre, 's különböző voltokra, hogysen a' munka' el-készítésének minéműségére, vagy az Írónak személlýére, vígyázunk. Hogyha rehat egy-valamelly jó darab más talán kisebb-érdemű után réterödnék, helytelenül ítélné, ha valaki olly vélekedésben volna, hogy mí azt tudatlanságból, furtsaságból, vagy más valamelly mellyékes tekéntetből tselekedtük. Az értelmes és tudós Olvasótól függ egyedül, mellyik darabnak ítélye az elsőséget, habár a' leg-utolsó szám alatt legyen-is az. A' mí kötelességünk tsak abban áll, hogy rozsfz darabokat Gyűjteményünkbe fel ne vegyünk; a' mellyeket pedig egyszer fel-vetünk, azokat olly rendbe intézzük, hogy a' *gyönyörködtetők* közzé (a' mennyire lehet) *hasznosokat* elegyítsünk, 's e' mellett Olvasóinknak a' *külömbséggel*-is kedvöket keresni igyekezzünk. — Már, Barátom! ezek így lévén: azért bortsátottuk-e e' társunkat előre, hogy a' mí *nagy gyorsaságunk az ő lassúságához-képest nagyobbna láttassék?* Lehetett-e józan észszel e' tselekedetünket *furtsaságnak* nevezned? — — Azt a' hibás verset azonban, mellyet Te *természet-ellen-való irtóztató véteknek* nevezel vala, a' *Ildik Negyednek* utóllýán a' többi hibák között meg-jobbítva olvashatod.

ÁM de! *furtsaság* vólt az-is töllünk, hogy MILTON' *el-vesztett Paraditsomának* fordíttását SZABÓRA bíztuk, vagy leg-alább e' *szerentsétlen munkának világra-botsáttását jóvá hagytuk*. — Tsudálkozom rajtad, hogy SZABÓT akarván betsmérelni, MILTON ellen kelsz - ki: holott (ha már, még minek-előtte a' Magyar Milont láthatrad, meg akartad a' Világnak rólavaló ítéletedet mondani) könnyebben tehetted volna szerét, öszve - keresvén újjolag SZABÓNAK hibájit, 's ki-szedvén olly sok ezerből minden roszsz verseit, némellyek előtt azt hihetővé tenned, hogy SZABÓ *Dávid* elégtelen, eggy olly jeles Költeményt, a' millyen *az el-vesztett Paraditsom*, illendöül fordíttani; mint-sem a' tudós Magyarokkal azt el-hitetned, hogy Milton eggy ollyan szerentsétlen Poéta, a' kinek munkájában tsak *néhány szépségek*, de *irtóztató hibák és tsúfságok* foglaltattnak. Nyilván ki van az-is téve az I-ső Negyednek 55dik oldalán, hogy a' Magyar fordíttás hat énekben, a' Deák ki-adás vagy fordíttás szerént van alkalmaztatva. A' Deák Poéta, ki-hagyván a' mellyék dolgokat, ízorossabban tsak azokat foglalta versekbe, a' mellyek fel-tett tárgyához egyenesebben tartoztak, első Atyáinkat közelebbről illetik, és a' költeményes dolgokban gyönyörködő érzékeny szíveknek-is kedvesebbek lehetnek; úgy hogy: Miltonnak ama' nagy munkáját itt mint-egy kis-

sebb formába öntve (noha nem olyan feiséggel; szemlélhered. Te, Barátom, erre sem vigyáztál, sőt szántt-szándékkal ama' nagy munkához folyamodván, Voltér, 's mások után, olyan példákat hozál-elő, a' mellyek által Milont nevétségessé tenni; 's Magyarainkat SZABÓ' fordításának olvasásától előre el-idegeníteni, reményletted. Meg-lehet, hogy némellyekre nézve el-érted szándékodat. De a' tudós Magyarokra nézve, kik az olyan állításoknak, a' kétségbevett dolognak vólta-képpen való meg-vizsgálása nélkül, egy-könnyen hitelt nem adnak, nagyon meg-tsalt reménységed. Mert jól tudgyák ámők LONGYÍNUSSAL 10) azt, hogy egy Poéta hibázhat, és még-is nagy; a' másik ellenben nevezetes hibák nélkül-is igen közép-szerű lehet. Tudgyák ők azt-is, hogy MILTON egyike a' legnagyobb Poétáknak, kik valaha az Emberi Nemzetet énekeikkel gyönyörködtették, oktatták, és bódogították; és, hogy még azok a' nevezetes hibák-is, mellyek az ő költeményében találtnak, és a' mellyeket némelley Tudósok annyiszor nevétségessé tenni haszontalanul igyekeztek, többnyire mind olyan-szerűek, a' mellyeket csak egy nagy elme követhetett-el. MIL-

10) *Dionysii LONGINI de Sublimitate Commentarius.*
 Sectione XXXIII. Ex Edit. Tert. Zachar. Pearce.
 Glasquae. MDCCLXIII.

TONT nem csak magok az Anglusok tisztelik, és majd, úgy ízöllván, imádgják, hanem minden Európai Nemzetek, a' kik a' szép Tudományokban jártasabbak, a' leg-nagyobb Poéták közzé helyheztetik.

MILTON volt leg-első IL), ki az ö *Epi-kum* Kőltéménnyének tárgyát Keresztényi szent dolgokból választotta, és azt egyszersmind (a' mint ezt több nagy-nevű Tudósok már régen megmutatták) Mójzesnek és Homérusnak egygyü-mértóságával, 's Virgiliusnak ékességével, éneklette. — Az az ellen-verés továbbá, hogy MILTONnak, ezen Kőltéménnyé' szerzésére Olafz-Országban csak egy az akkori időkhez-képpest alá-való néző-játék adott légyen alkalmatosságot, éppen semmit sem bizonyított. Bár melly íze-fogyott dolog lehetett-is az a' játék, a' tárgy bizonyára, úgy-mint első Atyáinknak bódogtalan esete, fontos volt. MILTONnak nagy lelke nem olly közönséges szemmel nézte azt a' játékot, mint más néző-társai, kik főbb gyönyörű-ségöket talán csak a' játszó személlyeknek ízetlen majmolásaikban találták. MILTON' Kőltémén-

II) Mert nem vélem, hogy valakinek még kedve lenne, a' Maszénius' *Szárkotissa* iránt (melly, a' Szerzőnek maga' saját vallása szerént-is, nem egyéb Poétai gyakorlásnál) annyit hánytt-vetett ízetlenségeket újra kérdésbe hozni.

nye csak annyiban veszi 's veheti azon játéktól a maga' eredetét, hogy a' Poétának eszébe hozta, mitsoda méltóságos tárgy volna az a' szerentsétlen történet egy *Epikum* Költeményre. „ Az „ Emberi Nemzetnek méltósága, és a' fő böl- „ dogságról való le-esése; a' Természet' meg- „ vesztegetődésének kút-feje, és eredete; a' Te- „ remtőnek a' meg-esett Emberhez mutatott jó- „ sága, kegyelme, és a' gonosz ellenségen va- „ ló boszszú-állása:“ ezek annak a' költeménynek tárgyai: 's mi lehet ezeknél felségesebb? mi lehet egy Keresztény Poétához méltóbb, és illendőbb? Mitsoda ezekhez-képpest Akhillesnek haragja? ama' kegyetlen Akhillesnek, ki az ő szerentsétlen, 's Hazáját utolsó lehellestéig óltalmazó ellenségét, a' nagy-lelkű Hektort, Ílion' bátyját körül háromszor körül-kergetvén, hideg testét a' földön húrtzoltatta, 's el-végre a' kutya'knak eledeül vettette? Mitsoda ezekhez-képpest Turnus' dühössége, kinek Jegyessét Lavíniát Énéas el-ragadta? 12) — De ha az említett ellen-vetésnek valójában volna-is valamely ereje; mitsoda ditsőségére nem szolgál e'-szerént Miltonnak *Klopstokk*' Messiássa? mellynél felségesebb munkát még emberi elme nem költött? és a' melly Homéros' Íliássát (ha kivált a' tárgyra nézünk)

12) Lásd az el-vesztett *Paraditsom*' IXdik *Énekének* elejét, és *Nevtonnak* oda-tartozó jegyzését.

annyival fellyül - müllyá, a' mennyivel a' Kereiz-
tény Vallás a' mesés Régiségnek egy - mással ve-
szekedő, irigy, buja Isteneiről vóltn vélekedé-
seit meg - haladgya 13?)

Hogy azonban Milton' *el-vesztett Paraditso-
mának*, mint fellyebb - is emlékeztem, héjános-
sági vagynak, az tagadhatatlan; és nem vólna
okosság, meg nem ismérni. De ki van hiba nél-
kül? mellyik Poéta érte még el egészen a' tö-
kéltetességet? 14) Virgyiliusnak, annak az Au-
gustus' udvarában olly igen ki - palléroztatott, ké-
nyes - érzésű, 's méltán el - annyira betsültetett
Római tsínos Költőnek, még Virgyiliusnak - is
vannak, 's pedig nem kitsiny, hibáji. Ollyan
reménységgel - is vagyok felölled, Barátom! hogy
Skáligyernek azon verseit 15), mellyeket fordít-

13) Homerus enim mihi videtur, cum literis tradit
Deorum vulnera, dissidia, vltiones, lacrimas, vin-
cula, eaque omnis generis, quae patiuntur, mala,
Homines, qui rebus Iliacis interfuerunt, Deos, quan-
tum potuerit, fecisse; Deos vero Homines. Sed
nos quidem, si infelices simus, manet mors, malo-
rum portus: Deorum vero non naturam solum, sed
infortunium fecit aeternum. LONGINUS, *de Subli-
mitate*. Sect. IX.

14) — — — — — Age, quaeso,

Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?

15) Nálamnál nem egy-könnyen leszfz valaki Virgyilius-
nak nagyobb tisztelője. Alig kezdettem a' - Deák
nyelvet jobbatkán érteni, mikor az ő Költémén-
tásod'

rásod' eleibe függesztettél, magad sem igazolod eggy-általlyában. — Igen-is, vagynak hibáji MILTONnak; de koránt-sem olly nevetséges hibáji, a' mint Te azokról vélekedel. Az a' két példa, mellyet Te elő-hozál, éppen az az a' két hely az egész el-vefztett *Paraditsomban*, mellyet leg-inkább hánytak, vetettek, többnyire mind ollyan Írók, kiknek a' tsudálatos dolgokról kétség kívül igen szoros-határú értelmök vagyon. Mikor MILTON azt énekli, miként gyűltenek légyen öfzve a' le-verettetett vétkes Angyalok abba a' szép-oszlopos nagy palotába a' tanátskozásra, és miként vonták légyen öfzve Óriási termeteiket, hogy a' *Pandaemoniumba* bé-férhessenek, akkor már ő nagy mesterséggel 's elegendő-kép-

nyeit már a' leg-nagyobb gyönyörűséggel olvasgattam; 's még most-is (noha főbb kedvemet Ofzfziában találom) gyakorta, és nagy gyönyörűséggel olvasgatom. Ám de éppen azért, mivel Virgyiliust annyira betsülöm, éppen azért nem függesztettem volna a' Magyar Virgyilius' eleibe ezt a' sok — aggdadákhöz illő sopánkodást.

Dulcis Virgilius! Latina Siren!

Duplex Maeonides! triplex Apollo!

Vnus omnia, quae ambiunt Poetae!

O Cygne! o Philomela! Ver Latinum!

Mel merum Latii! Latinae Athenae!

O monstrum vitio carens! Quid ergo?

O Coelum sine nube! lux serena!

O pontum sine fluctibus profundum!!! Ue. Ue. Ue.

U

pen el-készítette Olvasóját ennek a' tsudálatos el-változásnak hallására, úgy hogy az ő szép 's pompás festése ízerént leg-kevesebb neveltségre-való sints benne. Külömben-is olly módon kellett MILTONnak erről-való éneklését intézni, hogy ezeket a' tsupa képzelődésben álló dolgokat az elmének mennél meg-foghatóbbakká tehesse 16). Sokkal könnyebb pedig azt képzelni, hogy azok a' nagy Lelkek kisebbekké változtak, hogysen azt, hogy a' pártos Angyaloknak roppant tábor, 's szám nélkül való ezerei, az ő szörnyű nagyságokban, egy palotába öfzve-gyűltek légyen.

Második például, mellyel MILTONT neveltségessé tenni akarnád, ama' nevezetes *allegoriát* hozád-elő, a' *Bűnnek* a' *Sátántól*, és a' *Halálnak* mind a' kettőtől való származásáról. — Ez az *allegoria* szint' olly helyes költés, valamint amaz a' *Minervának*, vagy *Bölcsességnek* eredetéről;

16) Azért mondattya Milton Ráfaellel, midőn Ádámnak a' pártos Angyalok' ütközetét akarja elő-be-szélleni, ezeket:

Ám! de miként terjeszszem ezen tsuda hartzot elődbe?

A' Lelkek' viadalmi tehát, és fegyveri, testi

Érzékenységet mozgatnak-e? testi szemekhez

Férnek-e? — Sógárolly én-rám, örök Isteni méhből

Kezdetben-született nagy Fény! elmémet igazgasd!

Adgy etsetet 's eleven festékeket! Emberi színbenn

A' mennybélieket kívánnya le-képzeni nyelvem.

kiről a' Régiek azt mesélték, hogy *Jupiternek* féből származott légyen. Szint' ilyen az *Íliás'* IXdik énekében ama' szép allegoria, a' holott Homérus az *Imádságokat*, vagy *Könyörgéseket*, Jupiter' leányainak lenni kőlti, 's tulajdonságait oly szép és gyönyörködtető színekkel festi. — MILTONNÁL a' *Sátán* szülte a' *Bűnt*, a' *Halál* pedig ettől születtetett, 's mind a' kettőnek gyermeke volt. Tudni illik: *Mikor a' Kívánság fogad, a' Bűnt szüli: a' Bűn pedig, mikor véghez mégyen, a' Halált nemzi* 17). — De lássuk már, miként légyen ez az egész allegoria a' Deák után Magyarra fordítva: *A' Sátán*

— — — — Pokol' ajtóját egyszerre meg - éri.

Két testvér: a' *Bűn*, 's az *Halál*, őrt állanak itten.

A' korban nemzette setét mélységnek az attya

E' tsuda magzatokat, mikor első fokra fel hágni,

Fellengő szekerenn a' főbb mennybéli magasság'

Vég' tetejét meg-víni, 's magán a' Mennykövet-hajtón

Venni botor duzmadttsággal diadalmat akarna.

Ah, nyomorúlt! mivel őtet az ÚR le-vetette; 's nevetvén

Méregben-forgó szemeit, 's morgását, azonnal

Lángadozó kénkö-tónak fenekére temette.

Akkor hatott a' *Bűn*-is ezen mélységbe, 's Pokolnak

Rozsdától-fogatott költsát markolta kezébe.

E' rút állatnak leg-rútabb szültte, közről

Üldögel a' ki-meredt szemmel 's fegyverrel ijesztő

17) Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero, cum consumatum fuerit, generat mortem. Jacobi C. I. v. 15.

Zordon *Halál*, nyers húst rágván, 's tsontokra le-dölvén.
Ez szín-válogatás nélkül forgattya Világonn
Ostorait, tsak az eggy Isten' leg-alábbi tselédgye.
A' lángos tó-béli Vezér így szólal ezekhez:

Kárhozatos tsemeték! én bús esetemnek örökre
Ábrázó maradéki! jelen-vagyok édes atyátok,
Hogy fel-tördellyem szomorú lántzunkat: el-haggyuk
Íme Pokol' rabos-országit; más birtokot, és új
Lak'-széket keresünk: az holott valahára talántán
Fel-virrad még állapotunk, 's le fog ülni keservünk.

Mondá; 's által-adák a' költsot azonnal az ádáz
Szörnyetegek; 's értz-sarkaiból tsikorogva ki-fordúl
A' szegezett ajtó: ki-rohan törekedve Pokolnak
Minden rabja: marad süket éj, 's végetlen üresség.

Hol van ebben az egész dologban valami
nevetségre-való? — MILTONnak felséges, és okos-
vigyázva válaszott szavait 's befzédit közönséges
és alaton mondásokkal fel-tserélvén, nevetséget
indíthatsz ugyan; de az ő allegoriája a' maga'
tulajdon méltóságában azért leg-kevesebb homályt
sem szenved.

Más hibák vannak ebben a' költésben: ha-
nem azok-is az egész munkára nézve. Ezek pe-
dig abban állanak, hogy a' Költő I-*ször* ezt a' tsu-
pán tsak képzelte két személlyt (úgy-mint a' *Bűnt*
és *Halált*) valamint *Sátánt* magát, 's a' többi
jó, és gonosz Lelkeket, Költeménnyében *ma-*
chínák eszközök gyanánt vette; és II-*szor* a' Po-
kol' ajtajának kultsát az ő kezökbe adatta, holott

az Égből Sátánnal le-veretettvén, ö-nékiek-is hasonlóúl a' Pokol' tömlötrzeiben kellett kínokat 's rabságot szenvedni. De tudhatod azt-is, hogy az e'-félékben nem csak MILTON vétett; és hogy VOLTÉR a' maga' Henriássában *Érist*, a' Vízszávonás' Isten-Afszfonyát, tette az egyik főbb *machinának*. VOLTÉR pedig a' mi időnkben, és, úgy szóllván, regnap-előtt élt; nem igen régi, sőt ismértes, 's mindenek előtt tudva-lévő történetekről, — Vallásbéli rüheterlenkedésről, belső háborúról, Királyt 's Jobbágyot illető dolgokról írt; Kereszténységet, *Mythologyt* egybe-kevert, és a' XVIIIIdik Százban élő Keresztények előtt azt a' szerentsétlen találmányt akarta hihetővé tenni, hogy *Éris*, ez a' régi Pogány Istenség, a' Szorbonát fel-zúdította; a' Szöverségeseket az Ország' Fő-Tanátsa ellen fel-gerjesztette; a' Szerzeteseket fegyverbe öltöztette; a' Fanatismusnak Ördögét Pokol' mélységéből ki-híttá; 's egy *Klemens* nevű Dominikánus által a' Királyt meg-ölette. 's a' t. Ezeket írja, ezeket tulajdoníttya VOLTÉR a' Henriásban *Érisnek*: és vallyon! ezen keverék gondolatok', 's egy Keresztény Poétához annyival illetlenebb költeményekért, alá-való Poétának tartod-e őtet? nemde inkább méltónak ítélted magad-is, hogy azt a' külömben ditső munkát hatos versben nyelvünkre fordítanád? —

Már, Barátom, ezek így lévén: igen nagyon hirtelenkedtél, mikor azt írtad, hogy *furtság* volt tőlünk, MILTONnak el-vesztett Paraditsomát SZABÓRA bízni; és, hogy boszfonkodni fognak reánk a' tudós Magyarok azért, hogy (a' Magyar Miltonból példákat adván Műzséumunkban) őket *ollyan tsúfságokkal kínállyuk*. Hidd-el azt, hogy rövidséget tévsz Tudósainknak, midőn azt tulajdonított nékiek, hogy ők Milton tsúfságokról éneklő Poétának tartják. 18) — Én, részemről, nem csak azt nem

18) Hallyuk, hogy' énekel Miltonról eggy a' mái nevezetesebb Költőink közül:

Nagy-elméjű MILTON! kinek bölts írása
 Olly éjtszakon fakadt új Pégáz' forrása:
 Melly ha nem mindenkor forr-is kristály habbal,
 De sok drága gyöngyöt hány-ki az ízappal.
 MILTON! ki az el-tűntt Édent fel-kerested,
 'S az érző szívnek azt, mint élő, úgy fested;
 Le-írod, melly tiszta, 's tellyes boldogságban,
 Élt ama' két remek az ártatlanságban;
 Kiknek a' természet adott köntöst 's ágyat,
 Minden vad állatban annyi hív jobbágyat,
 Kiknek minden fü-szál vígan illatozott,
 Meg-értt gyümölcsökkel a' fa kínálkozott;
 A' szépen-éneklő madarak sereggel
 Vig nótákat fűttak minden estve 's reggel;
 A' frifs Zefir r'ájok gyengén lengedezett,
 A' suttogó forrás tetszve tsergedezett.
 Bámúló szemeket most emelék égre,
 Majd a' virágokkal himzett mezőségre.

általlom, hogy azon Költeménynek *világgra-bo-
tsáttását jóvá hagytam*, hanem azt-is örömmel

Ollykor gyöngy testeket nézvén a' forrásban,
 Tellyes gyönyörködést találtak egy-másban;
 Tifzta tsókjaik között nem tudván, mi legyen
 A' bűn, 's a' szerelmet meg-hervasztó szégyen. —
 'S mikor ditső helyét bóldog Eleinknek,
 Soká mutogatod képző lelkeinknek;
 Mint Király-fiakat benne meg-hordozol,
 'S le-dőltt hantyaikra újra vízfíza-hozol:
 Mint a' ki sok kinttsel birt édes álmában,
 Fel-ébredvén, búsúl, hogy nints hatalmában:
 Úgy meg-repedtt szívünk' fatsarod sírásra,
 Le-írván, mint jutott sorsok pufztúlásra!
 Véres izzadásra bűnért mint büntettek,
 Bú', bánat', 's betegség' tárgyai mint lettek;
 Egy napon mint tűnt-el sok szép ajándékok,
 'S velek nyomorúlttá mint lett maradékok!
 De mint a' melly felhők sűrűn öfzve-gyűlnek,
 A' sok zápor által végre ki-ürülnek,
 'S túl a' már meg-ritkúltt fátyolokon látzik,
 A' mosolygó Napnak sugára mint játszik:
 Úgy, mikor sok könyvünk' te-is ki-merítted,
 Gyáflza-borúltt napunk' újra fel-derítted;
 Vezetvén ama' jobb 's szebb Éden' kertére,
 Mellyet Mennyben fondált Urunk' betses vére.
 Hol bóldog éltünknek még határt nem mért ő,
 Hová nem tsúfzhat-bé az álnok kísértő,
 Hogy mézes törébe szép színnel keríttsen,
 'S újra a' kárhozat' sírjába meríttsen.
 Hol a' tífzta szentség' bíboriban járunk;
 Böven meg-adatik itt szenvedett kárunk.

meg-vallom, hogy a' Fordítottónak erre ösztönözője-is voltam. Vajha az egész MILTONT fordíthatta volna! De láttam, hogy ezen Hazánk' szolgálattában, édes anyai nyelvünk' mívelésében 's helyre állításában meg-öregedett érdemes Férjfiú' 's tiszteleltre-méltó Hazafinak vállalai már erőtlenek, annak, 's más olly hofszas munkának el-viselésére. A' mikor a' Sors engemet két esztendővel ez-előtt e' Városba hozott, 's ő-vele személylesen meg-ismértetett, már akkor régen bútsút vett volt ő a' szelíd Múzsáktól. Barátságos únszolásaimra ismét tollat fogott, 's nem tsak a' többször említett *Paraditsomot* versekben le-fordította, hanem minden el-addig ki-adott költeményes Munkájit-is újjolag elő-vette, 's a' hibáktól ki-tisztogatva a' két első Köteret már közre-is botsátotta. Ott vagyon a' többi között *Virgilius' Első Eklogája*-is. Ezt a' darabot, hogy, a' Te fordításodat avval öszve-hasonlítva, rólátok ki-ki ítéletet tehessen, ezen Feleletem után is ide függesztem. Tsak abból-is nyilván ki-tetfzik, ha vagyon-e Te-néked okod, SZABÓNAK Múzsáját betsmérelned; és, ha *furtsaság* volt-e mí-töllünk, *ollyan egy társsal kezdeni pályafutásunkat*.

Mert, mint halhatatlan az ÚR' ditsőssége,
 Úgy szent örömlünknek nem lesz híjja, 's vége. —

PÉTZELI.

LÁSSUK már most a' *Fordítás' Mesterségének Reguláját*, mellyekkel mi, a' Te vélekedésed fzerént, a' jó ízt meg-vesztegettyük, és az igaz ítéletnek törvényét meg-szegjük.

Fel-telzszük, úgy mondog, egy-elsőben azt, hogy a' *Fordítás* az eredeti írásnak mássa és jól-el-találtt képe; — — észre nem vévén, hogy az eredeti írásnak olly mássa, olly képe-is lehet, melly alá-való rabi módra készült; ollyan-is, melly köz módra készült; ollyan-is, melly jelesen készült; vagy-is, hogy minden idegen nyelven írt írás más nyelvben-is meg-jelenhet, vagy úgy, mint egy alá-váó írás, vagy úgy, mint egy közép-szerű írás, vagy úgy, mint egy jeles írás; 's hogy ugyan azért hárcm-féle a' fordítás; tudni illik; a' RABI FORDÍTÁS, a' KÖZ FORDÍTÁS, és a' JELES FORDÍTÁS.

A' fordításnak külömbségéről e'-képpen szólván, az-utánn mind a' háromnak tulajdonságairól példában 's példa-beszédben igyekezel még azt-is hofszásan meg-mutatni, a' mit magam-is jól tudtam, és sem én, sem más nem ragadott. Mert nem-de, Barátom! Te az egész épületedet arra a' fundamentoma állítottod, hogy ez az én fel-tételem: a' *fordítás* az eredeti írásnak mássa, és jól-el-találtt képe, helytelen? — Már: mellyik levélen, hányadik oldalon mondottam én azt? — — A' *Múzeum' Első Negyedének* 10dik oldalán, az én szavaim imígy vannak: *Hogy-ha*

a' fordítottásnak (a' mit senki sem fog tagadni) az eredeti írás' mássának és jól-el-találtt képének kell lenni, tehát a' Fordítottónak azt, a' mi az eredeti írásban van, mind, és, ha-tsak lehetséges, ugyan-azon renddel ki kell fejezni. 's a' t. — — egy szóval: a' fordítottásnak az eredet' írás' hív és igaz mássának kell lenni. — Hogy-ha én olly képtelenül vélekedtem volna, hogy minden fordítottás igaz mássa és jól-el-találtt képe az eredeti írásnak; és azt nem tudtam volna, hogy a' fordítottás külömb-féle lehet, az az, *alá-való*, *közép-szerű*, és *jeles*, vagy-is *jó*: mi-módon tudhat-tam volna regulákat ízabni, módot mutatni, miként kellessék *jól fordítani*? — De mivel az én világos-értelmű fel-tételemnek igazságát tagad-nod nem lehetett, hogy írásomat valamelly szarvas hibával vádolhassad, ki-hagytad ízavaimat, 's el-fatsartad értelmemet. Barátom! ha a' Te írásoddal valaki illy ravaszúl bánt volna, mitsoda neveket nem adnál néki? — De látd-e, én az-zal meg-elégízem, hogy, el-vévén a' talp-követ, szemeid' láttára az egéiz épületed halomba dől. Hogy mind-azon-által nékem ennek-utánna az illy haszontalanságok felett való szó-szaporításra (mert arra sem kedvem, sem időm nints) szükségem ne legyen: a' Fordítottásról való értelmemet, és azon reguláknak ízabásakor volttt szándékomat imitt mind Te-néked, mind pedig másoknak, ha-kik talán, a' dolgot annak mi-volta szerént

meg nem vizsgálván, a' Te *Tóldalékod* után in-
dultak volna, még egyszer rövideden ki-nyilat-
koztatom; és egyfzersmind reguláimról-is nyilván
meg-mutatom azt, hogy azok nem tsak a' jó íz
és igaz *ítélet* ellen nintsenek, hanem a' velek él-
ni tudókat nem ke vesség *segélytik*-is.

TUDGYUK a' Tudománybéli történetek-
ből, mi nagy haszna volt a' Könyvek' egyik
nyelvből a' másikba való fordíttatásának akármelly
Nemzetnél. — A' Régieknek Írásaikban foglal-
tattnak többnyire a' Bőltességnek, Tudomány-
nak, és Jó Íznek leg-bővebb kintsei. A' mit az
Emberi Elme a' hajdani arany időkben találhatott,
tudhatott, 's öfzve-gyűjthetett, az, mint az Em-
beri Nemzetnek meg-meg' annyi még épen meg-
maradott tár-házaiban, ott vagy on le-rakva. Ezek
az Írások egyébként közönségesekké egygy egész
Nemzetnél nem tétettethetnek, hanem-ha ugyan-
azon Nemzetnek nyelvére fordíttattnak. Fran-
tzia-Országban, XIVdik Lajos' idejében, az ál-
tal-is jött leg-inkább a' nemzeti *Litteratura* virág-
zásba, hogy az akkori hazabéli számos nagy Írók-
nak munkájin kívül, a' régi Görögök' és Ró-
maiaknak írásaik-is majd mindnyájan Fran-
tzia nyelvre fordíttatva olvastattak. — A' mi-
ket a' mostani tudós Nemzetek a' később szá-
zadokban írtak, 's mái nap-is írnak, tapasztalnak,
azok-is többnyire ugyan-azon Nemzeteknek tu-

lajdon élő-nyelvökön vagynak el-készítve. Itt-is a' Fordítottás leg-jobb, leg-rövidebb, 's leg-bizonyosb eszköz. —

Ki-terfzik innét, melly nagy legyen egy olyan tudós Férjfiúnak érdeme, a' ki mind a' magáét, mind az Idegenek' nyelvét elegendőképpen tudván, jó fordítottása által Hazája' Népét olly kintsekkel gazdagítja.

Am de'arra, hogy valaki *jól* fordítottson, sok kívántatik. Nem kell a' fordítottásból tsupa kézi mesterséget tsinálni; nem kell akárkinek, mi-helyt valamelly idegen nyelvenn egy kitsinyt dadogni, 's tollat emelni tud, fordítani. Szükséges e' végre a' nyelv-birtok, tudomány, jó ízlés, 's a' tsínosgatásra meg-kívántató — békességes rűrés. A' sok *Svédi Grófnék'*, *Horátziusok'*, *Fedrák'*, *Hyppolitusok'* 's a' t. ízerlen rontóji, már-is olly kárt tettek nálunk mázolásaikkal, hogy némellyek egygy-általlyában minden Magyar fordítottástól irtóznak 19).

Sajnálva láttam ezt a' méltatlanságot, 's el-tökélltettem magamban, tellyes igyekezettel elle-

19.) Szép dolog, írással támasztani félre-hanyatló Nyelvünket, 's jelesebb gonddal emelni betsit.

Vajha tsak, a' kik azonn vagynak, nem véttene abban Buzgódó gondgyok nagy tüze' lángja miatt.

Hogy, mikor el-döltét szánván, fel-emelni akarják, Botlott láboknak meg-tsuszfamása nagyobb.

RÉVAI.

ne dolgozni. Közre botsátottam e' végett a' fel-
lyebb-említett Regulákat, mellyeknek jóságo-
kat magam tapasztaltam; hogy azok által má-
soknak-is használhatnék. —

Igaz az ugyan, hogy a' Mesterség nem tsi-
nálhat nagy elmét: születni kell annak, és már
a' Természetről belénk öntetődni. Tellyesen el-
vagyok én arról hitetve, hogy száaz *Arisztote-
les*, száaz *Battó*, 's meg' annyi *Home* sem adhat
olly szabásokat, mellyek egy *Sakspért*, *Ofz-
sziánt*, vagy *Homérust* nevellyenek. — A' szü-
letett nagy elme, az ő kegyes annyát, a' Termé-
szetet nyomozván 20), maga vág magának útat,
's saját világánál, minden egyéb kalaúz nélkül,
el-ér oda, a' hová más, szerentsétlen születése
miatt homályban vakoskodván, a' Mesterségnek
minden szövétnelkeivel sem juthat. De tagadha-
tatlan az még-is, hogy a' Természet, ha hozzá
Mesterség járul, nagyobb fényre mehet; és,
hogy a' józan okokon 's tapasztalásokon épült

20) O S Z S Z I Á N semmi mesterséget, semmi regulát
nem ismért. A' Tudományok' lakásától ötet mind
ideje, mind hazája mézfíze helyhez tette. És mi-
tsoda nagy Poéta ő még-is! Eggy ismértes Költő-
nek sints H O M É R U S H O Z olly nagy hasonlatossá-
ga, mint ő-néki. Miért? — mivel mind a' ketten
a' leg-nagyobb, leg-felségesebb elmével születtet-
vén, annak vezérlése után a' Természetnek egygyü-
gyü, egyenes útyát mind a' kettő híven követte.

reguláknak bölts követése a' leg-nagyobb elmét-is könnyebbíti 21).

A' szép Tudományok nem-is jöhetnek valamelly Nemzetnél nagy virágzásba; ha-tsak azon Nemzet a' maga' *gustussát*, ízlését tökéletességre nem vívzi, 's annak vezérlése szerént osztat, valamint a' roszszat, úgy a' közép-szerűt-is el-kerüli, távoztattya. Erre a' tökéletességére az ízlésnek pedig egyébként nem juthatunk, hanemha a' szép Tudományoknak 's Mesterségeknek fundamentomit, tulajdonságait minden figyelme-rességgel 's szorgalmatossággal ki-nyomozni, és ismérni tanúlljuk 22). Valameddig a' szép Tu-

21. — — — Ego, nec studium sine diuite vena,
Nec, rude quid possit, video, ingenium;
Alterius sic Altera poscit opem res, et coniurat amice.

HORATIUS.

22) „Az én szándékom“ úgy mond HOME a' Kritikárólírt munkájának *Bé-vezetésében*, „az én szándékom az, hogy az emberi természetnek érező részét meg-vizsgáljam; azon tárgyakat, mellyek természetből rész szerént kellemeteseek, rész szerént kedvetlenek, fel-keressem; és e'-képpen, ha lehet, fel-fedezzem, miben állyanak a' szép Mesterségeknek igaz fundamentomai.“ — Böven és ízépen meg-mutattya az említett Író ezen Bé-vezetésben a' józan Kritikának 's jó ízlésnek nagy hasznait minden-némű tekintetben. De most azoknak elő-hozására nincs elég alkalmas helyem. Eze-

dományokat csak mint-egy *instinctusból*, tsupa belső hajlandóságból, üzzük; valamедdig egy- valamelly munka' szépségeinek meg-választását csak vaktába, és mint-egy gondolom-formán határozzuk-meg; valamедdig magunknak, vagy másoknak-kedvező tekintetből, a' kitsiny hibákat-is csak annyiban veszfizük, valamint-fzintén a' kitsiny szépségeket; egy szóval: valamедdig többet nem kívánunk, többre nem törekedünk, hanem hogy csak közép-szerűek legyünk: mindaddig nem reménylhetjük, hogy ízlésünket tökéletességre vigyük. Egyedül csak a' figyelmetes, okos meg-vizsgálás tehát, vagy-is (mivel erre magyar szónk nintsen) a' *Kritika* az, melly az ízlésünket ki-tisztítván, néki azt a' kényességet és bizonyosságot adhattya, melly által az, valamelly munkának szépségeit, vagy hibájit, leg-ottan által-láttya; a' kényes ízlés pedig nem egyéb, hanem olly kéz tehetség, melly a' *Kritikát* a' leg-jobb módonn alkalmaztatíya. 23)

ket-is csak melleleg említtem, és magára azon jeles munkára útasított az Olvasót; mellynek-is homlok-írása a' Német fordításban imígy van: *Grundsätze der Kritik von Heinrich Home. Aus dem Englischen übersetzt von Joh. Nikolaus Meinhard. II. Bände.*

23) Bibliothek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste. I. Band. 3. S. Leipzig 1760.

ÍGY gondolkodtam én akkor, mikor a' Fordításról való Reguláimat írtam, és az-után a' Múzeum' I.-ső Negyedébe-is bé-iktattam. Mert, valamint közönségesen akármelly szabásoknak szolgálai módra való követését a' szép Tudományokat 's Mesterségeket gyakorlókban útalom, 's egy rifztességes emberhez illetlen dolognak tartom: úgy vízföntag, semmi józan okra nem tekintvén, akármit vaktába fel-kapni, 's minden meg-választás nélkül holmi dib-dáb eszközt egy-be-hordani, 's papirosra mázolni, — szegény fő' tulajdonának; holmi különösségeket, szántt-fzándékkal való rendetlenségeket vadászni, 's fzarny nélkül magasságra erőlködni, — ritka-fzarmazású nagy Lelkeknek szabad repülését maj-molni kívánó tehetetlen elme' igyekezetének len-ni állítottam 24).

En, az én fordításomban a' kérdésben-for-gó regulákat tartottam fzemem előtt; de szolgálai módra sem magam nem követtem, sem azt, hogy mások úgy kövessék, nem kívántam. — A' Fordításról közönségesen szóllottam, és reguláimat sem egy, sem más-nemű írások- vagy Írókra, az az, sem Böltselkedőkre, sem Történet-írókra, vagy

24) — — Ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

HORATIVS.

Költőkre

Költőkre 's a' t. különösen nem szabtam; hogy ki-ki észre vehetné, mennyiben kellessék azokat a' fordíttandó írásnak minéműségéhez képpest alkalmaztatni. — Két-félék azok a' Regulák: úgy-mint, *közönségesek*, mellyek a' fordíttást által-lyában és közönségesen illetik; és *különösek*, mellyek a' fordíttás-közben elő-forduló külömb-külobmb-féle esetekre szolgálnak. Kivált-képp' ezen utólsókra nézve az értelmes és a' maga' tárgyát leg-jobban ismérő Fordíttónak ítéletétől függ, miként és mennyiben lehessen, 's kellyen-is, azokat az ollyatén esetekben, a' körül-ál-lásokhoz-képpest, követnie; a' mit-is, többnyire minden regulának rövideden az okát-is oda ra-gasztván, elegendő-képpen értésére adtam. Ezt ugyan-azon *I-ő Negyedben* ki-ki nyilván láthat-tya. Elég-is volna, az egyik részre sem hajló Olvasót innét oda igazíttanom, hogy állíttasom-nak valóságát ugyan-ott szemeivel láthassa. Hogy mind-azon-által minden ez iránt még utólb támad-hatandó ellen-vetések' 's erőltetett következteté-seknek itt egy úttal elejét vegyem, nézzük még egyszer, és mennél rövidebben lehet, azokat a' szabásokat rend szerént:

1. A' Fordíttónak a' nyelvet, a' mellyből, és a' mellyre fordíttani akar, tudni; és a' dolgokat, mellyek a' fordíttandó könyvben foglaltattnak, érteni kell. Ez olly nyil-

ván-való igazság, hogy talán regulának sem kellene nevezni.

2. A' Fordítottónak *olly kéfz tehetséggel kell birni, hogy mindenik gondolatnak, mindenik szó-éjtésnek (vagy-is jobban 's igazabban: ki-fejezésnek, expressiónak) érdemét, a' dolognak mi-vólttához-képest, izenként meg tudgya határozni; egy szóval: jó ízlésének kell lenni.*

3. Az Író' elméjének (a' kinek munkáját fordítja) hajlandóságát, *természeti indúlatyát 25) szorgalmatosan ki kell tanulnia.* Lásd az okát bővebben az I-ső Negyednek 8dik oldalán.

4. Tulajdon-képpen *tsak magához-hasonlót kell az embernek fordítani.* Lásd az okát a' 9dik öld. — Ez után három, inkább tanátslás, javallás, hogy-sem regula, következik, úgy-mint:

a) Igen jól tselekfzi a' Fordítottó, *ha az egész darabnak fordíttását eleintén tsak hamarjában, és mint-eggy első hevennyében, papirosra veti, és az-után lassanként jobbítgattya.* Lásd az okát ugyan-ott.

b) A' fordíttásban a' munkának *legjobb ki-adásával kell élni.* Lásd ugyan-ott.

25) Genie, genius, indoles.

c) *A' régi Íróknak munkájik (ugyan-ez értetődik a' mostani tudós Nemzeteknek nevezetesebb Írójira nézve-is) többnyire már külömb-külobmb-féle mái nyelvekre vagynak fordítva. Ezek a' fordítottások a' Magyarázonak, vagy-is Magyar Fordítónak, szép szolgálatot tehetnek; de önként értetődik ám, hogy-ha elég alkalmas, azokkal hasznosan élni.*

Ezek eddig-elé, úgy hiszem, mind olyan állítások, vagy regulák, hogy azoknak helyes és hasznos vólttok önként szembe rünik, 's kétséget sem szenved. Hátra-van még egy illy közönséges regula, és éppen ez az, a' mellyről én itt nem csak azt meg főgom mutatni, hogy az a' jó íz és igaz ítélet ellen nints, hanem azt is nyilvánágossá fogom tenni, hogy az a' regula, abban az értelemben, a' mellyben én vettem, és a' melly értelmet, a' külömb-külobmb-féle különös esetekre külömb-féle különös regulákat adván, eléggé meg-is-határoztam, — egyszersmind minden jó és igaz fordításnak első közönséges fundamentoma. Ez az

5dik közönséges regula (a' 1cdik öld.) imígy van: *A' fordításnak azt, a' mi az eredeti írásban van, mind; és, ha-tsak lehetséges, ugyanazon renddel, ki kell fejezni: sem többet, sem kevesebbet nem kell nékie magában foglalni. Nem szabad tehát a' Fordítónak az eredeti íráshoz*

sem hozzá adni, sem pedig tölle valamit el-venni. Mivel-hogy: ha többet foglal a' fordított magában, Környül-írás, paraphrasis; ha kevesebbet, Ki-vonás, Extractus; következés-képpen: egyszer sem tulajdonos fordított. Egy szóval: A' fordításnak az eredeti irás' hív és igaz mássának kell lenni.

En a' Könyveknek egyik nyelvből a' másikba való fordítását közönségesen úgy nézem, mint a' Kép-írásban a' *kopialást*, másolást. Hogy ha a' Másoló valamelly jeles darabnak igaz párját venni akarja, úgy kell azt mindenben köverníe, hogy semmit a' magáéból az eredeti munkához hozzá ne adgyon, se tölle viszontag legkevesebbet-is el ne vegyen. Merr: ha szebbíti, ha kortsosítja, — mindenkor különbözni fog festése az eredeti képtől, következendő képpen, nem leszén annak hív mássa, igaz párja.

Ha-ki tehát, hasonló-képpen, valamelly jeles munkát más nyelvre híven, igazán fordítani akar (mert én mindenkor a' *hív, igaz, 's jó* fordítást értem): kétség kívül arra kell igyekezését intéznie, hogy az abban a' munkában foglalt dolgokat, gondolatokat, fordításába azoknak tellyes mivólttok szerént 's minden változtatás nélkül által-vigye, 's a' maga' nyelvéen úgy fejezze-ki, a' mint azokat a' Munkának Szerzője, ha ezenn a' nyelvenn írt volna, a' maga tulajdon-ságaihoz és írása' módgyához-képpest (a' fellyebb

meg-írtt IIIdik közönséges regula szerént) ki-fe-jezi vala. Ha a' fordítottásból valami ki-marad, — tsonka leszísz a' munka, leg-alább az eredeti írás-nak egy része el-véiz; ha valami hozzá adódik, — az nem a' Könyv-szerzőnek, hanem a' Fordítottó' elméje' szüleménnye leszísz; ha a' gondolatok egy-mástól el-izakasztódnak, 's más-hová tétetődnek, — akkor ismét a' Szerző' gondolatainak módgya, rendi, és lántza (melly az Íróknak egyik neve-zetesebb külömböztető jelök 26) fel-bomlik, 's meg-változik. *Vagyon minden gondolatnak tulaj-don színe, tulajdon árnyékozattya, és tulajdon különös érdeme*; ugyan-azért úgy kell a' gondo-latot a' fordítottásba-is által-vinni, hogy a' maga' tulajdonát ott-is meg-tartsa, 'sa' helyheztesés miatt el ne veszejtse 27). Meg-engedem én azt azon-ban, hogy lehet valamelly jeles munkát a' for-dítottásban még jelesbbé tenni, 's nagyobb töké-letességre vinni; lehet más ékesebb formába ön-teni, szebb 's díszesebb köntösbe öltöztetni 28):

26) Lásd az I-ő *Negyedet* a' 8dik óld.

27) Sua breuitati gratia, sua copiae: alia translatis virtus, alia propriis. Hoc oratio recta, illud figura declinata commendat. QUINTILIANVS.

28) Ilyen az az én kis Könyvetském-is, mellyet ez-előtt egy-néhány esztendőkkal a' *Magyaroknak Vi-tézségéről* ifjúúi ész' 's tehetséggel írtam, és közre

de, hogy ez a' más nyelvre illy módonn által-
tett 's meg-szebbített munka az eredeti írásnak
hív mássa, jól el-találtt képe, az az, *igaz for-
dítás* legyen, tellyességgel ragadom.

És ez az én értelmem közönségesebben, a'
fordításról; 's e' ízerént tartom jóknak regulái-
mat-is, mellyeket ugyan illy értelemmel írtam
vólt. Mert: ha igaz az, hogy a' fordításnak —
az *igaz fordításnak* — *az eredeti írás' mássának,*
és jól-el-találtt képének kell lenni, minden bi-
zonnyal jóknak kell ezeknek-is lenni; mint-hogy
ugyan-ezen fel-tételből önként, és minden eről-
tetés nélkül, következnek. Mivel:

Hogy a' fordítás hív és tökéletes legyen,
szükséges (a' mint már mondtam) *hogy I-szor*
ugyan-azon dolgokat, mellyek az eredet' írásban
vagynak, se többet, se 'kevesebbet; és egyszer-
smind 2-szor ugyan-azon renddel, magában fog-
lallya. Sokasított, kevesített, a' dolgoknak más-
hová helyheztetése, hibák, mellyeket kerülni kell.
— Az elsőnek igazságát már fellyebb-is újra meg-
mutatám; a' másodiknak valóságát az utánna-kö-
vetkező, 's elég-nyilván ki-jelentett okok és ma-

botsátottam. Többnyire Deákból fordítottam ugyan,
mind-azon-által azt igaz fordításnak nevezni nem
merném. Sem nem egészlen eredeti munka, sem
nem egészlen fordítás.

gyarázatok (a' 11. 12. 's követk. öld.) bizonyít-
 ryák. Mert mi lehet ezeknél világosabb: *Mivel*
a' szók, és ki-ejtések (igazábban: *ki-fejezések,*
expressiók) képei a' gondolatoknak, tehát igye-
 kezni kell a' *Fordítottónak*, az eredeti írás' mássát,
 a' mennyire tsak lehetséges, ahhoz ezekben-is tö-
 kélletesen hasonlóvá tenni. Minden nyelvben vagy-
 nak tulajdonos és ábrázaló; hathatós, és erőtlén,
 s t. aff. ki-mondások. *A' Fordító*, kinek az ere-
 deti írást sem szebbíteni, sem kortsosítani nem
 szabad (lásd fellyebb) éppen azokat a' szó-ejté-
 seket, expressiókat, keresi-fel a' maga' nyelvén,
 a' mellyekkel a' munka az eredetiben van
 meg-írva; és, ha talán néha-néha nem talállya
 éppen azokat (mert akár-melly nyelvnek-is vagy-
 nak olly tulajdon szavai és ki mondásai, mellye-
 ket más nyelven lehetetlen ugyan-úgy ki-tenni)
 olyankor annyit-érökkel váltja-fel. 's a' t. —
*Néha a' nyelvnek hajthatatlansága, vagy szegény-
 sége, nem engedi-meg a' Fordítottónak, hogy ép-
 pen oda alkalmaztasson valamelly szépséget, a'
 hová az az eredet' írásban helyheztetett. Illyen-
 kor ezt a' kárt más alkalmazatos helyen kell ki-pó-
 tolni, hogy a' fordítottás, leg-alább az egészre néz-
 ve, az eredet' írásnak szépségeiből semmit se ve-
 szejtsen.*'s a' t. — *A' Soloecismusokat kerülni kell,*
mert szenvedhetetlenné téstik a' fordítottást. — Az
*elmés Fordító a' szóllásnak bizonyos új alkalmaz-
 tatásaival, mellyekre neki p. o. az eredeti írásban*

valamelly különös hathatós mondás, vagy eleven gondolat, alkalmatosságot ad, ékesítheti 29), vagy-is inkább, az eredeti iráshoz hasonlóvá teheti fordíttását. 's a' t. —

Ezek valójában mind olly szabad- és világos-értelmű regulák, hogy éppen nem láthatom-által, miért lehetnének a' jó íz és az igaz ítéletnek törvényre ellen; és nyilván ki-terfzik mind ezekből, mind egyéb szavaimból, mitsoda értelemben legyenek, mikor azt javallom, hogy, *a' mennyire lehet, szóról szóra fordíttunk*. Tudni illik: A' mennyire a' nyelvnek külömbisége, az értelmesség, és a' jó hangozat meg-engedik, az Írónak értelmér, gondolatait, 's azoknak rendit, az ő természeti indúlattya' 's tulajdonságaihoz-képp (a' III dik közönséges regula fzerént) saját szavaival ki-fejezzük; és, egy ízóval: ötet nyelvünkön úgy beszéltessük, a' mint beszéll vala, ha maga ezenn a' nyelvenn írt volna.

Eppen nem *rabi fordíttást* javall továbbá azon regula-is, hogy *a' fordíttásban, a' mennyi-*

29) Ez az ékesíttés többnyire a' nyelvnek minéműségétől 's tulajdonságától függ. A' Fordíttó azt az ékességet nem magától adgya hozzá, hanem a' maga' nyelvének szép 's elmés alkalmaztatásával tselekszti azt, hogy az eredeti nyelvnek 's ki-fejezésnek szépségét nem tsak ki-üti, hanem néha meg-is - haladgya.

re lehet, a' beszédnek részetskéjit-is meg kell tartani. Kétség kívül van az, hogy igen sokszor az egész kerek-beszédnek hathatósága csak e' szótskának: és, ott-lététől, vagy el-hagyatásától függ 30); a' honnét nyilván ki-terfzik, hogy igen

30) Lásd MENDELZOHNT, über das Erhabene und Naive in den schönen Wissenschaften: hol például Klopstoknak ezen két versét hozza-elő:

Und das Geschrei, und der Tödtenden Wuth, und der
donnernde Himmel.

és:

— — — Und ist noch, und denkt noch, und fluchet! —

„ — Ea, quae dicuntur, non ligata proveniunt, et quasi profunduntur, fere praevenientia etiam ipsum dicentem: „ et confligentes clypeos (dicit Xenophon) impellebantur, pugnabant, caedebant, moriebantur.“ et illa Eurylochi apud Homerum:

„ Ivimus, vt iussisti, per silvas, inclite Vlysse,
„ Vidimus in vallibus extractas aedes pulchras.“

Haec enim, ab se invicem abscissa, et nihilominus accelerata, exhibent repraesentationem efficaciae cuiusdam eodem tempore, et nonnihil impediens cursum orationis, et tamen ordinantis. Talia Poeta ille protulit per dissoluta. LONGINVS, de Sublimitate Sect. XIX. Ezen esetre, hol az említett szótskának el-hagyattatása a' beszédet erősíti, 's hathatósbbá teszi, nyelvünkön e' vers lehet példa: (Baróti SZABÓ DÁVID' Költeményes Munkái. I. Kötet. 197. old.)

Már levegő, tűz, víz, ég, föld, vesztetre fel-esküdt,
Árva Hazám! egyebet várhat-sz-e halálos ütésnél?

illendő, a' Fordítottónak tsak az ollyas kitsinységek-re-is figyelmetességgel lenni. Önként értetődik azonban, hogy, a' mennyire azoknak meg-tartása, vagy el-hagyása, az eredet' írásnak értelmét igazábban ki-jelenti, 's a' beszédet erősíti, vagy gyengíti, annyira kell meg-tartani; és ugyan-azért nyilván mondtam: *a' mennyire lehet*, az az, a' mennyire az okos, értelmes Fordítottó látni fogja, hogy a' beszédnek azon résztskéji a' fordításban, vagy a' nyelvnek külömbségéhez, vagy az értelmességhez, vagy a' jó hangozathoz-képpest, valamely erőltetést nem okoznak a' gondolatoknak, és kerek-beszédnek öfzve-ra-gasztására, az Író' értelmének, 's szavainak igazán-való ki-fejezésére, szükségesek, hasznosok. — Látni-való dolog az-is, hogy mennél külömbözőbb a' két nyelv, úgy-mint a' mellyből, és a' mellyre fordítottunk, annál nehezebb akadályokat találunk, és annál kevesebbé követhettyük mindenben az eredeti írást; annyival-is inkább, ha valamelly munkát versben fordítottunk. De ugyan azért kell ám a' Fordítottónak mind a' két nyelvet jól tudni, és a' fordítottandó könyvben-foglalt dolgokat érteni; az Író' elméjének természeti indúlatyát, gondolatainak, ki-fejezéseinek érdemét ismérni; 's olly kéz tehetséggel birni, hogy az ő külömböztető tulajdonságait egészen magáévá tehesse, és mint-eggy az ő személlyébe öltözhessek; úgy hogy: C I C E R O a' Magyar köntösben-

is ugyan-az a' bö és hatalmas *Orator*, ugyan-az a' könnyü és kedves Böltselkedő; *LIVIVS* ugyan-az a' világos és kellemetes, *CURTIUS* ugyan-az a' tsínos, *TACITUS* ugyan-az a' rövid, hathatós Történet-író; *HOMÉRUS* ugyan-az az együgyü felséggel éneklő, „*KLOPSTOKK* ellenben ugyan-az az elérhetetlen magasságban fellengező Poéta legyen, a' ki, és a' milyen vólt az eredeti öltözetében.

Igáz az tehát, hogy *a' fordítottásnak azt, a' mi az eredet' írásban van, mind, és, a' mennyire lehetséges, ugyan-azon renddel ki kell fejezni; sem többet, sem kevesebbet magában foglalni.*

MÁR, Barátom, ezek így lévén: térjünk ismét Tóldalékodra! — Tsalatkozol mindgyárt leg-elöl-is *Skáligyernek* azon szavaiban, melyeket Tóldalékod' eleibe *Mottóul* függesztettél 31). Mert, ha meg engedném-is azt, hogy Virgilius Teokritusnál valójában szerentsésebb Páfztori Költő 32); és, ha meg engedem-is azt, hogy Vir-

31) „Virgilius Theocrito rotundior est, rectior, vegetior, efficacior, lepidior, comtior, cultior, venustior, diviniior. — Sic exprimit Theocritia, ut vincat. Tractat eadem felicius, et supponit meliora.“
SCALIGER.

32) A' mostani Száznak egyik dífze, a' Németek Teokritussa, a' ki Skáligyernél kétség kívül job-

gyilius Teokritusnak némelly gondolatait 's ékes-
ségeit költsönözvén, azokat tulajdonivá tette, 's
a' maga' nyelvén még szebben 's kellemeteseb-
ben ki-fejezte: vallyon, mi következik ebből?
az-e, hogy Virgilius Teokritust fordította? hogy
jeles fordítása az eredeti írást meg-haladta? —
Én ugyan, meg-vallom, mind ez oráig azt még
csak gondolni sem tudtam, hogy Virgilius Teo-
kritust *jelesen fordította*, vagy csak fordítani-is
akarta legyen. Azt azonban jól tudom, hogy
valamint az Epikumban Homérust, úgy a' Pász-
tori Költésben Teokritust *példa gyanánt követte*;
sőt *annyira-is ragaszkodott*, úgy mond Battö,
hozzá: hogy Pásztori Énekei majd igen nem-is
egyebek, hanem a' Görög Költőnek nyomban-való
követési. Azon egy a' tárgy, a' rándulások,
sokszor még a' gondolatok-is 33). Virgilius eze-

ban 's igazábban tudta és érezte, miben állyon a'
Pásztori Költésnek mivólta; Geszner, mondom,
sokkal másként ítél e' két Poétáról. „Én, úgy
„mond ez, mindenkor Teokritust tartottam leg-
„méltóbbnak ezen Kőtemények' nemében a' kö-
„vetésre. Sehol sints az erköltsőknek és indúla-
„toknak eggyüség, a' mezeiség, és a' mester-
„séget nem ismérő természet, igazábban találva.
's a' t. Lásd Salamon Gessners *Idyllen. Einleitung.*
Zürich, 1774.

33) Lásd BATTÖT a' Pásztori Költésről, Révai Mik-
lós' fordítása szerént.

ket a' nagy Poétákat, kiket ő magának (kit-kit a' maga' nemében) például választott, nem fordította; hanem csak magát hozzájuk alkalmaztatta, holmi különös szépségeiket költsönözte, azokat a' maga' nyelvén néha még szebben kifejezvéen tulajdonivá tette, 's munkájit ugyan azokkal, mint meg-meg annyi drága gyöngyökkel, kiékesítgette. Tudva van, mit felelt, midőn egykor ENNIUS' Verseiből némelly szép gondolatokat 's jeles mondásokat magának ki-válogatván 's fel-jegyezgetvén, kérdeztetnék: mit tsinálna? *Aranyat szedek*, úgy monda, *Ennius' ganéjából* 34). Tudni illik: Enniusnak gyönyörű gondolatait, mellyek nem elég díszes szókba valának foglalva, ki-szedegette, hogy azokat, a' maga' módgya szerént mint-egy szebb 's tsínosabb köntösbe öltöztetvén, a' maga' sajátivá tegye 35).

34) Aurum de stercore Ennii.

35) Apes in agris et saltibus rorem et arborum lachrymas, et thyma, et flores nactae, adeo copiose, studioseque ex iis, quae in usus suos opportuna sunt, legunt, ut in earum republica quaedam sortito portas occupent, quae venientium onera accipiant; at qua deinde sedulitate, quo artificio ceras ex illis, ex istis mella fingunt, thymum quidem, floresque redolentia, sed transformatos? Quid aliis Virgilius debeat, nemo nescit: nec ipse pro modestia sua tacet, ac dissimulat, cum et Theocriti gratia, quem imitando exprimit, Sicelides Musas, et Arethu-

De ezt én, mondom, nem fordítottásnak (olgyan fordítottást értvén, a' millyenről most szóllunk) hanem köverésnek, *imitationak*, 's szabad költsönözésnek, és egyfzersmind egygy olyan hasznos *vetélkedésnek* tartom, melly nem tsak a' régi, hanem a' mái akármelgy Nemzetbéli nagy elmék között-is igen közönséges; és egygy a' leg-alkalmasabb eszközök közül, mellyek bennünket a' tökéllerességhez leg-közelebb vezethetnek. — Más dolog ugyan-is, egygy *Íliásnak* formájára *Eneist* tsinálni, sőt a' fel-vett példát helyenként majd szóról szóra követni; holmit költsönözni, 's ugyan azt néha szerentsésebben-is ki-fejezni; más ismét ugyan-ezen Költeményt, vagy *Liviusnak* 's *Tacitusnak* Történetes Könyveit az eredetiből más nyelvre átfal-tenni, *fordítottani*. Én pedig nem az *elsőre* akartam útat mutatni; hanem ezen *utól-sóra*, az az, miként kellessék valamelly idegen nyelven készültt munkát a' miénkre *híven*, *igazán*, és *jól fordítottani*, arra hoztam regulákat. *Skáligyernek* említett szavai tehát, bizonyíttanak-e valamit én-ellenem, vagy sem? bár Tennen magad ítéld-meg.

sam invocat; et quod carmen Hesiodus Graece, se Latine per Italiae oppida canere profitetur. Im-mensam autem Iliados et Odysseae opulentiam Aeneis explicat, qua ipsa instructa ornataque incedit.
I. A. C. WALLIVS, *ad Paraphrases Horatianas.*

LÁSSUK a' példát-is, melyet a' jeles fordításról adott. Ennek, rövidség' okáért, csak egy részét írom ide; mert az egészre úgy sinsz izükségünk. Ezt a' darabotskát az eredeti írásban imígy adád-elő:

„ Est haec sciolorum in disputationis arenam
 „ descendunt turpis, squalida, abominabilis,
 „ atque idcirco cum foliis et ramis omnibus radi-
 „ cibus evellenda consuetudo: dum aliquantula
 „ spes victoriae adfulget, verborum flumina evo-
 „ munt; quin etiam, quum animadvertunt, nihil
 „ esse reliquum, nisi, ut herbam porrigant,
 „ quasi strenui athletae proludentes victoriae spem
 „ ostentant. At quando contra argumentorum
 „ vim nihil praesidii superesse vident, ad frau-
 „ des, tanquam ad asylum sacratissimum, por-
 „ tumque optatissimum, tranquillissimum, ac
 „ securissimum confugiunt. &c. &c.

Már: hogy 'ez a' hitván írás (mellyet Te még-
 is olly például vevél-fel, melly által azt akarod
 meg-mutatni, miként kellessék *jelesen fordítani*)
 hogy, mondom, ez az írás méltatlan a' fordítás-
 ra, magad-is láthatod. Lám pedig én nyilván
 meg-mondottam (a' 6dik öld.) hogy *mind a'
 Régieknek, mind a' Mostaniaknak jelesebb
 munkájikat, mint meg-meg annyi meg-betsülhetet-
 len kintseket, hová hamarább nyelvünkre által-*

tenni — — — — *igyekezzünk* 36). — Azonban, lássuk a' például elő-hozott darabotskának *jeles* fordíttását.

36) Sajnálkodva kell gyakorta látnunk, mi alá-való firkálások jönnek világosságra; mellyeknek jobb lett volna örökös semmiségökben maradni. — Ha fordíttásainkkal a' Nemzetnek használni akarunk (illendő pedig, hogy a' köz haszon legyen fáradságunknak első és főbb tárgya) szorgalmasan meg kell azt előre fontolnunk, ha méltó-e az a' munka arra, hogy azt nyelvünkre fordítsuk, hogy azzal Hazánk' fíjait gyönyörködtetni, az olvasásra szoktatni, erköltséket jobbítani, elméjeket világosítani akarjuk; sőt (kivált most eleintén) arra-is különös figyelmetességgel kellene néznünk, ha a' fordíttandó munka adhatna-e alkalmatosságot nyelvünknek akár-miként lehető szépíttésére, 's pallérozására. E' végre leg-alkalmasabban lehetne, a' régi és mostani jelesebb Poétákon kívül, a' Görög és Deák *Klasszikus* Írókat-is választani. De most még talán leg-tanátsosb volna, gyönyörködtető írásokat fordíttanunk. Ha egyszer ezekkel a' Népnék kedvére találhattunk, 's nála az olvasást kedvessé tehetjük, önként keresi majd a' *hasznosokat*. Addig csak ama' fzelid Szűzek által kell ötöt ketsegtetnünk:

- „ Kik rég' Pindarusnak menyyei lantjával
- „ A' szót egyyeztetvén Halandók' szavával,
- „ Új utat leltének szívek' rablására,
- „ A' vad indulatok' meg-hódíttására.

BARTSAY.

„ Ollyan

„ Ollyan a' vetekedő tudóskáknak szokása,
 „ hogy valamég elő-mehetésöket arányozzák, a'
 „ szóllástól nem kéméllik nyelvöket: sőt még,
 „ a' mikor látják-is süllyedésöket, pökik a' te-
 „ nyeröket: és el-fogyarván orofzlány béllésö-
 „ ket, róka-börrel-is ízütsölik mentéj öket. “

En örömet meg-engedem, 's meg-ismérem,
 hogy ez a' Magyar írás, mind a' dologra, min
 a' nyelvre, vagy írás' módgyára nézve, jobba
 ama' Deáknál; de, nem-de, ha öszve-tered ezt
 az úgy-nevezett jeles fordítottást amaz eredeti írás-
 sal, nem találisz egyéb eggyenlőséget közöttök,
 hanem — hogy mind a' kettőnek szerzője *csak*
valamit hasonlót akart mondani? sőt, a' mi több,
 nem-de ízerentsétlenségedre magad-is azonn ké-
 telkedel, ha vallyon *Veresmarti Mihály* 37)
 fordította-e a' Deákot Magyarra? vagy talán *Ve-*
resmartinak írását valamelly tudóska oroszszúl
fordította Deák nyelvre? —

DE, ha csak-ugyan példával akartad meg-
 mutatni szabásaimnak helytelenségét, minek ke-
 restél egyéb példát annál, a' melyet én ugyan-
 azon *I-ső Negyedben* adtam? — Világos szok-
 kal ki-tettem (a' 40dik öld.) hogy *midőn Osz-*
szidán' munkájit magyarázom, azon szabások sze-

37) Az *Intő és Tanító Leveleiben*, Pozsonyban, 1639.
 esztendőben.

rént igyekezem dolgozni, mellyeket a' Fordítottásról adtam vól; és hogy *Ofszián' Utolsó Énekét* példa gyanánt botsdottam-ki. — Ezt a' nagy Poétát én sem fordítottam ugyan az eredeti nyelvből; és, mivel a' mennyire tudom, előttem is esmérletlen lévén a' régi Kaledoniai nyelv, Te sem verheted-öszve az eredeti írással fordítottásomat: de, mivel azok a' felséges Költemények **MAKFERSON'** Ánglus fordítása után majd minden nevezetesebb Európai nyelvekre által-téte-rődtek 38), 's én-is külömb-féle fordításokból fordítottam; azt csak elegendő-képpen élzre vehetted volna, ha illendőül 's méltán énekelterem-e nyelvemenn azta' ditső Bárdust, kinek lélekre-ható, és az érzékeny 's nemes-indulatú szíveket kedves el-keseredésre, édes bánatra gerjesztő Énekeit egész Európa bámúlva tsudálja. Nem egy-könnyen fog Poéta találkozni, a' kinek költeménnyeit

-
- 38) **HAROLD**-is azt mondgya magáról, hogy önéki, mint született Skótzaiinak, a' Celta nyelv a' mostani *dialectus* szerént anyai nyelve lévén, *Ofszián'* Költeményit Németre egyenesen abból fordította légyen; nevezetesen pedig *Ofszián' Utolsó Énekét*, mellyet a' többivel együtt ő-utánna egy Tübingai névtelen Író-is, de sem **MAKFERSON**, sem **DÉNIS** (ki magát szorossan amahhoz tartotta) le nem fordított. — Ez a' darab azonban, noha igen szép, nehezen lészzen még-is *Ofsziánnak* saját munkája. Ugyan-ezt az Éneket meg-bővítve többekkel együtt még -egyszer ki-adta **HAROLD**. Lásd: *Neu-entdeckte Gedichte Ossians. Düsseldorf. 8. 1787.*

nehézebb volna Magyar nyelvre által-tenni, mint ugyan Ofzsiánnak Énekeit; és ezen okból elébb-is reménylhet a' Fordíttója gyengébb megítéltetést; de, ha valamire mehettem, 's mehetek vele, azt tsak-ugyan azon reguláimnak, vagy is inkább, azon regulák fzerént vezérlő ennen érzésemnek fogom tulajdoníthatni. Minek-előtte tudni illik még a' fordíttáshoz kezdettem volna, már akkor minden tulajdonságait ki-tanúlni 's ismérni igyekeztem; a' fordíttás-közben pedig magamat a' több-féle fordíttásokhoz úgy alkalmaztatam, hogy azokat egybe-hasonlítva, minden gondolatait, minden érzéseit, és ki-fejezéseit nyelvemenn, a' mennyire lehetséges, egészen, és szóról szóra tulajdonimmá tegyem, ízenként meg-határozzam; egy szóval: Ofzsiánt olly *híven, igazán, és jól* fordítsam, hogy a' ki ötet más valamelly nyelvonn olvasta, 's ismérni tanulta, nálam-is szinte olly felséges, olly érzékeny, rövid, és hathatós Énekesnek lenni talállya; sőt, mivel az anyai nyelv szívre-hatóbb fzkott lenni, még nagyobb illetődéssel olvashassa. Ez volt az én igyekezetem; és, ha-tsak mind másoknak, a' kik' szavainak tellyes bátorsággal 's bizodalommal hihetek, az említett példám 's egyéb darabjaim iránt tudtomra-lett ítélet-tételök, mind pedig magam' saját érzése meg nem tsal; alkalmasint el-is-értem tárgyamat. — Elegendő bizonyság lett volna tehát az a' fordíttásom (no-

ha még csak abban-is látok holmi kis héjánosságokat), ha az én reguláim, mellyekhez magamat alkalmaztattam, a' jó *íz és igaz ítélet* ellen vagynak-e? vagy ellenben *jók és hasznosok* az olyan Fordítottóknak, a' kik azokkal élni akarnak, és — *tudnak*.

EZEK így lévén: nyilván-való igazság marad az, hogy roszsz szemmel nézted, 's nehéz szívvvel olvastad írásunkat, mikor abban *nagy furtsaságot*, és *egy olyan vétket-is láttál*, melly a' *Magyarokban a' jó ízt és igaz ítéletet meg-vesztegethetné*. Hevesség, 's az elsőségért való irigykedés vezérlette tolladat, midőn bennünket azért tsalfa barátoknak állítani nem általlottál, mivel mi a' te vetélkedő társaddal kezdettrük pályafutásunkat; a' *végre* (tudni illik!) *hogy a' mi nagy gyorsaságunk az ő lassúságához-képest nagyobbak láttassék!* Hidd-el azt, hogy sem ezt, sem egyéb ditséretedet soha sem óhajtottam; és ez-után bátran arra ruházhatod azt, a' ki nélküle szükölködik. Mert meg-vallom azt, hogy én ugyan a' meg-érdemlett, 's önként-jövő ditséret iránt éppen nem vagyok érzéketlen 39), sőt igenis szép dolognak tartom, a' Jókról ditsértetni; de, minek-utánna Te már több nagy-nevű Író-

39) Trahimur omnes laudis studio, et optimus quisque maxime gloria ducitur. CICERO, *pro Archia*.

jinkat, 's nevezetesen ezt az érdemek között meg-öregedett ditső Hazafit olly rúfól meg-motskol-tad, 's le-gyaláztad; az-ólta, mondom, éppen nem kell ditséreted.

Ne gondold azonban, hogy ezeket ellened való neheztelés, harag, vagy egyéb ollyas indú-lat, mondattya velem. Bár miként meg-bánta-nál-is, annyira csak ugyan soha sem fogíz vinni, hogy hazai nyelvünk' művelésében tett hafznos fáradságodat 's Poétai érdemeidet, valamint ed-dig-elé tselekedtem, ennek-utánna-is illendőül betsülni ne tudgyam, 's ne akarjam. Igen-is, szép Poétai tulajdonságaid vagynak; — ambár koránt-sem olly tökéletesek ám még-is az eddig ki-adott munkáid, a' mint Te azokról eggy-ál-tallyában vélekedel. De bár tökéletesebbek vol-nának-is, hogy-sem a' mitsodások: mind-azon-által az a' nagy fennyen-szóllás, 's némelly ér-demes Írójink ellen való tűrhetetlenkedés, az a' sok magad' magasztalása, 's másoknak-is Ver-seidről hozott, ditséretedre szolgáló ítéleteiknek szükségtelenül-való ki-nyomtatattatása, — mind ol-lyan dolgok, mellyek munkáid' szemérmes, sze-líd Olvasóji előtt éppen nem lehernek kedvesek.

M E G - mutassam-e rövideden azt-is, hogy nem csak a' vetekedésben a' *Publikumhoz* 's ellenkező társaidhoz tartozó, illendőség ellen, hanem közre-botsátott Írásaidban a' *Magyar*

Nyelvnek tulajdonsága, az igaz ítélet, és a' jó íz ellen-is nem keveset vétettél?

1. Azt mondog egy helyett a' *Magyar Virgyiliusodban* (a' 23-dik óld.) *Gerjedezők Koridon szerelemmel 's a' t.* Más-hol ismét (a' *Mentő-írás* 7-dik óld.): *De még imez okos - - - Írókat sem követtem úgy, hogy akármi nyomtatással meg-elegednék 's a' t.* — *Gerjedezők*, (ardebat, flagrabat) helytelenül van mondva. *Gerjedek, gerjed, gerjede; gerjedezők, gerjedező, gerjedeze*, mondattatik; nem pedig *gerjedem, gerdedék* (ardebat); következés-képpen nem-is *gerjedezem*, (ardeo), *gerjedezők* (ardebat 40). Ellenben: *meg-elegednék* (contentus essem) ez-is roszszúl van mondva; mivel-hogy, *meg-elegedem, meg-elegszem; meg-elegedik, meg-elegszik*; következés-képpen, *meg-elegedném*, nem pedig *meg-elegednék*, kell mandanod 's írnod: melly utolsó nem az *első* fzeméllyt (contentus essem), hanem a' *harmadikat* (contentus esset) jelenti.

40) A' Múzeum' 1-ő Negyedében egy helyen magam-is *áradozik* tettem; melly valóságos hiba. Igaz ugyan, hogy sokan vagynak, a' kik úgy-is élnek vele; valamint-hogy némellyek *gerjedezők* is mondhatták. Ám de sokan a' *bazud* helyett *bazudik*; vagy helyett pedig *vagyik* mondgyák; sőt Baranya- és Aba-Új Vármegyében sok helyen azt mondi, *nem adi biz'* ő is szokásban van. 's vallyon! jól van-e így-is? —

Mint-hogy tehát *gerjedezék* roszszúl van, *gerjedeze* pedig a' versbe nem illett: *Gerjedezett Koridon* 's a' t. lehet 's kell vala tenned. — Illyen, 's egyéb e'-féle hiba pedig több-is van munkáidban. Ezek csak olyanok, mellyek keresés nélkül ízemembe tűnének.

2. A' Mentő-írásodnak 10-dik oldalán, a' többi között ezt a' nyilván-lévő valótlanságot állítottod: *Tudni való, hogy a' beszédből észre nem vehetni, eggyes, vagy kettős légyen-e a' végső mással-hangzó a' helyben-vagy időben-lételt jegyző ígéknek végén: mert egy formán hangzik, úgy mondog, var (porrigo), varr (suit); szedet (curat colligi), szedett (collegit) 's a' t. úgy mint: szeretet (amor), szeretett (amavit); illet (concernit, vel attingit), illett (decuít); — Azon Könyvednek, mellyet a' Magyar Helikonra vezérlő Kalauznak nevezte, 76-dik oldalán ismét ezeket írod: A' Zsidó nyelvnek nyelvünkhöz-való hasonlóságát sok tudós Magyarok teli torokkal rebesgették. — Teli torokkal valamit rebesgetni, éppen magában ellenkező dolog és mondás; mivel-hogy teli torokkal p. o. beszélteni, szóllani, kiáltani, mondattatik, és már magában erős hangot jelent; rebesgetni ellenben annyit téizen, mint valamit gyengén, lassan, alattomban, halkal mondani, bezzélleni, hírlélni 's t. aff. példának okáért: Azt rebesgetik, hogy a'*

jövő télenn Ország' gyűlése leszsz. 's a' t. — A' Mentő-írásonak utóllján a' többi között így okoskodol: *Hallhatta*, úgy mondod, ellenkező társod két Kassai Utazótól 1786. esztendőben (mert szinte ez az esztendő volt ama' szerentsétlen üdö, mellyben Tégedet, *Köszegi Poétát*, egy sullyos nyavalya el-nyomorított) *hallhatta* ezt a' szomorú esetet; jó hír volt ez neki; örült, 's noha Tégedet annak-előtte rettenetesnek tartott, több esztendőktől fogva *hallgatott*, 's *motzanni* sem mert, most még-is neki bátorodott, mint amaz állatok, mellyeket Fedrus említ a' beteg Oroszlányról-*való Költeményében* —!!! nem tartott már attól, hogy Te (*Köszegi Poéta*) meg-tzáfoljad; az-okáért — — a' Te *Kalaúzó* 's *Hang-mérés*klésed ellen írtt *Könvetskéjér* 1787. esztendőben ki-is nyomtattatta. De meg-tsalatkozott. Mert Te meg-gyógyúltál, 's jöllehet erőtlen a' tested, de erős a' lelked. Van elégséges erőd, mellyel él-vén a' tudósokat gyönyörködtetheted, a' tudatlanokat oktathatod, a' büszke tudóskákat pedig, a' Te mindenkori ellenségeidet, példáson meg-alázhatod. Újják azért magokat Tölled 's a' t. 's a' t. mert majd bűdös híroket egész Országgra kiterjeszted. — Vallyon! az igaz ítélet' törvénnye szerént van-e az ilyen okoskodás? *Hallhatta*, hogy beteg voltam, tehát azért mérészlett, engemet, rettenetes *Köszegi Poétát*, mint Fed-

rusnál amaz állatok a' haldokló Oroszlányt ,
meg-támadni 41).

3. A' Kalauzodban, melly által bennünket
a' Magyar Helikonra, következendő-képpen a'
jó izre-is akarsz vezérelni, a' Magyar Vers-szer-
zésnek több példái között egy olly rút verset-
is írál, mellynek itt az illendőség csak elő-hozását
sem engedi *). — Igaz ugyan, hogy Te azt
egy Kotsisnak, úgy-mint Áttila' Kotsissának,
szájába adtad, a' ki nálad meg-jelenvén, Tége-
det zsémbes, tzinkos, szemétre-való hitvány göbré,
's holmi hasonló tisztességes nevezetekkel illetett;
feddő verseket írni kényszerített; 's ostorával, azon
ostorával, mellynek tsapásait Atilának (hintójá-
nak előtte) négy avagy hat tzafragos kantzája-
is érze, úgy el-lakoltatott, hogy bár miként

41) Ennyire viheti az embert a' maga'-meg-hittség,
's a' gántoskodásnak vízketegsége, ha egyszer az
illendőséget félre tévén, fenn-héjazó indulattját
szabad pórásra botsátotta! Pedig nints rútabb, 's a'
szép Tudományoknak nagyobb gyalázattyára válha-
tó dolog, mint ha egy tanultt ember, kinek a'
szelídség volna egyik külömböztető jele, a' Vi-
lág' piattzán tüstös bottal forgolódik, 's a' külöm-
böző értelemben lévőkkel illetlenül tzivakodva baj-
nokoskodik.

(*) Ez a' motskos Vers a' Kalauzban imígy van:

Lásd az eszem-'s iszom - és aluszom - szarom-húddozom
embert! —

kiáltanád: *Jaj! könyörülj! kérlek! — könyörülj tsak ez egyszer! elég már! — még-is nem tsak a' karod és hátad kékült, hanem még az orrod is vérzett.* De, ha már ez az irgalmatlan éjjeli késértő tsak-ugyan Kotsis volt, és Te-is jónak találtad, ezt az 1773-dik esztendőben, *Karátson' havának elein, éjjélkor* rajtad-történtt szerentsétlenséget az-utánn nyóltz esztendő múlva a' Világnak elő-befzélleni, leg-alább olly szókkal kellett volna azt tselekedned, mellyek az illendőséget meg nem sérük, nem motskosok, nem istállóba-válók. — Ne hozd nékem az e'-félékben a' Régieket például. Változnak az idők, változnak az erkölcsök. Azoknak változása fzerént ezek-is különböznek 42). Nem aztakarom ugyan ez által mon-

42) A' régi Görögöknél a' *Gymnasiumokban* mezítelen üzték az Iffiak testi gyakorlásaikat; a' fiatal személyek mezítelen tántzoltak a' közönséges néző-he-lyeken; *Friné*, az Eleúzi játékokban, az egész Görögségnek szemei előtt mezítelen feredett; Spár-tában az ifjú Leányzók egy bizonyos ünnepen me-zítelen tántzoltak 's a' t. — *Laudi in Graecia duce-batur adolescentulis, quam plurimos habere amato-res. Nulla Lacedaemoni tam est nobilis vidua, quae non ad scenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Graecia, victorem Olympiae cita-ri: in scenam vero prodire, et populo esse spectaculo, nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. Quae omnia apud nos partim infamia, partim humilia, et ab honestate remota ponuntur. CORNELIVS NEPOS, ad Atticum.*

dani, hogy az időknek, uralkodó izzadásoknak, lántzoltt rabjai legyünk; csak azt állítottam, hogy kötelességünkben jár, magunkat azokhoz annyiban alkalmazzatnunk, a' mennyiben a' szükség és a' józan okosság az illendőségnek ki-f zabott határait igazollya, és javallya. Kivált-képpen szükséges pedig vigyáznunk, ne-hogy a' feddő versek által erköltseinken jobbítani akarván, igen természetesek, az az, morskosok, 's néha gorombák-is legyünk; és így, az építtés helyett, több kárt szerezziunk. — A' Te elő-hozott versedet pedig nem csak a' már illendőség nem javallya, de kétség kívül még a' Régiek közül-is sokan kár-hoztatták volna 43).

DE nem-is tefzem-le még reménységemet felölled, hogy annak dísztelenségét már magad-is meg-isméred: és, ha Kalaúzodat még idővel jobb, tsínosb köntösbe öltöztetni találod, a' többivel 44) majd ezt-is meg fogod változtatni;

43) CICERO Fam. Lib. IX. Epist. XXII. Placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt: nihil esse obscoenum, nihil turpe dictu. — Ego seruo, et seruabo (sic enim assueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quae apertissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus aiunt aequé liberos, ac ructus esse oportere.

44) Valójában elég taláztatik még RÁJNIS Úr' munkájában ki-tenni 's meg-jobbítani való; pedig nem

Iffiainkat (mert a' *Tudósok*, a' kiket *vezérelni* akarisz, a' Te *Kalauzod* nélkül nem szűkölködnék) a' Magyar Helikonra egyenesebb, töröttebb, 's tisztább úton vezetni; munkáidat a' kötekedő *Meg-szerzésektől*, motskolódó *Mentő-írá-soktól*, oskolázó *Tóldalékoktól* meg-tisztogatni; 's a' kétségbe-vett, vagy meg-tzáfoltt állításaidat is nem ellenkező társaidnak *büdös hírok' terjesztésével*, hanem mértékletesen, 's mind a' *Publikumhoz*, mind Tennen magadhoz tartozó tisztelettel elő-adott józan okok által, mint egy igazán tanultt Férjfiú, köz haszonra születtett emberséges Magyar Hazafi, 's békeességet, egyességet ízerető jó Polgár, úgy fogod védelmezni: — Irám Kassán, Pünkösd' hav. utolsó napján, 1789. esztendőben.

tsak a' röviden-vagy hosszsan-hangzó íge-tagotskákra nézve, melyeket ő olly apró dolgoknak nevez, hogy az azokról-való vetekedésekben akármelly tudóska-is a' tenyerét pökvén daliás bajnok-gyanánt forgolódhatik. De nints szándékom, hibájinak ki-jegyzésével érdemeit leg-kevesebbé-is homályosítani. A' ki másnak gántsait egyedül tsak gyönyörűségből, egyedül tsak a' végre keresi-fel, hogy azokat szemére hányhassa, ditsőssége' fénnjét meg-kissebbíthesse, az ollyan gánts-kereső nem érdemel egyebet meg-vettetésnél, meg-útáltatásnál.

— Vbi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

HORATIVS.

VIRGYILIUS'

ELSŐ EKLOGÁJA.

F O G L A L A T.

OKTÁVIÁNUS Császár a' Kremónai és Mán-
tuai földeket a' régi érdemes Katonáknak jutal-
múl el-osztatá. A' többi között Virgyilius-is
(Mánruai vólt) ki-rekede birtokából: de Pollió
által Méczénásnak, ez által Oktáviánusnak ked-
vébe esvén, a' mit el-vesztett vala, viszsza-ny-
ré. Ezen Pásztori Énekben azért Oktáviánus-
nak, 's Rómának ditséretét, maga' fzerentséjét,
's a' Mánruaiak' fzerentsérlenségét emlegeti.
Títirus' neve alatt maga Virgyilius, Melibéus'
neve alatt a' kár-vallott Mánruaiak értetődnek;
Amarillis Rómát, Galatée Mánruát képezi; Ok-
táviánus, az ifjú Császár, Istennek nevezetik.

Virgyiliusnak ezen Eklogáját Magyarra mind
Rájniz József, mind *Szabó Dávid* Úr fordítot-
ta, ugyan Virgyiliusnak vers-mértéke szerént. Mel-
lyik, és mennyire haladta legyen meg a' mási-
kat, az Olvasó önnön maga ítéllye-meg. A'
külömbőség szembe-tünő. Imitt van mind a' két
jordítás, szóról szóra, betűről betűre.

KÖSZEGI

RÁJNIS JÓZSEF

FORDÍTÁSA.

Melibéus.

TITIRE! el-terjedt-ágú buk-fának-alatta
 Veszteg-heverve paraszt dalokat fújsz gyenge furuglyán:
 Mí pedig el válnak ugarinktól, 's édes Hazánktól!
 Mí sietünk, te pedig gyönyörű árnyékon henyélvén
 A' felelő erdőt Amarillis-névre tanítod.

Títirus.

Oh Melibée! imez békével egy Istenem áldott;
 Mert bizony Istenem ő, 's ugyan a' lesz minden üdöben.
 Ennekutánna azért óltárát sokszor aklomból
 Válogatott fiatal báránynak vére le-festi.
 Engedi, hogy tehenim (mint látod) szerte legelvén,
 Mint tetfzik, magamat múlassam páfztori síppal.

Meliboeus.

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
 Siluestrem tenui Musam meditaris auena:
 Nos patriae fines, et dulcia linquimus arua;
 Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in vmbra
 Formosam resonare doces Amaryllida siluas.

BARÓTI
SZABÓ DÁVID

FORDÍTÁSA.

Melibé.

TÍTIRE! megszöke-terültt-ágú bük-fának alatta
Erdei hangzatokon fúvód te heverve furuglyád':
Mipedig édes Hazánk' kebelét, 's mezeinket el-haggyuk!
Mí, szaladunk Idegenbe: te, hűs árnyéknak eredvén,
Szép Amarill' nevével feleselni tanítottod az erdőt.

Títir.

E' nyugtot nekem, oh Melibé, kegyes Istenem adta.
Mert ez-után, val amíg élek, már Istenem ő leszsz:
'S óltárára szopós bárányt küldözget az aklom.
Ő jó-vólttából járkálnak alá 's fel ez erdőnn
Én tehenim, 's fúvom magam-is kényemre furuglyám'.

Tityrus.

O Meliboe, Deus nobis haec otia fecit.
Namque erit ille mihi semper deus: illius aram-
Saepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues, ut cernis, et ipsum
Ludere, quae velem, calamo permisit agresti.

Melibéus.

Ezt nem irígylem ugyan, de tsudáлом, Títire! látván,
 Melly rút háborgás mint zúrja-zavarja mezőnket.
 Ím' magam-is beteges kézzel ketskéimet hajtom:
 Ezt-is nagy nehezen vezetem: most jött ki bokrokából,
 Hol kettőt ellett, 's, oh jaj! közfírton el hagyta!
 Ezt nekem, oh pajtás! ha fel értem volna eszemmel,
 Ezt a' mennykövek-is, mikoron tölgyfákra le tsaptak,
 Már régólta jövendőlték: a' varjak-is eztet
 Udvas fa' tetejin krákogva előre jelenték.
 Ám de kit említél? mondhatd' iza, ki légyen ez Isten?

Títirus.

A' város, mellyet Rómának mondanak, eddig
 En botor azt véltem, Melibée! hogy e'hez hasonló,
 Mellybe gyakran fiatal bárányokat hajtani szoktunk;

Meliboeus.

Non equidem inuideo: miror magis; vndique totis
 Vsque adeo turbatur agris. en, ipse capellas
 Protenus aeger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco.
 Hic inter densas corulos modo namque gemellos,
 Spem gregis, ah! silice in nuda connixa reliquit.
 Saepe malum hoc nobis, si mens non laeva fuisset,
 De coelo tactas meminí praedicere quercus.

Melibé.

Melibé.

Nem, nem irigylem; hanem bámúlok rajta, mezőnkön
Látván e' szörnyű zivatart. Ím' szívem-epedve
Hajtom, látd, magam-is ketskéim', Títire: 's ezt-is
Már tsak alig vezetem. Mogyoró-gallyaknak alatta
Két ollót, kikben vala nyájam' drága reménnye,
Ah! tsak imént ellvén, el-hagyott kö-szirtnek hegyette.
Nékem ezen nagy rofszat, ha fel-nyílt vólna kis elmém,
Már ez-előtt a' mennykövek-is tölgy-fákra le-tsapván,
Több ízben példázgatták: a' varjak az odvas
Tser-fa' hegyin szomorún károgták eztet. Azonban,
Títire! tedd, kérlek, tudtomra, ki légyen ez Isten.

Títir.

Én botor, az' Várošt, mellýnek neve Róma, miénkhez
Tellyes hasonlónak képzeltem lenni, hová mi
Pásztorok a' fiatal bárányokat hajtani szoktuk.

Saepe sinistra caua praedixit ab ilice cornix,
Sed tamen, iste deus qui sit, da, Tityre, nobis.

Tityrus.

Vrbem, quam dicunt Romam, Meliboeae, putavi
Stultus ego huic nostrae similem, quo saepe solemus
Pastores ouium teneros depellere foetus.

Úgy az apró gödölyét annyával, kölyket ebekkel,
 Úgy kis dolgokkal nagy dolgokat egybe vetettem.
 Vaj a' többit imez város tetejével haladja,
 Mint az apró hajlós tsemetét a' régi tzipros-fa.

Melibéus.

De mi okod lehetett, hogy Rómát látni akarnád?

Títirus.

Meg-mondom, pajtás! oda vont a' drága Szabadság,
 Melly, ámbár későre, reám mosolyogva tekéntett,
 A' mi időn ősfzfel kezdett tarkúlni szakállom;
 Tsak még-is meg-szánt öregebb-létemre; mióta
 Szép Amarillisomot követem Galatée' helyébe.
 Mert (vallom.) míg szívemben Galatée parantsolt,

Sic canibus catulos símiles, sic matribus hoedos
 Noram: sic paruis componere magna solebam.
 Verum haec tantum alias inter caput extulit vrbes,
 Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Meliboeus.

Et quae tanta fuit Romam tibi caussa videndi?

Így mértem gedelyét annyához, kölyket ebekhez:
Így szoktam vala kis dolgot 's nagyot egybe keverni.
Lám pedig úgy megelőz az' Város másokat, a' mint
Ostorményt tziprus-fa szokott tetejével haladni.

Melibé.

'S millyen ok ösztönözött Rómát meg-látni?

Títir.

Szabadság:

Melly, bátor későre, reám pillanta; midőn már
Államról tarkálló szőrt húllatna borotvám;
Még-is utólb' tsak-ugyan meg-jött, 's r'ám néze, mi-ólta
Meg-szeretett Amarill, 's Galatéánn értte fel-adtam.
Mert, az igaz, valamíg Galatée' szerelme hevített,

Tityrus.

Libertas: quae, sera, tamen respexit inertem;
Candidior postquam tondenti barba cadebat:
Respexit tamen; et longo post tempore venit,
Postquam nos Amarillis habet, Galatea reliquit.
Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,

Z 2

Sem pénzt, sem szabadabb éltet nem ígére reményem.
 Ambátor feles áldozatot, 's ió-féle kövéres
 Sajtomat e' hálá-adatlan városba be vittem,
 Még-is üres kézzel ballagtam vízfíza mezőnkre.

Melibéus.

Nem tudtam, mi okon sirnál, Galatéa! mi végre
 Függene a' fáján értt almád? most veszem éfzre:
 Títirus' el-menetén búsúltál; Títire! téged
 Erdők, források, fzőlők, 's fák vízfíza idéztek.

Títirus.

Mit tennék? más módra le nem rázhattam igámat,
 Más helyen olly közel Isteneket tsak hijába keresnék.
 Ott láttam, Melibée! kinek számára az óltárt
 Kétfzer hatod napig esztendőnként füstbe borítjuk:
 Kérem, 's illy választ hallék: Térj vízfíza, legeljen
 A' tehened, mint eddig; ereszfízd kényére bikádat.

Nec spes libertatis erat, nec cura peculí:
 Quamuis multa meis exiret victima septs,
 Pinguis et ingratae premeretur caseus vrbi,
 Non vnquam grauis aere domum mihi dextra redíbat.

Meliboeus.

Mirabar, quid moesta deos, Galatea, vocares:
 Cui pendere sua patereris in arbore poma.

Nem lehetett szabadabb életre, 's vagyokra, reményem:
Bár kosaram feles áldozatit mind-úntalan hordván,
A' róllam-feledő Város puha sajtyaim' enné;
Még-is üreks kezeket kellett haza hoznom örökké.

Melibé.

Most látom már, honnan eredt, Galatéa, keserved:
És minek engednéd almáját függeni fáján.
Titirus el-ment vólt. A' fenyves, Títire, téged'
A' berek, a' forrás, hegy, völgy szomorogva kiáltott.

Títir.

Mit tennék? nem vólt más mód, szabadúlnom igántól,
'S olly közel Isteneket másutt ismérni, reménység.
Ott látám azt, a' kinek én, óltárom' hat és még'
Annýi naponn esztendőnként szent füstbe borítottom.
Ezt kérém; így szólit: Mint ennek-előtte, legeltesd
Kis tehenid' nyúgodva: botsásd kedvére bikádat.

Tityrus hinc aberat. ipsae te, Tityre, pinus,
Ipsi te fontes, ipsa haec arbusta, vocabant.

Tityrus.

Quid facerem? neque seruitio me exire licebat,
Nec tam praesentes alibi cognoscere diuos.
Hic illum vidi iuuenem, Meliboee, quotannis
Bis senos cui nostra dies altaria fumant.
Hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
Pascite, vt ante, boues, pueri: submittite tauros.

Melibéus.

Bóldog após! hát ím' most-is békével hagyatnak
 Néked elég téres mezeid, maga szerte körülök
 Kő födi, vagy sáros szittyó a' többi mezőket.
 Nem kapnak nyavalyát szokatlan füvek' ízire únván
 Tölgyellő tehenid, sem szomszéd marha' dögétől.
 Bóldog após! esmértt vizeink-közt éltedet élvén
 Szentes forrásnál hűves árnyékoknak örülhetsz.
 Itt közelebb a' füz-fa-sövény, melly minden udőben
 Hiblai méhetskét táplálgat gyenge virággal,
 Tégedet álom-hozó dongással gyakran el altat:
 Onnan az erdőlő eget érő közikla' allyán
 A' levegőt hangos dololással hasítani fogja.
 Ám de azért rekedett örvös madaraddal az árva
 Gerlitze, a' fázás füz-fán meg-tartja nyögését.

Títirus.

Hidd-elazért, a' szarvas előbb megyen égre legelni,
 'S tengerek a' halakat víz-nélkül szárazon hagyják.

Meliboeus.

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt?
 Et tibi magna satis? quamuis lapis omnia nudus,
 Limosoque palus obducatur pascua iunco:
 Non insueta graues tentabunt pabula foetas!
 Nec mala vicini pecoris contagia laedent?
 Fortunate senex, hic inter flumina nota,
 Et fontes sacros, frigus captabis opacum.
 Hinc tibi, quae semper vicino ab limite sepes,

Melibé.

Bóldog Öreg! meg fognak-e hát részfedre maradni
A' te kitsiny mezeid, bátor bé-lepte tsupasz kö,
'S posványból ki-terülő sás a' többi legellőt?
Ártalmat nem szülnek hasas tehenidre szokatlan
Étkek, sem szomszéd marhák' húllása mirígyet?
Bóldog Öreg! már rég'-ismértt vizek' ágai mellett,
Szent kútak' fejinél, itt hűs árnyékok örök lefész.
Itt a' fűz-fa-sövény, a' melly nem mészsze koronként
Hiblai méhektől szívattya viráginak ízét,
Dongással szemeid' gyakrabban álomra viendi.
Ott fog az Erdőlkő kö-fzirtnak' alatta dalolni.
'S a' te rekedtt örvösmadarad, 's a' gerlitze sem fog
E' közben szüntetni nyögést a' tornyos alás-fánn.

Titir.

A' gyors szarvas azért hamarabb megy az égre legelni,
'S víz nélkül hágy minden halat tengernek az öble:

Hyblaeis apibus florem depasta salicti,
Saepe leui somnum suadebit inire susurro.
Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes,
Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo.

Tityrus.

Ante leues ergo pascentur in aethere cetui,
Et freta destituent nudos in littore pisces;

Pártos előbb, a' Német határt bé-járva, Arárból
Vészzen italt, 's Német Tigrisből Pártos' határin,
Hogy-sem ez Ifjúnak képét valahára felejtsem.

Melibéus.

Mí pediglen széllyel-járván, heves Afrika' táján
Meg nyúgfszunk, részént vad Szittjai földre menendünk;
Krétában siető vizedet meg látjuk, Oákfzes!
És az egész földtől el-váltt Británnia' népét.
Látom-e még egyfzer valahára Hazámnak határit?
Érem-e, hogy szemem hant-fődeles kalyibámra tekéntvén
Ritka kaláízt mutató kis örökségemnek örüljön?
Hát e' szép ugarink hitetlen katonáknak adatnak?
E' gyülevész idegen nemzet búzákat aratja?
Látod-e már szomorú végét a' viszfza-vonásnak!
Ládd-e, kinek számára veténk! Menj már, Melibée!

Ante pererratis amborum finibus, exul,
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quam nostro illius labatur pectore vultus.

Meliboeus.

At nos hinc alii sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam, et rapidum Cretae veniemus Oaxem,

Elsőbb', bújdosván mind a' kettőnek határin,
Tigrisből íszik a' Német, 's a' Pártos Ararból:
Hogy-sem az ő képét feledékenységre botsássam.

Melibé.

Mí pedig oszlódván, egy rész heves Afrika' keblét,
Rész Scithiát, rész Krétában meg-láttjuk Oákszest,
És az egész földtől el-válva Británia' Népét.
Kedves Hazám! látandom-e még valahára határid' ?
'S zöld pázsintba borúltt alaton kalibámra tekintvén,
Bámúlandok-e még telekemnek ritka kaláfszin ?
E' ki-miveltt ügarokba gonosz katonákat erefztnek ?
E' gyönyörű gabonát idegen kéz fogja le-vágni ?
Nézd, mit ízült a' vízfsza-vonás a' régi lakosra !
Nézd, kiknek veteményezettünk ! — Már óltani körtvélyt
Menny, Melibé; már most szállót nagy rendivel ültets.

Et penitus toto diuisos orbe Britannos.
En, vnquam patrios longo post tempore fines,
Pauperis et tuguri congestum cespite culmen,
Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas ?
Impius haec tam culta noualia miles habebit ?
Barbarus has segetes ? En, quo discordia ciues
Produxit miseros ; en quois consequimur agros !
Insere nunc, Moliboee, puros, pone ordine vites.

Ólts körtvélybe, eredj! szőlőt szép rendeken ültets.
Menj tova, oh hajdan bődög nyáj! már nem örülök
Mint éz-előtt, mikoron mohosúltt barlangban hevervén
Láttalak a' bokros kőzirton függve legelni.
Sípom-is el némúl. Nem kapíz már mézi zanótot,
Nem kopnak fogaid keserű fűz-fának az ágán.

Títirus.

Még-is ez éjjel azért velem itt zöld gallyakon hálhatfz;
Van túróm, vagyon értt almám, van gesztenye; 's immár
Mészze-való majorok' kéményei füstöt okádnak,
'S hoszfzabb árnyékok dőlnek nagy-bértzes hegyekről.

Ite meae, felix quondam pecus, ite capellae.
Non ego vos posthac, viridi proiectus in antro,
Dumosa pendere procul de rupe videbo:
Carmina nulla canam: non, me pascente, capellae,
Florentem cytisum, et salices carpētis amaras.

Mennyetek, oh hajdan bódog nyáj, árva gedóim!
Titeket én ez-után, zöld barlang' öblibe dőlven,
Függeni nem látlak bokros kö-fzirtnak hegyéről.
Meg-ízünnek dalaim: nem foglak vinni, gedóim,
Már többé keserű füz-fák' gallyára, 's zanótra.

Títir.

Még-is azért velem itt hálhatsz ezen éjtszaka zölde
Ág-nyoszolyán: vagyon értt almám, van geiztenye, túró.
'S a' meszszebb majorok' tetejik füstölgenek immár,
'S a' bértzek' föliről hozszabb árnyékok omolnak.

Tityrus.

Hic tamen hanc mecum poteras requiescere noctem
Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castaneae molles, et pressi copia lactis.
Et iam summa procul villarum culmina fumant,
Maioresque cadunt altis de montibus umbrae,

FOGLALATTA

A'

HARMADIK NEGYEDNEK.

	<i>Levél.</i>
I. Eggy Hajóra - - - - -	193.
II. Az Ifjúság - - - - -	194.
III. A' Rózsához - - - - -	195.
IV. Oskár' Halála - - - - -	197.
V. Alexishez az Ő Jegyesse - - -	200.
VI. T. Józsa Gergely Úrhoz - - -	202.
VII. Születési Vers - - - - -	203.
VIII. Agathonból fordítottás - - -	204.
IX. G. Zrínyi Miklós - - - - -	212.
X. A' Váratlan Vendég. II-dik Fel-vo- nás - - - - -	231.
XI. Portia - - - - -	255.
XII. Horátius' IX dik Ódája - - -	266.
XIII. Ugyan-azon Ódája Horátiusnak	268.
XIV. Ének, a' XV. Zsóltár nótájára	270.
Tóldalék - - - - -	271.

